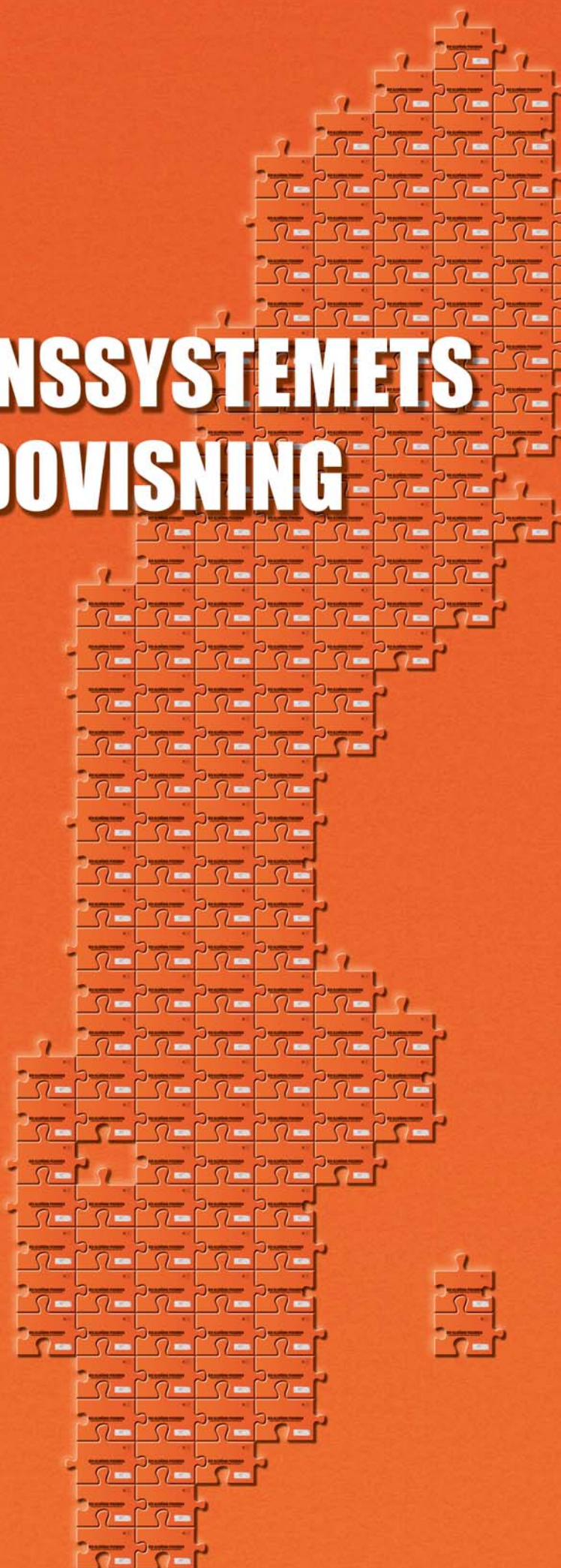

SVERIGE
PORTO
BETALT

B

PENSIONSSYSTEMETS ÅRSREDOVISNING 2004

Summa Svensson
Vägen 1
123 45 Sverige

Snitt Svensson
Vägen 1
123 45 Sverige

Värdebesked: din allmänna pension

Förändringar på ditt konto under 2004	Inkomstpension (kr)	Premiepension (kr)
Ingående värde 2003-12-31	522 735	16 193
Pensionsrätter för 2003	+ 24 739	+ 3 845
Arvsvinst	+ 1 414	+ 45
Administrationsavgifter	- 335	- 57
Värdet förändring	+ 13 025	+ 1 545
Utgående värde 2004-12-31*	554 514	21 518

* Att utgående värde inte överensstämmer med summan ovan beror bl.a. på taxeringsändringar och att det finns personer som tagit ut pension under året, se tabell A sidan 22.

Totalsumma på ditt konto 2004-12-31:

Inkomstpension 554 514 kr + Premiepension 21 518 kr =

Din allmänna pension

576 032 kr

PENSIONSSYSTEMETS ÅRSREDOVISNING 2004

Inkomstpension,
miljoner kronor

Premiepension,
miljoner kronor

3 039 442

94 155

143 847

22 355

8 222

259

-1 949

-331

75 732

8 981

3 224 226

125 118

Se tabell A
sidan 22

Se Premiepension,
resultat- och
balansräkning,
sidan 11

Utgivare: Försäkringskassan

Redaktör: Ole Settergren

Projektledare: Anna Röstberg

Databearbetningar och analyser: Åsa Andersson, Gudrun Ehnsson, Nils Holmgren, Lena Lundkvist, Boguslaw D. Mikula och Anna Röstberg.

Medverkat har även: Atosa Anvarizadeh, Andrzej Dudziuk, Titti Emtefall, Hans Karlsson, John Tseung, Monica Welmer och Karin Leth (PPM).

Temaartikel: Anna Röstberg.

Mer information om socialförsäkringen finns på Försäkringskassans hemsida www.forsakringskassan.se. Information om premiepensionssystemet finns på www.ppm.nu.

För information om AP-fonderna – se respektive fonds hemsida; www.ap1.se, www.ap2.se, www.ap3.se och www.ap4.se.

Försäkringskassan
Huvudkontoret
Adolf Fredriks kyrkogata 8
103 51 Stockholm
Telefon: 08-786 90 00
E-post: huvudkontoret@forsakringskassan.se

Grafisk produktion: Kristina Malm
Omslag: JOJ Grafik
Tryckeri: AB Danagårds Grafiska, 2005

ISSN 1651-3789
ISBN 91-7500-327-9

Förord	5
Förklaring av pensionssystemets resultat år 2004	8
Resultat- och balansräkningar.....	10
Noter och kommentarer	13
Redovisningsprinciper, m.m.	27
<i>Skäl och mål för redovisningen</i>	27
<i>Varifrån kommer siffrorna?</i>	27
<i>Så beräknas inkomstpensionens tillgångar och skulder</i>	28
<i>Det är enkelt att beräkna tillgångar och skulder</i>	28
<i>ATP – ett undantag från det enkla</i>	29
Så fungerar den allmänna pensionen.....	30
<i>Nästan som ett banksparande</i>	30
... <i>men helt och hållet en pensionsförsäkring</i>	30
<i>En krona i avgift ger en krona i pensionsrätt</i>	31
<i>Vem betalar avgiften?</i>	31
<i>Vart tar avgiften vägen?</i>	32
<i>Ränta på avgifterna som gav pensionsrätt</i>	33
<i>Annan ränta än inkomstindex – automatisk balansering</i>	36
<i>Administrationskostnaderna minskar pensionen</i>	37
<i>Hur beräknas inkomstpensionen?</i>	37
<i>Hur beräknas premiepensionen?</i>	38
<i>Garantipension</i>	38
<i>Tilläggs pension</i>	39
Pensionssystemets framtid i tre scenarier	40
<i>Avgiftnettot</i>	41
<i>Buffertfonden</i>	42
<i>Inkomstpensionssystemets finansiella ställning</i>	43
<i>Pensionsnivåns utveckling för årskullarna 1940–1990</i>	44
<i>Balansering, avkastning och garantipension</i>	47
Temaartikel: 40-talisternas pensioner	49
<i>Sammanfattning</i>	49
<i>Prognostiserad allmän ålderspension</i>	50
<i>Prognostiserad avtalspension</i>	52
<i>Prognostiserade finansiella och reala tillgångar</i>	54
<i>Den samlade prognostiserade förmögenheten vid pensioneringen</i>	55
<i>Sparbehov och ersättningskvoter</i>	56
<i>Betydelsen av de olika förmögenhetstyperna</i>	57
<i>Samhällsekonomiska effekter av 40-talisternas pensionsuttag</i>	58
Ordlista	60
Teknisk bilaga: Matematisk beskrivning av balanstalet	66

Förord

Som nytilträd generaldirektör för Försäkringskassan är det med både glädje och viss förundran jag nu för första gången på allvar tagit del av pensionssystemets årsredovisning – den fjärde resultat- och balansräkningen för ett nationellt pensionssystem.

Riksdagens stora principbeslut i juni 1994 följde jag som åskådare och som intresserad samhällsmedborgare. Det successiva genomförandet av pensionsreformen har jag dock kommit närmare, bland annat som statssekreterare i olika funktioner. Sedermera har jag ofta, bland annat inför internationella gäster, kunnat peka på pensionsreformen som en av de viktigaste byggstenarna i stabiliseringen av den offentliga ekonomin i Sverige.

Hittills en vinstaffär

Dessvärre har många kommit att uppfatta reformen som en av 1990-talets många sparpaket. Det är fel. Pensionsreformen syftade till att skapa ett långsiktigt, finansiellt och socialt hållbart allmänt ålderspensionssystem. För att bland annat åstadkomma detta har beslutats att den avgift som avsätts till inkomst- och premiepension ska vara fast samt att pensionens värde ska bestämmas av hur Sveriges demografi och ekonomi utvecklas. I ett sådant system kommer pensionerna att växa i fasta priser om den ekonomiska utvecklingen är god och förlora i värde om utvecklingen är svag. Den goda inkomstutvecklingen i Sverige de senaste åren har medfört att de inkomstgrundade pensionernas värde i fasta priser har ökat i princip varje årsskifte från årsskiftet 2001/2002, då följsamhetsindexeringen infördes. Pensionerna är nu cirka 3 procent högre än vad de hade varit med den tidigare prisindexeringen. Hittills har således pensionsreformen varit en vinstaffär för pensionärerna. Hur det långsiktiga resultatet blir beror på den ekonomiska utvecklingen framöver. Säkert är att det kommer att komma år då pensionernas värde inte följer inflationen.

Viktigt med pensionsprognoser

Just frågan om hur stora de framtida pensionerna kan tänkas bli intresserar många. Sedan år 1999 får i princip alla de närmare 6 miljoner personer som tjänat in pensionsrätt i Sverige en personlig prognos för hur stor den allmänna pensionen kan förväntas bli. Information som, såvitt bekant, endast Sverige och USA ger sina medborgare. Behovet av att på ett enkelt sätt få en bild av sin pensionsituation, där såväl

allmän pension som avtalspension ingår, blev påtagligt redan när de första orange kuverten skickades ut. Nu, drygt fem år senare, finns denna möjlighet. Efter bara 3 månader i drift har www.minpension.se fått över 100 000 kunder som beställt pensionsprognoser där både den allmänna pensionen och avtalspensionen ingår.

Den som önskar fördjupad information på temat om vad pensionen blir har glädje av årets temaartikel ”40-talisternas pensioner – Hur stort är behovet av privat pensionssparande?” Temaartikeln tar upp frågan om vad de årskullar som närmast står på tur för att gå i pension – 40-talisterna – kan förväntas få för pensioner.

Sysselsättningsutvecklingen påverkar

Inkomstpensionens resultat år 2004 var minus 49 miljarder kronor. Årets negativa resultat har medfört att balanstalet ytterligare har närmat sig den nivå där den automatiska balanseringen aktiveras. Systemets balanserade överskott är endast 9 miljarder kronor, motsvarande 0,14 procent av systemets pensionskuld om smått fantastiska 6 244 miljarder kronor. Skulle balanstalet i nästa årsredovisning hamna under ett (1) aktiveras balanseringen. Det innebär att indexeringen av pensionerna vid årsskiftet 2006/2007 minskar jämfört med den omräkning som följer av inkomstindex. Mest avgörande för om balanseringen kommer att aktiveras eller inte är sysselsättningsutvecklingen. Balaanstalets svagt negativa trend de senaste tre åren beror till viss del på att genomsnittsinkomsten – så som denna mäts av inkomstindex – ökat något snabbare än summan av inkomster. Inkomstsummans ökningstakt beror dels på hur genomsnittsinkomsten utvecklas, dels på hur antalet personer med pensionsgrundande inkomst utvecklas. Detta antal personer beror i sin tur till stor del på hur sysselsättningen utvecklas. Således är sysselsättningsutvecklingen mycket betydelsefull för pensionssystemets finansiella styrka. En bättre fungerande arbetsmarknad, som leder till att en större andel av befolkningen är sysselsatta, är således inte enbart av intresse för den del av befolkningen som är i yrkesaktiva åldrar utan i hög grad även för nuvarande och framtida pensionärer.

Rättssäkert, i rätt tid och till låg kostnad

Denna årsredovisning avser år 2004 – det år då Riksförsäkringsverket och landets 21 försäkringskassor gick i graven. Från och med år 2005 bedrivs pensionsverksamheten av den nya myndigheten Försäkringskassan tillsammans med Premiepensionsmyndigheten. Vårt uppdrag är, bland annat, att leverera allmän pension rättssäkert, i rätt tid och till lägsta möjliga kostnad. Pensionssystemets administrationskostnader har

ökat kraftigt, från 1,1 miljarder kronor år 1999 till 3,0 miljarder kronor år 2004. Av den totala kostnaden år 2004 svarade de organisationer som nu ingår i Försäkringskassan för 0,9 miljarder kronor. En av Försäkringskassans viktigaste uppgifter de kommande åren är att minska kostnaderna för pensionsproduktionen.

Jag önskar alla läsare av pensionsystemets årsredovisning varmt välkomna till en intressant och som jag hoppas informativ läsning.

Stockholm i april 2005

Curt Malmberg
Försäkringskassan

Förklaring av pensionssystemets resultat år 2004

Inkomstpensionen

Inkomstpensionen är utformad så att det finns en stark koppling mellan hur systemets tillgångar respektive skulder utvecklas. Utvecklingen kan emellertid ske i något olika takt, vilket innebär att resultatet för inkomstpensionen kan bli både positivt och negativt. I och med att systemets balansomslutning är så stor, 6,3 biljoner kronor, är resultaten ofta stora i kronor räknat. Förbyts det balanserade överskottet till ett underskott aktiveras den automatiska balanseringen. Systemet styrs då mot ett balanserat över-/underskott om 0 kronor genom att indexeringen av pensioner och pensionsbehållningar justeras ner. Eventuella balanserade överskott, som uppstår efter att balanseringen aktiverats, används direkt för att så långt som möjligt öka indexeringen och på så vis återställa pensionernas värde.

Inkomstpensionssystemets tillgångar består av den s.k. avgiftstillgången och buffertfonden. Avgiftstillgången är värdet av systemets anspråk på 16 procent av alla framtida arbetsinkomster och pensionsgrundande transfereringar m.m. Förändringen av avgiftstillgångens värde bestäms huvudsakligen av utvecklingen av antalet förvärvsarbetsande, inkomstillväxten per person och systemets omsättningstid. År 2004 ökade avgiftstillgången med 142 miljarder kronor, eller 2,6 procent. Det beror enbart på en motsvarande procentuell ökning i avgiftsflödet, omsättningstiden har inte förändrats.

Buffertfonden, dvs. Första–Fjärde och Sjätte AP-fonden, utgör cirka 10 procent av tillgångarna. Fondkapitalet ökade med sammanlagt 69 miljarder kronor, eller 12,0 procent, varav avkastningen svarade för 65 miljarder kronor. Pensionsavgifterna översteg pensionsutbetalningarna, vilket efter avdrag för administrationskostnader bidrog till en fondökning med 4 miljarder kronor.

Sammantaget ökade systemets tillgångar med 211 miljarder kronor, eller 3,5 procent. Ökningen av pensionsskulden var 260 miljarder kronor, eller 4,3 procent. Därav svarar indexeringen för 162 miljarder kronor, eller 2,7 procent. Storleken av tilläggs-pensionsskulden till aktiva beräknas utifrån vissa antaganden. Jämfört med 2003 har de kortsiktiga antagandena för beräkningen förändrats, vilket har medfört en ökning av pensionsskulden med 63 miljarder kronor som belastar årets resultat.

Årets resultat på –49 miljarder kronor innebär att systemets överskott har minskat till 9 miljarder kronor. I förhållande till pensionsskulden är överskottet 0,14 procent. Systemets balanstal för år 2006, som avser ställningen den 31 december 2004, har således beräknats till 1,0014.

Nyckeltal för inkomstpensionen 2004–2001

Miljarder kronor

	2004	2003	2002	2001
Första–Fjärde och Sjätte AP-fondens tillgångar	646	577	488	565
Avgiftstillgång	5 607	5 465	5 293	5 085
Summa tillgångar	6 253	6 042	5 780	5 650
Pensionsskuld	6 244	5 984	5 729	5 432
Överskott	9	58	52	218
Balanstal	1,0014	1,0097	1,0090	1,0402

Premiepensionen

Premiepensionssystemet är ett fondbaserat system där pensionsspararna själva väljer placering för sina premiepensionspengar. Förändringar i fondandelarnas priser påverkar direkt och lika mycket pensionsspararens tillgång i systemet. Därför ska fondverksamhetens resultat i princip alltid vara o kronor. Inom premiepensionssystemet finns även en traditionell försäkring. Resultatet för denna kommer att växa i takt med att kapitalet växer och redovisas som en särskild del av det egna kapitalet. Under uppbyggnadsskedet och fram till 2018 finansieras Premiepensionsmyndigheten genom en kombination av avgiftsuttag och räntekontokredit för rörelsekapitalbehov samt låneramar hos Riksgäldskontoret. Avgiftsuttaget baserades på den prognostiserade kostnadsnivån för år 2004 och medför ett tillfälligt positivt resultat. Årets resultat har beräknats till 48 miljoner.

De fonderade premiepensionstillgångarna har under året ökat med 31 miljarder kronor, varav 22 miljarder kronor avser nya pensionsrätter och 9 miljarder avser värdeökning.

Nyckeltal för premiepensionen 2004–2001

Miljoner kronor

	2004	2003	2002	2001
Fondförsäkring*	125 024	94 124	59 416	65 129
Traditionell försäkring*	94	31	4	1
Summa pensionstillgångar	125 118	94 155	59 420	65 130
Fondförsäkringsåtaganden*	125 026	94 127	59 418	65 130
Livförsäkringsavsättning*	94	30	4	1
Summa pensionsskuld	125 120	94 157	59 422	65 131

* Inklusive dödsfallskapital.

Vad inkomstpensionens ord heter i annan försäkring

Det som benämns avgiftstillgång i redovisningen avser värdet av systemets avgiftsflöde. Begreppet har ingen direkt motsvarighet inom fonderad försäkring. Men ska man göra en liknelse motsvarar avgiftstillgången närmast placeringstillgången, försäkringskapitalet, i fonderad försäkring. Med den liknelsen motsvarar avgiftstillgångens värdeförändring närmast det som i fonderad försäkring kallas kapitalavkastning. Värdet av avgiftstillgången förändras dels genom att avgifts-inkomsterna förändras, dels genom att omsättningstiden förändras. Effekten på avgiftstillgångens värde från dessa båda bestämningsfaktorer redovisas var för sig i resultaträkningen.

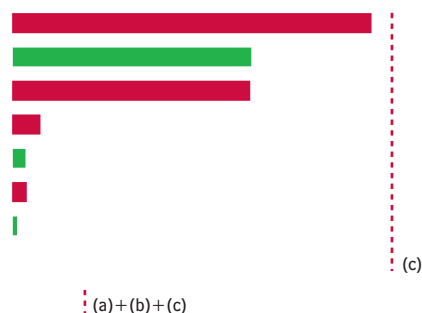
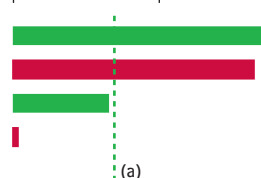
Omsättningstiden är den tid som en genomsnittlig intjänad krona förväntas ligga i systemet. För närvarande är omsättningstiden cirka 32 år.

Övriga begrepp som används för inkomstpensionens resultat- och balansräkning har en mer direkt motsvarighet i traditionell redovisning av en livförsäkringsrörelse. Pensionsavgifter motsvaras i fonderad försäkring av begreppet premieinkomster, pensionsutbetalningar av försäkringsersättningar, förändring i pensionsskuld av förändringar i försäkringstekniska avsättningar, balanserat över-/underskott av balanserad vinst/förlust.

Inkomstpension, resultat- och balansräkning

100 miljarder kronor

|-----|

Resultaträkning, miljoner kronor

Förändring av fondtillgångar	Not	2004	2003	Förändring
Pensionsavgifter	1	171 600	165 107	6 493
Pensionsutbetalningar	2	-164 762	-155 410	-9 352
Avkastning på fonderat kapital	3	65 162	82 060	-16 898
Administrationskostnader	4	-2 736	-2 359	-377
Summa förändring av fondtillgångar (a)		69 264	89 398	-20 134
Förändring av avgiftstillgång				
Värdet av förändringen i avgiftsinkomst	5	141 518	159 964	-18 446
Värdet av förändringen i omsättningstid	6	0	12 346	-12 346
Summa förändring av avgiftstillgång (b)		141 518	172 310	-30 792
Förändring av pensionsskuld¹				
Nya pensionsrätter och ATP-poäng m.m.	7	-244 879	-172 567	-72 312
Pensionsutbetalningar	2	162 783	155 410	7 373
Indexering	8	-161 616	-228 288	66 672
Värdet av förändring i medellivslängd	9	-17 614	-11 045	-6 569
Uppkomna arvsvinster	10	7 789	7 090	699
Fördelade arvsvinster	10	-8 222	-7 616	-606
Avdrag för administrationskostnader	11	1 949	1 475	474
Summa förändring av pensionsskuld (c)		-259 810	-255 541	-4 269
Årets resultat (a)+(b)+(c)		-49 028	6 167	-55 195

¹ Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar, positiv post () innebär att pensionsskulden minskar, med angivet belopp.

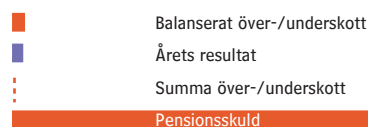
Balansräkning, miljoner kronor

Tillgångar	Not	31/12 2004	31/12 2003	Förändring
Första-Fjärde och Sjätte AP-fonden	12	646 200	576 937	69 263
Avgiftstillgång	13	5 606 592	5 465 074	141 518
Summa tillgångar		6 252 792	6 042 011	210 781

Skulder och överskott	Not	31/12 2004	31/12 2003	Förändring
Balanserat över-/underskott		57 812	51 645	6 167
Årets resultat		-49 028	6 167	-55 195
Summa över-/underskott		8 783	57 812	-49 028
Pensionsskuld	14	6 244 009	5 984 199	259 810
Summa skulder och överskott		6 252 792	6 042 011	210 781

1000 miljarder kronor

|-----|

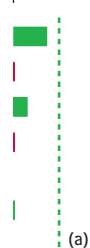
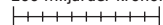

Summa tillgångar

Summa skulder och överskott

Premiepension, resultat- och balansräkning

100 miljarder kronor

Resultaträkning, miljoner kronor

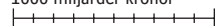
Förändring av fonderade tillgångar	Not	2004	2003	Förändring
Pensionsavgifter	1	22 355	21 040	1 315
Pensionsutbetalningar	15	-42	-11	-31
Avkastning på fonderat kapital	16	8 981	13 948	-4 967
Administrationskostnader	17	-285	-351	66
Lånefinansierade administrationskostnader	24	-	109	-109
Förändring av tillgångar traditionell försäkring		2	-	2
Summa förändring av fondtillgångar (a)		31 011	34 735	-3 724

Förändring av pensionsskuld²

Nya pensionsrätter	18	-22 355	-21 040	-1 315
Pensionsutbetalningar	19	42	11	31
Värdeförändring	20	-8 981	-13 948	4 967
Värdet av förändring i medellivslängd	21	-	-	-
Dödsfallskapital	22	259	213	46
Fördelade arvsvinster	23	-259	-213	-46
Avdrag för administrationskostnader	24	331	242	89
Summa förändring av pensionsskuld (c)		-30 963	-34 735	3 772
Lånefinansierade administrationskostnader (d) 17, 24		-	-109	109
Årets resultat (a)+(c)+(d)		48	-109	157

² Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar, positiv post () innebär att pensionsskulden minskar, med angivet belopp.

1000 miljarder kronor

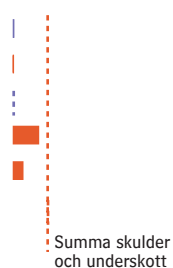

Balansräkning, miljoner kronor

Tillgångar	Not	31/12 2004	31/12 2003	Förändring
Försäkringstillgångar	25	125 118	94 155	30 963
Övriga tillgångar	26	45 378	46 140	-762
Summa tillgångar		170 496	140 295	30 201

Skulder och underskott

Balanserat över-/underskott		-1 727	-1 618	-109
Årets resultat		48	-109	157
Summa över-/underskott		-1 679	-1 727	48
Pensionsskuld	27	125 120	94 157	30 963
Övriga skulder	28	47 055	47 865	-810
Summa skulder		172 175	142 022	30 153
Summa skulder och underskott		170 496	140 295	30 201

Inkomstgrundad ålderspension, resultat- och balansräkning

Inkomst- och premiepension

Resultaträkning, miljoner kronor

Förändring av fondtillgångar	Not	2004	2003	Förändring
Pensionsavgifter	1	193 955	186 147	7 808
Pensionsutbetalningar	2, 15	-164 804	-155 421	-9 383
Avkastning på fonderat kapital	3, 16	74 143	96 008	-21 865
Administrationskostnader	4, 17	-3 021	-2 710	-311
Lånefinansierade administrationskostnader	24	0	109	-109
Förändring av tillgångar traditionell försäkring		2	-	2
Summa förändring av tillgångar (a)		100 275	124 133	-23 862

Förändring av avgiftstillgång

Värdet av förändringen i avgiftsinkomst	5	141 518	159 964	-18 446
Värdet av förändringen i omsättningstid	6	0	12 346	-12 346
Summa förändring av avgiftstillgång (b)		141 518	172 310	-30 792

Förändring av pensionsskuld³

Nya pensionsrätter och ATP-poäng	7, 18	-267 234	-193 607	-73 627
Pensionsutbetalningar	2, 19	162 825	155 421	7 404
Indexering/värdeförändring	8, 20	-170 597	-242 236	71 639
Värdet av förändring i medellivslängd m.m.	9, 21	-17 614	-11 045	-6 569
Uppkomna arvsvinster/Dödsfallskapital	10, 22	8 048	7 303	745
Fördelade arvsvinster	10, 23	-8 481	-7 829	-652
Avdrag för administrationskostnader	11, 24	2 280	1 717	563
Summa förändring av pensionsskuld (c)		-290 773	-290 276	-497
Lånefinansierade administrationskostnader(d)	17, 24	0	-109	109
Årets resultat (a)+(b)+(c)+(d)		-48 980	6 058	-55 038

³ Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar, positiv post () innebär att pensionsskulden minskar, med angivet belopp.

Balansräkning, miljoner kronor

Tillgångar	Not	31/12 2004	31/12 2003	Förändring
Första-Fjärde och Sjätte AP-fonden	12	646 200	576 937	69 263
Försäkringstillgångar	25	125 118	94 155	30 963
Övriga tillgångar	26	45 378	46 140	-762
Avgiftstillgång	13	5 606 592	5 465 074	141 518
Summa tillgångar		6 423 288	6 182 306	240 982

Skulder och överskott	Not	21/12 2004	31/12 2003	Förändring
Balanserat över-/underskott		56 085	50 027	6 058
Årets resultat		-48 980	6 058	-55 038
Summa över-/underskott		7 104	56 085	-48 980
Pensionsskuld	14, 27	6 369 129	6 078 356	290 773
Övriga skulder	28	47 055	47 865	-810
Summa skulder och överskott		6 423 288	6 182 306	240 982

Noter och kommentarer

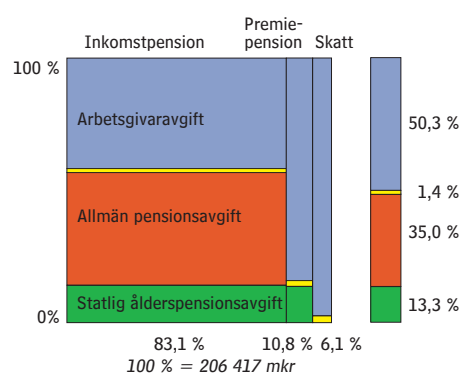
Not 2–14 avser inkomstpension, Not 15–28 avser premiepension. Not 1 avser båda delar av det inkomstgrundade ålderspensionssystemet.

Not 1 Pensionsavgifter

Tabell A. Pensionsavgifter och skatt fördelat efter avgiftslag

Miljoner kronor

Avgift, m.m., i form av ...	Inkomst- pension	Premie- pension	Skatt	Totalt	Varav avgifter
Arbetsgivaravgift	72 518	18 800	11 269	102 587	91 318
Egenavgifter	2 021	528	314	2 863	2 549
Allmän pensionsavgift	72 287	–	–	72 287	72 287
Statlig ålderspensionsavgift	24 004	3 460	–	27 464	27 464
Reglering år 2004 avseende år 2002	1 888	–2 767	879	0	–879
Uppbördsförlust, reglering	–308	–	–	–308	–308
Differens mellan RFV:s och AP-fondens resp. PPM:s redovisning samt justering	–810	2 334	–	1 524	1 524
Summa	171 600	22 355	12 462	206 417	193 955

Uppbördsförlust, reglering samt differens mellan RFV:s och AP-fondens respektive PPM:s redovisning samt justering har fördelats på arbetsgivaravgift. Reglering år 2004 avseende år 2002 har fördelats på arbetsgivaravgift och statlig ålderspensionsavgift.

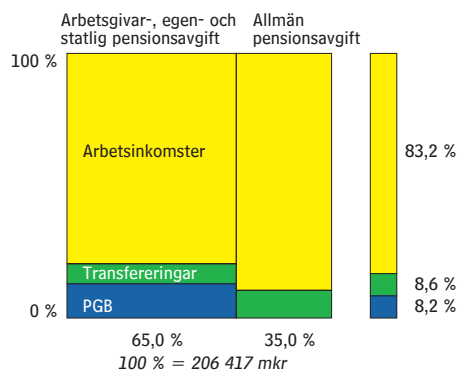
Tabell A visar pensionsavgifter som bokförts år 2004. Den allmänna pensionsavgiften förs i sin helhet till AP-fonden medan arbetsgivaravgifter och egenavgifter fördelas mellan AP-fonden, premiepensionssystemet och statsbudgeten. De statliga ålderspensionsavgifterna fördelas mellan AP-fonden och premiepensionssystemet.

Skatt avser avgifter på inkomstdelar ovanför den högsta inkomst för vilken pensionsrätt tillgodoses. Detta tak är före avdrag för allmän pensionsavgift 8,07 inkomstbasbelopp⁴ och 7,5 efter sådant avdrag. Eftersom dessa avgifter inte motsvarar någon pensionsrätt är de skatter och förs till statsbudgeten i stället för till pensionssystemet.

För att säkerställa att premiepensionssystemet för ett visst år har fått avgifter som motsvarar intjänad pensionsrätt och statsbudgeten avgifter belöpande på inkomstdelar över taket görs en avstämning två år senare när pensionsrätterna fastställts. En reglering görs därefter mellan statsbudgeten, premiepensionssystemet och AP-fonden.

Differensen mellan RFV:s redovisning och AP-fondernas (–810) förklaras huvudsakligen av periodiseringsskillnader. Differensen mellan RFV:s redovisning och PPM:s (2 334) förklaras huvudsakligen av att PPM:s redovisning avser avgiftsinkomster för pensionsrätter fastställda 2003 och överförda till premiepensionsfonderna under år 2004, medan RFV:s redovisning avser avgiftsinkomster som inlutit år 2004. Avgifter som inlutit år 2004 avser pensionsrätter som fastställs i slutet av 2005 och placeras i början av 2006.

⁴ Inkomstbasbeloppet år 2004 är 42 300 kronor. 8,07 inkomstbasbelopp är 341 361 kronor och 7,5 inkomstbasbelopp 317 250 kronor.

⁵ Förvärvsinkomster, inkl. sjuklön och egenföretagarinkomster, exklusive transfereringar.

Tabell B. Pensionsavgifter fördelat efter avgiftsunderlag

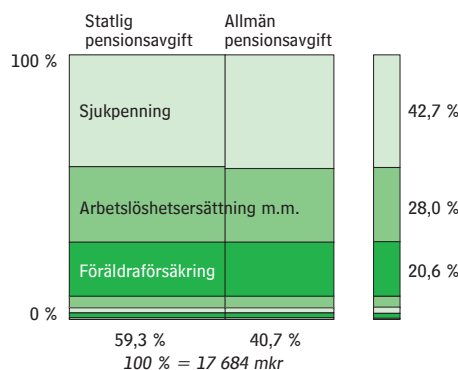
Miljoner kronor

	Arbetsgivar-, egen- och statlig pensionsavgift	Allmän pensionsavgift	Summa
Arbetsinkomster ⁵	106 666	65 094	171 760
Transfereringar, se tabell C	10 491	7 193	17 684
Pensionsgrundande belopp, se tabell D	16 973	–	16 973
Summa	134 130	72 287	206 417

Fördelningen av allmän pensionsavgift på de två typerna av avgiftsunderlag är beräknad, den framgår inte av redovisningssystemen.

Allmän pensionsavgift tas ut med 7 procent på förvärvsinkomster och pensionsgrundande transfereringar som sjukpenning m.m., men inte på sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare benämnd förtidspension). Allmän pensionsavgift tas endast ut på inkomster upp till taket 8,07 inkomstbasbelopp.

Pensionsavgift, som betalas av arbetsgivare och egenföretagare på arbetsinkomster och av staten på nämnda transfereringar, uppgår till 10,21 procent. Statlig pensionsavgift på sjuk- och aktivitetsersättning och på s.k. pensionsgrundande belopp, som inte belastas med allmän pensionsavgift, är 18,5 procent.

Tabell C. Pensionsavgift belöpande på transfereringar

Miljoner kronor

	Statlig pensionsavgift	Allmän pensionsavgift	Summa
Sjukpenning	4 481	3 073	7 554
Arbetslöshetsersättning m.m. (AMS)	2 937	2 014	4 951
Föräldraförsäkring	2 160	1 481	3 641
Arbetskkadeersättningar m.m.	436	298	734
Rehabiliteringspenning	226	155	381
Vårdbidrag	200	137	337
Utbildningsbidrag	26	18	44
Delpension	12	8	20
Närståendepening	8	5	13
Konstnärsnämnden	4	3	7
Smittbärrpenning	1	1	2
Summa	10 491	7 193	17 684

Fördelningen av allmän pensionsavgift på de olika typerna av transfereringar är beräknad, den framgår inte av redovisningssystemen.

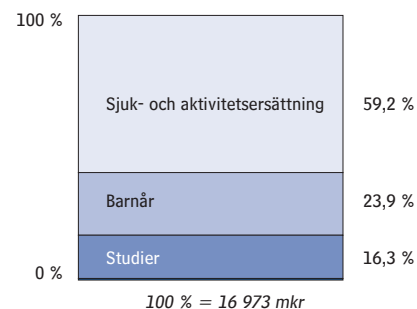
Tabell D. Pensionsavgift belöpande på sjuk- och aktivitetsersättning och pensionsgrundande belopp

Miljoner kronor

Sjuk- och aktivitetsersättning	10 050
Barnår	4 051
Studier	2 763
Plikttjänst	109
Summa	16 973

Beloppet för sjuk- och aktivitetsersättning avser både avgift på utbetald pensionsgrundande ersättning och på pensionsgrundande belopp. I båda fallen är avgiften 18,5 procent.

En mindre del av beloppen för studier respektive pliktjänst avser pensionsgrundande inkomst.

Not 2 Pensionsutbetalningar

Miljoner kronor

Tilläggs pension	159 217
Inkomst pension	3 566
Överföringar till de europeiska gemenskaperna	379
Särskild reglering	1 600
Summa	164 762

Pension kan tas ut från 61 års ålder. Det finns ingen övre åldersgräns för när pensionsuttaget kan påbörjas. Ju senare pensionen börjar betalas ut desto högre blir pensionen.

Tilläggs pension motsvarar det som tidigare var ATP och s.k. inkomstrelaterad folkpension. Sådan pension är beräknad enligt äldre regler men indexerats från 65 års ålder med inkomstpensionens regler för följsamhetsindexering. Tilläggs pension tjänas in av personer födda före 1954.

Det nya fördelningssystemets pension kallas inkomstpension. Personer födda 1938 får fyra tjugondelar av sin pension beräknad enligt det nya systemets regler och sexton tjugondelar av tilläggs pensionen. Motsvarande andel för dem födda 1939 är fem respektive femton tjugondelar osv. Personer födda 1954 eller senare får hela sin pension enligt de nya reglerna. De som är födda 1937 eller tidigare får endast tilläggs pension.

Under 2004 betalades 162 783 miljoner kronor i tilläggs- och inkomstpension. Detta belopp minskar således pensionskulden till pensionerade.

Tjänstemän inom EU kan begära att värdet av deras intjänade pensionsrättigheter ska överföras från AP-fonderna och premiepensionssystemet till de europeiska gemenskapernas tjänstepensionssystem. Under 2004 överfördes sammanlagt 379 miljoner kronor från AP-fonderna.

År 2004 belastades AP-fonderna med 1 600 miljoner kronor som en särskild reglering för perioden 1999–2002. Under den perioden fördelades pensionsutbetalningar mellan AP-fonderna och statsbudgeten enligt vissa schabloner på grund av begränsningar i RFV:s redovisningssystem. En utvärdering har visat att AP-fonderna blev för lågt belastade under denna period.

Not 3 Avkastning på fonderat kapital

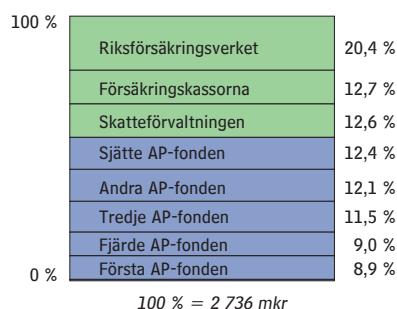
Miljoner kronor

AP-fond:	Första	Andra	Tredje	Fjärde	Sjätte	*	Summa
Aktier och andelar	11 722	12 737	12 607	13 033	1 351	23	51 473
varav Direktavkastning	2 026	1 902	2 063	1 667	99	250	8 007
Realiserade och orealiserade kursvinster	9 696	10 835	10 544	11 366	1 252	-227	43 466
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	3 972	4 059	5 096	3 100	99	200	16 526
varav Direktavkastning (räntenetto)	2 221	2 418	2 991	2 109	99	200	10 038
Realiserade och orealiserade kursvinster	1 751	1 641	2 105	991	0	0	6 488
Övrigt	411	-347	-1 322	-1 610	0	31	-2 837
varav Direktavkastning	658	214	0	289	0	31	1 192
Realiserade och orealiserade kursvinster	1 936	809	116	19	0	0	2 880
Valutakursresultat, netto	-2 183	-1 370	-1 438	-1 918	0	0	-6 909
Summa avkastning	16 105	16 449	16 381	14 523	1 450	254	65 162
Administrationskostnader	-244	-330	-314	-246	-340	-14	-1 488
Summa avkastning efter kostnader	15 861	16 119	16 067	14 277	1 110	240	63 674

* Första och Fjärde AP-fondens särskilda förvaltning.

Källa: Första, Andra, Tredje, Fjärde och Sjätte AP-fondernas årsredovisningar 2004.

Posten Övrigt avser huvudsakligen derivat. Realisationsresultat för aktier och andelar är belastat med kostnad för courtage både vid köp och försäljning. Totalt erlagt courtage under 2004 uppgår till 420 miljoner kronor.

Not 4 Administrationskostnader

Tusen kronor

Riksförsäkringsverket	556 965
Försäkringskassorna	346 775
Skatteförvaltningen (inkl. Kronofogdemyndigheten)	344 129
Konjunkturinstitutet	152
Summa kostnader försäkringsadministrationen	1 248 021
Sjätte AP-fonden	340 000
Andra AP-fonden	330 000
Tredje AP-fonden	314 000
Fjärde AP-fonden	246 000
Första AP-fonden	244 000
Första och Fjärde AP-fondens särskilda förvaltning	14 000
Summa kostnader fondförvaltningen	1 488 000
Summa administrationskostnader	2 736 021

Kostnaden för försäkringsadministrationen finansieras med medel ur Första–Fjärde AP-fonden, lika mycket ur varje fond. Varje fond finansierar sina egna förvaltningskostnader med uttag ur den egna fonden. Summan av de båda formerna av administrationskostnader finansieras i princip genom ett procentuellt avdrag från de försäkrades pensionsbehållningar. Som framgår av resultaträkningen har dock pensionsbehållningarna inte belastats med hela administrationskostnaden. I Not 11 förklaras varför.

Några nyckeltal för inkomstpensionens administrationskostnader

Kostnader uttryckt i ...	Försäkrings- administration	Fond- förvaltning	Administration totalt
... procent av den totala pensionsskulden	0,0200	0,0238	0,0438
... procent av inkomstpensionsskulden, aktiva*	0,0370	0,0441	0,0811
... kronor per försäkrad aktiv	191	228	419
... kronor per ålderspensionär**	759	905	1 664

* Med aktiv avses försäkrade 16–64 år med pensionsbehållning eller ATP-poäng.

** På löpande ålderspensioner görs inget administrationskostnadsavdrag. Se Not 11.

Not 5 Värde av förändringen i avgiftsinkomst

Omsättningstid i år, avgiftsinkomster i miljoner kronor

Utjämnad avgiftsinkomst 2004	173 049
Utjämnad avgiftsinkomst 2003	-168 681
Förändring av avgiftsinkomst	= 4 368
(Utjämnad omsättningstid 2004 + Utjämnad omsättningstid 2003)/2 ⁶	x 32,39887
Värdet av förändringen i avgiftsinkomst	141 518

⁶ Utjämnad omsättningstid har samma värde 2003 och 2004

Tabell A. Underlag för beräkning av utjämnat värde för avgiftsinkomsten

Miljoner kronor

	2001	2002	2003	2004
Influtna avgifter till AP-fonden	156 811	160 745	165 107	171 600
Avgiftsunderskott till följd av ej infasad avgift och avgiftsunderlag	0	3 500	2 600	1 500
Justering för att erhålla en bokföringsmässig avgift	-1 543	0	0	0
Underlag för beräkning av utjämnat värde för avgiftsinkomsten	155 268	164 245	167 707	173 100
Utjämnat värde för avgiftsinkomsten	-	163 998	168 681	173 049
Använd avgiftsinkomst	156 811	163 738	168 681	173 049
KPI, juni	268,31	273,24	277,74	278,91

Under en infasningsperiod som sträcker sig fram t.o.m. bokslutsåret 2004 ska justeringar göras så att den avgift som används i beräkningen av avgiftstillgången speglar avgiftsflödets nivå som om systemet vore i full funktion. Åren 1999–2002 ingår inte förtidspensionärer födda 1937 eller tidigare i underlaget för statliga ålderspensionsavgifter. Felaktigt betalades dock preliminära statliga ålderspensionsavgifter för dessa grupper åren 1999, 2000 och 2001. Åren 2002, 2003 och 2004 betalar staten därför en lägre avgift som kompensation för de tidigare felaktigt inbetalda avgifterna. 2004 års preliminära statliga ålderspensionsavgift bedöms därmed ha reducerats med 1 500 miljoner kronor, vilket inte hade skett om systemet varit i full funktion redan år 2001. Därför görs en justering av avgiftsflödet med 1 500 miljoner kronor. Hur den utjämnade avgiftsinkomsten beräknas framgår av den tekniska bilagan, avsnitt 1.

Not 6 Värdet av förändringen i omsättningstid

Tabell A. Underlag för beräkning av utjämnat värde för omsättningstiden

	2001	2002	2003	2004
Intjänandetid	21,99799	21,96768	22,09653	21,54817
Utbetalningstid	10,32660	10,43119	10,43638	10,56954
Omsättningstid, OT	32,32459	32,39887	32,53291	32,11771
Utjämnad omsättningstid	31,86735	32,32459	32,39887	32,39887

Det utjämnade värdet för omsättningstiden är medianen av de tre senaste årens omsättningstider. Den utjämnade omsättningstiden är oförändrad mellan 2003 och 2004, vilket medför att värdet av förändringen i omsättningstid blir noll. Hur omsättningstiden beräknas beskrivs i avsnitt 3 i den tekniska bilagan.

Eftersom intjänandetiden inte kan beräknas innan alla pensionsrätter fastställts, grundar sig beräkningar av 2004 års värden på pensionsrätter intjänade under år 2003 (som fastställs år 2004). Utbetalningstiden beräknas utifrån uppgifter per december 2004.

Not 7 Nya pensionsrätter och ATP-poäng m.m.

Miljoner kronor

Intjänad inkomstpensionsrätt 2004, skattat värde	150 975
Värdet av intjänad ATP-poäng, 2004 skattat värde	5 336
Justeringsbelopp för inkomstpension, se tabell A	819
Justeringsbelopp för tilläggs pension, se tabell B	87 749
Summa	244 879

Till posten nyintjänade pensionsrätter och ATP-poäng har lagts vissa övriga belopp, som har påverkat pensionsskuldens storlek. Innebörden av dessa justeringsbelopp förklaras i det följande.

Tabell A. Justeringsbelopp, nya pensionsrätter m.m.

Miljoner kronor

Fastställd pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2003	143 847
Skattad* pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2003	-144 711
Justeringar som påverkat pensionsbehållningarna m.m.	-616
Skuldförändring pga. ändring i utbetalningar, se Not 14 tabell C	2 299
Justeringsbelopp A	819

* Skattning i PÅR 2003.

I och med att taxeringen för bokslutsåret inte är slutförd när bokslutet upprättas, kan värdet av intjänad pensionsrätt detta år endast skattas. I pensionssystemets årsredovisning 2003 skattades pensionsrätt intjänad under året till 144 711 miljoner kronor. Efter att taxeringen för 2003 genomförts visade det sig att det verkliga värdet var 143 847 miljoner kronor.

Justeringsbeloppet -616 miljoner kronor avser huvudsakligen taxeringsförändringar m.m. som påverkat pensionsbehållningarnas storlek, se Not 14 tabell A.

Hur pensionsskulden till pensionerade har förändrats under 2004 redovisas i Not 14 tabell C. Skuldförändringen 2 299 miljoner kronor beror på andra ändringar i pensionsbelopp än indexerings.

Tabell B. Justeringsbelopp, nya ATP-poäng m.m.

Miljoner kronor

Effekt av skillnad mellan antagande avseende 2004 och skattningen 2003 m.m.	70 854
Inbetalda pensionsavgifter avseende ATP exkl. värdet av ATP-poäng	16 123
Skuldförändring pga. ändring i utbetalningar, se Not 14 tabell C	772
Justeringsbelopp B	87 749

Tilläggs-pensionsskulden till aktiva, dvs. till dem som ännu inte tagit ut pension, beräknas i Försäkringskassans pensionsmodell. Hur det går till beskrivs i Not 14. Beräkningen bygger på antaganden om utvecklingen på kort och lång sikt. I förra årets beräkning gjordes en reduktion av pensionsmodellens skattade tilläggs-pensionsutgifter för att få överensstämmelse med korttidsprognoser för motsvarande utgifter. Med nytt dataunderlag finns inte längre behov av en sådan reduktion. När korrigeringen nu har tagits bort ökar prognostiserade tilläggs-pensionsutgifter, vilket medför en skuldökning med 63 miljarder kronor. Vidare har en anpassning gjorts i beräkningen av tilläggs-pensionsskulden till aktiva vad gäller pensionsavgifter inbetalade under det 65:e levnadsåret. Eftersom dessa avgifter i sin helhet ger pensionsrätt för inkomstpension, ska ingen del räknas tilläggs-pensionssystemet tillgodo. "Bortfallet" av dessa avgifter medför att den beräknade skulden ökar med cirka 7 miljarder kronor.

Av den ATP-poäng som tjänats in under år 2004 är det enbart en mindre del som kommer att ha betydelse för den framtida pensionen.⁷ Den del som beräknas bidra till höjd pension har redovisats som värdet av intjänad ATP-poäng (5 336 miljoner kronor). Samtliga pensionsavgifter avseende ATP bidrar emellertid till en ökning av den beräknade pensionsskulden.

Not 8 Indexering

Miljoner kronor

Pensionsskuld, aktiva	104 347
Pensionsskuld, pensionärer	57 269
Summa	161 616

Pensionsskulden ökar med ökningen i inkomstindex. Värdet av indexeringen avser den indexering som påverkar utgående pensionsskuld 2004. När det gäller pensionsskulden till aktiva är det förändringen i inkomstindex mellan åren 2004 och 2005 (2,4 procent) som påverkat utgående pensionsskuld. Utgående pensionsskuld för pensionärer har påverkats av indexeringen årsskiftet dessförinnan, dvs. 2003–2004 (3,4 procent).

Not 9 Värdet av förändringen i medellivslängd

Miljoner kronor

Tilläggs-pensionsskuld, aktiva	6 434
Inkomstpensionsskuld, aktiva	–
Tilläggs-pensionsskuld, pensionärer	10 819
Inkomstpensionsskuld, pensionärer	361
Summa	17 614

Den livslängd som här avses är den tid som ett genomsnittligt pensionsbelopp antas utbetalas, s.k. ekonomisk livslängd, varvid normen 1,6 procent beaktas. Den ekonomiska medellivslängden uttrycks i form av ekonomiska delningstal. Hur dessa beräknas beskrivs i den tekniska bilagan.

⁷ Avgifter som avser ATP uppgick år 2004 till 21,4 miljarder kronor medan värdet av nyintjänade ATP-poäng samma år endast var 5,3 miljarder kronor. Således översteg avgiftsinbetalningarna värdet av de intjänade ATP-poängen med 16,1 miljarder kronor. Förhållandet förklaras av att i ATP-systemet upparbetas ofta pensionsfordran relativt tidigt under det förvävsaktiva livet. En individ som vid 55 års ålder har sina 15 bästa intjänandeår bakom sig (och som arbetat i minst 30 år) kommer inte att öka sin ATP-pension alls, även om hon eller han fortsätter att arbeta och betala avgift till 65-årsdagen. Förhållandet illustrerar en av de negativa drivkrafter för den äldre arbetskraftens arbetsutbud som ATP-systemet ger upphov till.

Högre ekonomisk medellivslängd ökar pensionskulden för tilläggs-pension, både avseende aktiva och pensionärer. I inkomstpensionssystemet är det endast pensionskulden till pensionärer som ökar om medellivslängden ökar.

Effekten av förändringar i ekonomisk medellivslängd beräknas genom att först beräkna pensionskulden med de ekonomiska delningstal som kan mätas i systemet det år redovisningen avser. Denna skuld minskas därefter med den pensionskulda som beräknas med de ekonomiska delningstal som gällde föregående år.

Not 10 Uppkomna och fördelade arvsvinster

Miljoner kronor

Födelseår	Dödsår	Uppkomna arvsvinster	Fördelade arvsvinster
1939–1944	2004	2 405	2 859
1944–	2003	5 384	5 363
Summa		7 789	8 222

Uppkomna arvsvinster, dvs. pensionsbehållningar efter personer som avlidit, ska fördelas till de kvarlevande i samma ålder. Fördelningen görs som ett procentuellt påslag på pensionsbehållningen med hjälp av en arvsvinstfaktor.

Före det år en årskull fyller 60 år fördelas faktiskt uppkomna arvsvinster. Arvsvinstfaktorn bestäms således av summa pensionsbehållningar för avlidna i samma ålder. På grund av viss fördröjning i informationen om vilka personer som avlidit under året görs arvsvinstfördelningen med ett års eftersläpning.

Arvsvinsterna efter dem som avled före 60 års ålder år 2003 (5 384 miljoner kronor) fördelades till motsvarande årskullar år 2004. De fördelade arvsvinsterna uppgår till 5 363 miljoner kronor – skillnaden förklaras av årliga justeringar i pensionsbehållningarna för taxeringsändringar m.m. Från och med det år en årskull fyller 60 år fördelas inte de faktiskt uppkomna arvsvinsterna utan i stället de arvsvinster som beräknas uppkomma. Arvsvinstfaktorerna skattas med utgångspunkt från den mortalitet som Statistiska Centralbyrån (SCB) observerat för en tidigare period. I och med att denna mortalitet inte exakt överensstämmer med den faktiska dödligheten det aktuella året och att dödligheten också kan variera beroende på de försäkrades inkomstnivå, finns en skillnad mellan uppkomna och fördelade arvsvinster i åldrarna 60 år och äldre (2 405 respektive 2 859 miljoner kronor år 2004).

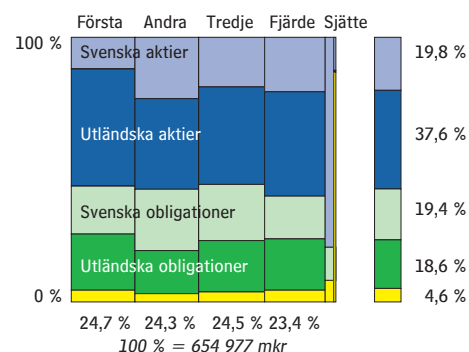
Orsaken till att man vid 60 års ålder övergår till att fördela beräknade arvsvinstbelopp i stället för belopp som motsvarar avlidnas behållningar är att pension kan tas ut från och med 61 års ålder. Därmed fungerar inte förfarandet med fördelning av faktiskt uppkomna arvsvinster, som används före denna ålder.

Not 11 Avdrag för administrationskostnader

Administrationskostnaderna ska finansieras genom en minskning av pensionsbehållningarna. Någon motsvarande minskning av utgående pensioner görs däremot inte. För att inte belasta yngre årskullar med en oproportionerligt stor kostnad under den tid ATP fasas ut införs kostnadsavdraget successivt. År 2004 finansierades 66 procent av administrationskostnaden med avdrag från pensionsbehållningarna. Andelen av kostnaderna som ska finansieras med administrationskostnadsavdrag ökar varje år med två

procentenheter; först år 2021 motsvarar avdraget 100 procent av administrationskostnaden.

Kostnadsavdraget görs som ett procentuellt avdrag från pensionsbeholdningen med en förvaltningskostnadsfaktor. Beräkningen av förvaltningskostnadsfaktorn baseras på budgeterade administrationskostnader för det aktuella året och en skattning av de pensionsbeholdningar som kostnaderna ska fördelas på. Skillnaden mellan verkställt avdrag i kronor och fastställd kostnad beaktas i beräkningen av följande års förvaltningskostnadsfaktor. För år 2004 var administrationskostnadsavdraget 0,0604 procent.

Diagrammet visar AP-fondernas tillgångar.

Not 12 Första–Fjärde och Sjätte AP-fonden

Miljoner kronor

AP-fond:	Första	Andra	Tredje	Fjärde	Sjätte	*	Summa
Aktier**	90 666	91 111	89 402	92 109	11 570	771	375 629
varav Svenska aktier och andelar	18 738	36 782	29 824	31 904	11 570	733	129 551
Utländska aktier och andelar	71 928	54 329	59 578	60 205	0	38	246 078
Obligationer och andra räntebärande tillgångar	64 016	63 223	65 464	54 689	1 838	0	249 230
varav Svenska emittenter	29 490	37 240	33 907	24 838	1 838	0	127 313
Utländska emittenter	34 526	25 983	31 557	29 851	0	0	121 917
Övrigt	6 811	4 863	5 721	6 535	1 201	4 987	30 118
Summa tillgångar	161 493	159 197	160 587	153 333	14 609	5 758	654 977
Skulder	-4 716	-1 077	-333	-1 899	-724	-28	-8 777
Summa fondkapital	156 777	158 120	160 254	151 434	13 885	5 730	646 200

* Första och Fjärde AP-fondens särskilda förvaltning.

** Aktierna redovisas under den marknadsplats där de har förvärvats.

Not 13 Avgiftstillgång

Miljoner kronor, omsättningstid i år

Utjämnad avgiftsinkomst 2004	173 049
Utjämnad omsättningstid 2004	x 32,39887
Avgiftstillgång 2004	5 606 592

Se Not 5, 6 och den tekniska bilagan för de värden respektive formler som använts vid beräkningen av avgiftsinkomsten och omsättningstiden.

Not 14 Pensionsskuld

Miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Tilläggs pension 31/12 2004	1 110 829	1 686 181	2 797 010
Inkomst pension 31/12 2004	3 375 201	71 798	3 446 999
Summa	4 486 030	1 757 979	6 244 009

Pensionsskulden till pensionerade avseende tilläggs pension och inkomst pension beräknas på samma sätt. Först summeras årskullens pensionsutbetalningar i december månad och multipliceras med tolv för att få ett teoretiskt årsbelopp. Årsbeloppet multipliceras vidare med respektive årskulls ekonomiska medellivslängd, varvid pensionsskulden till varje årskull erhålls. Den ekonomiska medellivslängden uttrycks i form av ekonomiska delningstal. Pensionsskulden till respektive årskull summeras därefter. Hur pensionsskulden och de ekonomiska delningstalen beräknas framgår i den tekniska bilagan avsnitt 4.

Inkomstpensionsskulden avseende aktiva utgörs av summan av alla försäkrades pensionsbehållning den 31 december 2004 med tillägg för den skattade intjänade pensionsrätten för år 2004.

Tilläggs-pensionsskulden avseende aktiva kan inte beräknas direkt med uppgifter ur intjänanderegistret. Denna skuld beräknas i Försäkringskassans pensionsmodell. Beräkningen görs för årskullarna födda något av åren 1940–1953, dvs. de årskullar som får del av sin pension beräknad enligt ATP-reglerna. För att kunna beräkna tilläggs-pensionsskulden uppskattas varje årskulls tilläggs-pension det år den fyller 65 år. Det beräknade årsbeloppet multipliceras med respektive årskulls ekonomiska delningstal. Nuvärdet av den beräknade pensionsskulden erhålls genom att reducera skulden med årskullens antagna framtida avgiftsinbetalningar och diskontera med den antagna framtida ökningen i inkomstindex. Vid beräkningen antas inkomstindex öka med 2 procent per år.

År 2018 representerar slutåret i beräkningen eftersom årskullen född 1953 fyller 65 år det året.

Tabell A. Förklaring av pensionsskuldens förändring, inkomstpension aktiva

Miljoner kronor

Pensionsskuld 31 december 2003	3 189 941
Varav skattad intjänad pensionsrätt för inkomstpension 2003	-144 711
Pensionsbehållning 31 december 2003	= 3 045 230
Avdrag vilande arvsvinster*	-5 384
Justeringar som påverkat pensionsbehållningarna**	-404
Ingående pensionsbehållning 2004	= 3 039 442
Taxeringsförändringar m.m. som påverkat pensionsbehållningarna	-227
Fastställd intjänad pensionsrätt för inkomstpension 2003	143 847
Fördelade arvsvinster avseende avlidna 2004 födda t.o.m. 1944	2 859
Fördelade arvsvinster avseende avlidna 2003 födda fr.o.m. 1944	5 363
Inkomstindexering med inkomstindex 2004/2005	75 732
Avdrag för administrationskostnader	-1 949
Uttagen pension 2004	-38 563
Återkallade pensioner	127
Uppkomna arvsvinster avseende avlidna 2004 födda t.o.m. 1944	-2 405
Pensionsbehållning 31 december år 2004	3 224 226
Skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2004	150 975
Pensionsskuld inkomstpension aktiva 31 december 2004	3 375 201

* Arvsvinster efter födda fr.o.m. 1944 som avled under 2003, fördelas 2004.

** Justeringar för avlidna, spärrade ärenden, personnummerbyten.

Tabell B. Förklaring av pensionsskuldens förändring, tilläggs-pension aktiva

Miljoner kronor

Pensionsskuld 31 december 2003	1 123 765
Effekt av skillnad mellan antagande avseende 2004 och skattningen 2003 m.m.*	70 854
Ingående tilläggs-pensionsskuld 2004	= 1 194 619
Värdet förändring (inkomst- och prisutveckling)	28 615
Värdet av intjänad ATP-poäng 2004	5 336
Uttagen pension 2004	-140 298
Värdet av övriga inbetalda avgifter avseende ATP	16 123
Effekt av förändring i ekonomisk medellivslängd	6 434
Pensionsskuld tilläggs-pension aktiva 31 december 2004	1 110 829

* Se Not 7.

Tabell C. Förklaring av pensionsskuldens förändring, tilläggs- och inkomstpension pensionerade

Miljoner kronor

	Tilläggs pension	Inkomstpension	Summa
Pensionsskuld, 31 december 2003	1 637 340	33 153	1 670 493
Skuld tillkommande från aktiva	135 368	37 128	172 496
Skuldförändring, ändring i utbetalade belopp	772	2 299	3 071
Utbetalda pensioner netto*	-154 287	-2 243	-156 530
Indexering	56 169	1 100	57 269
Skuldökning, ökning i ekonomisk medellivslängd	10 819	361	11 180
Pensionsskuld pensionerade 31 december 2004	1 686 181	71 798	1 757 979

* Totala pensionsutbetalningar från AP-fonderna (se Not 2) med avdrag för överföringar till de europeiska gemenskaperna, särskild reglering av AP-fonderna och utbetalningar till nybeviljade pensionärer under 2004. Avdraget görs eftersom dessa utbetalningar inte förändrar pensionsskulden till pensionärer.

Skulden till pensionerade ökar med indexeringen och ökad livslängd och minskar med de utbetalningar som görs under året. Nyttillkomna pensionärer innebär en överföring av skuldbelopp från aktivas skuld till skulden till pensionerade. Därtill kommer en ytterligare skuldförändring som redovisas som ändring i utbetalade belopp. Pensionsbeloppen till dem som var pensionärer både i december 2003 och 2004 kan ändras av andra orsaker än indexuppräknningen, t.ex. på grund av ändrad omfattning av pensionsuttag, ändrat civilstånd (gäller tilläggs pension), taxeringsändringar m.m.

Noter och kommentarer avseende premiepension

Not 15 Pensionsutbetalningar

Tusen kronor

Pensionsutbetalningar från fondförsäkring	39 255
Pensionsutbetalningar från traditionell försäkring	3 190
Summa⁸	42 445

⁸ Inklusive beslutade ännu ej utbetalade pensioner.

Premiepension kan liksom inkomstpension tas ut från 61 års ålder. Från pensioneringen kan pensionsspararen låta sitt tillgodohavande ligga kvar i fondförsäkringen. Då är den årliga pensionen beroende av värdeutvecklingen i de fonder som spararen har valt. Pensionsspararen kan också välja att gå över till traditionell försäkring, antingen i samband med pensioneringen eller senare. I traditionell försäkring betalas pensionen med ett nominellt garanterat belopp. I detta pensionsbelopp ingår en garanterad ränta på för närvarande 3 procent. Om PPM:s förvaltning av den traditionella försäkringen ger en högre avkastning än den garanterade får pensionsspararna återbäring. Den betalas ut som ett tilläggsbelopp, vilket kan variera från år till år. Under år 2004 har 42 310 kronor betalats ut i tilläggsbelopp.

Not 16 Avkastning på fonderat kapital

Tusen kronor

	Fondförsäkring	Traditionell försäkring	Summa
Aktier och andelar	9 290 842	3 209	9 294 051
varav Direktavkastning	1 427 309	1 708	1 429 017
Realiserade och orealiserade kursvinster	7 863 533	1 501	7 865 034
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	42	6 123	6 165
varav Direktavkastning (räntenetto)	42	4 351	4 393
Realiserade och orealiserade kursvinster	–	1 772	1 772
Valutakursresultat, netto	–318 907		–318 907
Summa avkastning	8 971 977	9 332	8 981 309

Avkastningen inkluderar realiserat och orealiserat valutakursresultat. Den genomsnittliga fondförvaltaravgiften efter återförd rabatt uppgår till 0,42 procent.

Not 17 Administrationskostnader

Tusen kronor

Driftskostnader	220 114
Kapitalavkastning, intäkter/kostnader netto	65 049
Summa	285 163

I administrationskostnaderna ingår räntekostnader (netto) som upptagits för PPM:s finansiering, m.m. Fondförvaltningskostnaderna tas direkt ur försäkringstillgångarna och ingår inte i PPM:s administrationskostnad. PPM:s räntekostnader är fram till och med 2018 höga på grund av att uppbyggnaden av myndigheten till stor del finansierats med lån. Se även Not 24.

Not 18 Nya pensionsrätter

Nya pensionsrätter motsvarar avgiftsinkomsten inklusive ränta för den period avgiftsmedlen förvaltas av PPM innan de placeras i de försäkrades fonder. I beloppet ingår även ändrade positiva pensionsrätter från tidigare intjänandeår samt fördelade återförda fondförvaltaravgifter.

Not 19 Pensionsutbetalningar

Pensionsskulden minskar med pensionsutbetalningarna, se Not 15.

Not 20 Värdeförändring

Pensionsskulden förändras med avkastningen i premiepensionsfonderna, se Not 16.

Not 21 Värdet av förändring i medellivslängd

PPM har inte ändrat sina antaganden om livslängd under året.

Not 22 Dödsfallskapital

I inkomstpensionen motsvaras dödsfallskapitalet av ”uppkomna arvsvinster”. I posten ingår även minskningsmedel som avser den minskning av premiepensionsrätten som görs när premiepension överförs mellan makar. Överfört kapital minskas för närvarande med 14 procent. Procentsatsen kan ändras men förändringen berör endast kapital som överförs efter ändringen. Att premiepensionen minskar när kapital förs över beror på att PPM räknar med att fler överföringar kommer att göras till kvinnor än till män. Kvinnor lever i medeltal längre än män och överförd premiepension kommer därför troligen att betalas ut under en längre tid än om premiepensionen behållits av den som tjänat in pensionen. Enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension ska kostnaden täckas av dem som tar emot överföringen och inte av alla pensionssparare gemensamt. Under 2004 förde totalt 6 838 personer över ett sammanlagt belopp på 35 miljoner kronor till make eller registrerad partner.

Not 23 Fördelade arvsvinster

Arvsvinsterna är avsatta för pensionsspararnas räkning. Arvsvinsterna fördelas en gång om året.

Not 24 Avdrag för administrationskostnader

Beloppet 331 miljoner kronor motsvarar de avgifter som PPM tar ut för att finansiera sina driftskostnader. Avgiften för 2004 var 0,27 procent av värdet på pensionsspararnas konton. Under uppbyggnadsskedet och fram till 2018 finansieras myndigheten genom en kombination av avgiftsuttag och räntekontokredit för rörelsekapitalbehov samt låneramar hos Riksgäldskontoret. Avgiftsuttaget baserades på den prognostiserade kostnadsnivån för år 2004 och medför ett tillfälligt positivt resultat. För år 2005 beräknas PPM:s totala resultat vara negativt. Därefter förväntas en stabil balans mellan avgifter och kostnader inom tre år. Myndigheten får ta ut avgifter som per år motsvarar högst 0,3 procent av de sammanlagda tillgodohavandena på pensionsspararnas konton. Detta görs för att inte belasta nuvarande försäkrade med oproportionerligt höga avgifter för uppbyggnaden av PPM, medan premiepensionskapitalet är mindre omfattande. Det procentuella avgiftsuttaget kommer successivt att minska och beräknas år 2020 uppgå till cirka 0,04 procent.

Not 25 Försäkringstillgångar

Tusen kronor

Fondförsäkring	125 024 114
Traditionell livförsäkring, PPM:s egen förvaltning	93 893
Summa	125 118 007

Per den 31 december 2004 fanns totalt 5 350 154 pensionssparare varav 5 336 692 hade sitt sparande placerat i fondförsäkring och 13 462 sparare hade placerat i traditionell försäkring. Av pensionsspararna var 160 310 personer pensionärer.

Not 26 Övriga tillgångar

Tusen kronor

Tillfällig förvaltning av preliminära avgiftsmedel	44 684 330
PPM:s administrativa fondandelslager (handelslager)	26 866
Övriga tillgångar	666 561
Summa	45 377 757

PPM ansvarar för den tillfälliga förvaltningen av de preliminära avgiftsmedel, som Försäkringskassan överför månadsvis, till dess att pensionsrätterna fastställts och medlen placerats inom PPM:s försäkringsgrenar. Preliminära avgiftsmedel är avgifter som flutit in men som ännu inte placerats. Sådana medel placeras av PPM på ett konto i Riksgäldskontoret och förvaltas i genomsnitt under 18 månader. Under 2004 förvaltades medel för intjänandeåren 2002–2004. I januari 2004 placerades medlen för intjänandeåret 2002.

Not 27 Pensionsskuld

Tusen kronor

Pensionsskuld, fondförsäkring	125 026 124
Pensionsskuld, traditionell livförsäkring	93 893
Summa	125 120 017

Not 28 Övriga skulder

Tusen kronor

Skulder avseende preliminära avgiftsmedel	44 684 082
Övriga skulder	2 371 215
Summa	47 055 297

Redovisningsprinciper, m.m.

Hur stora pensionerna blir beror bland annat på pensionssystemets finansiella ställning och utveckling. Årsredovisningen informerar om de förlopp som kan påverka pensionen.

Skäl och mål för redovisningen

Pensionernas storlek är beroende av demografiska och samhällsekonomiska förhållanden samt utvecklingen på de finansiella marknaderna. I inkomstpensionssystemet bestämmer summan av inbetalda avgifter, deras förräntning tillsammans med aktuell medellivslängd och vald pensionsålder hur stor pensionen blir. Storleken på premiepensionen bestäms av summan av inbetalda avgifter, värdeförändringen i de av individen valda fonderna, vald pensionsålder och en prognos för den återstående livslängden. Hur den försäkrade väljer att ta ut pensionen, som fondförsäkring eller traditionell försäkring respektive med eller utan efterlevandeskydd, påverkar också pensionsbeloppets storlek.

Pensionernas storlek är också beroende av pensionssystemets finansiella ställning och utveckling. Riksdagen har därför beslutat att det varje år ska ges ut en redovisning av systemet. Redovisningen ska göra det möjligt att följa och förstå pensionssystemets finansiella utveckling. Den ska belysa var och en av de faktorer som bestämmer såväl inkomst- som premiepensionens storlek.

Ett mål för redovisningen är således att informera om de förlopp som kan påverka pensionerna. Det innebär att den ska belysa demografiska, ekonomiska och beteendemässiga risker och möjligheter. Dessa bestämmer systemets finansiella ställning och som direkt påverkar, eller kan komma att påverka, pensionernas värde. Ytterligare en ambition för redovisningen är att den i så hög grad som möjligt ska ansluta till vedertagna redovisningsprinciper för försäkringsföretag.

Varifrån kommer siffrorna?

Premiepensionsmyndigheten (PPM) ansvarar för att upprätta en årsredovisning för premiepensionssystemet. PPM upprättar årsredovisning bland annat enligt lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag.

Pensionssystemets årsredovisning har upprättats som ett koncernbokslut där premiepensionen, Första–Fjärde och Sjätte AP-fonden konsoliderats. I koncernbokslutet har PPM:s redovisning tagits in i huvudsak enligt den av PPM upprättade årsredovisningen. Vissa förenklingar och sammanslagningar av poster har gjorts i syfte att göra sammanställningen mer överskådlig.

De uppgifter som avser Första–Fjärde samt Sjätte AP-fondens verksamhet utgår helt från respektive fonds årsredovisning. Inkomstpensionens avgiftsinkomster och pensionsutbetalningar har också hämtats från fondernas redovisning. Redovisningen av inkomstpensionssystemet i övrigt bygger på data från Försäkringskassans administrativa register – det finns ingen bokföring i traditionell bemärkelse inom systemet. De register som legat till grund för de belopp som redovisas är huvudsakligen Försäkringskassans intjänande- respektive utbetalningsregister.

⁹ Hur omsättningstiden beräknas beskrivs av ekvation 3 i den tekniska bilagan, se även ordlistan.

¹⁰ Som redogörs för nedan gäller detta fullt ut först när ATP-poäng inte längre kan intjänas, dvs. fr.o.m. år 2018.

Så beräknas inkomstpensionens tillgångar och skulder

Inkomstpensionens utgifter finansieras huvudsakligen av de löpande avgiftsinkomsterna. Avgiftsflödet kan därför sägas utgöra inkomstpensionssystemets mest väsentliga tillgång – en *avgiftstillgång*.

Hur inkomstpensionens tillgångar och skulder ska beräknas är reglerat i lag. Avgiftstillgången värderas med utgångspunkt från hur stor pensions-skuld avgiftsflödet kan finansiera, givet de förhållanden som råder vid värderingstidpunkten. Denna hypotetiska pensions-skuld är lika stor som avgiftsinkomsterna multiplicerade med systemets s.k. omsättningstid.⁹

Den faktiska pensions-skulden värderas också med utgångspunkt från de förhållanden som råder vid värderingstillfället.¹⁰ Det innebär att inkomstpensionsskulden till personer som inte börjat ta ut ålderspension värderas till sitt nominella värde. Skulden motsvarar summan av alla pensionsbehållningar – uppgift om pensionsbehållningens storlek finns i det orange kuvertets värdebesked. Till detta belopp läggs en uppskattning av den pensionsrätt för inkomstpension som tjänats in samma år som redovisningen avser. Pensions-skulden till pensionerade värderas också till sitt nominella värde. Skulden beräknas genom att multiplicera beviljade pensioner med det antal gånger som beloppet förväntas betalas ut, varvid antalet utbetalningar diskonteras (minskas) med 1,6 procent, vilket motsvarar normen i delningstalet och i indexeringen av tillägs- och inkomstpensionen. Förväntat antal utbetalningar beräknas med utgångspunkt från mätningar av hur länge pensionsbeloppen i Försäkringskassans register betalas ut, s.k. ekonomiskt delningstal. Se vidare avsnitt 4 i den tekniska bilagan.

AP-fondernas tillgångar värderas till s.k. verkligt värde. Med det avses att tillgångarna i första hand värderas till den senaste betalkursen under årets sista handelsdag, i andra hand till den senaste köpkursen.

Det är enkelt att beräkna tillgångar och skulder

Inkomstpensionens tillgångar och skulder värderas endast utifrån de faktiska uppgifter som föreligger vid värderingstillfället. Att exempelvis avgiftsinkomsterna normalt antas öka i takt med den ekonomiska tillväxten beaktas inte uttryckligen i beräkningen av avgiftstillgången. Att pensionsutgifterna, bland annat genom indexering, antas öka i framtiden beaktas inte heller i värderingen av pensions-skulden. Att det ansetts rimligt att värdera tillgångar och skulder enbart utifrån nuläget beror till stor del på att systemets finansiella ställning inte bestäms av tillgångarnas och skuldernas storlek var för sig. Systemets finansiella ställning bestäms uteslutande av *förhållandet* mellan tillgångar och skulder, dvs. den kvot som benämns *balanstalet*.

Genom inkomstpensionens konstruktion finns det en stark koppling mellan hur systemets tillgångar respektive skulder utvecklas. I de fall balanstalet överstiger ett (1) kommer dock skulder och tillgångar att växa i något olika takt. I det fall balanstalet underskrider ett (1) medför reglerna för automatisk balansering en i princip absolut koppling mellan skuldernas och tillgångarnas tillväxttakt. Att värdera systemets tillgångar och skulder enbart med utgångspunkt från observerbara förhållanden vid värderingstidpunkten innebär därför inte någon risk för att långsiktigt överskatta tillgångarnas storlek i förhållande till skulderna.¹¹ Med reglerna för automatisk balansering finns det inget behov av antaganden om framtida ekonomisk och demografisk utveckling för att säkerställa systemets finansiella stabilitet.

¹¹ Det sätt på vilket omsättningstiden beräknas innebär ett underförstått antagande om att den förvärsaktiva befolkningens storlek kommer att vara konstant. Därmed kommer omsättningstiden att överskattas (något) i de fall befolkningen i förvärsaktiva åldrar tenderar att minska. Det innebär en risk för att beräkningarna (något) överskattar systemets tillgångar i förhållande till dess skulder. Det är dock rimligt att utgå från att befolkningsminskningen vid någon tidpunkt upphör. Vid ett sådant förlopp kommer underskottet att vara tillfälligt.

Metoden för att värdera inkomstpensionssystemet tillgångar och skulder utgår således från att tillgångarna och skulderna växer i samma takt från varje värderingstidpunkt. Samma sak annorlunda uttryckt: värderingsmetoden utgår från att systemets internränta alltid överensstämmer med indexeringen av pensionskulden, trots att detta endast är säkert om balanseringen är aktiverad. När balanseringen inte är aktiverad kan internräntan både över- och understiga indexeringen av pensionskulden.

ATP – ett undantag från det enkla

En viktig princip för redovisningen av inkomstpensionen är att endast inträffade och registrerade händelser eller transaktioner ska ligga till grund för redovisningen. I och med att pensionsrätt kommer att tjänas in enligt ATP-reglerna t.o.m. år 2017 kan denna redovisningsprincip ännu inte tillämpas fullt ut. Det beror på att ATP-skulden till personer som inte börjat ta ut ålderspension inte kan beräknas utan antaganden om framtida ekonomisk och demografisk utveckling. I proposition 2000/01:70 Automatisk balansering av ålderspensionssystemet anges principerna för hur skulden ska beräknas. Principerna innebär i korthet att ATP-skulden till aktiva beräknas med samma medellivslängd som används för inkomstpensionskuldsberäkningen och med ett antagande om två procents årlig tillväxt i inkomstindex.

ATP-skulden till aktiva minskar successivt både på grund av att de åldersgrupper som har tjänat in ATP-rätt (födda före 1954) går i pension och på att andelen intjänad ATP-rätt minskar för varje åldersgrupp. Den 31 december 2004 utgjorde ATP-skulden till aktiva 18 procent av den totala pensionskulden. Andelen sjunker snabbt framöver.

Bestämmelser och riktlinjer

Pensionssystemets årsredovisning har upprättats i enlighet med 15 kap. 20 § lagen om inkomstgrundad ålderspension (1998:674) där det står att den myndighet regeringen bestämmer skall för varje år upprätta en redovisning av det inkomstgrundade ålderspensionssystemets finansiella ställning och utveckling. Resultat- och balansräkningarna i pensionssystemets årsredovisning är baserade på boksluten för Första till Fjärde och Sjätte AP-fonderna, Premiepensionsmyndighetens bokslut samt information från Försäkringskassans intjänande- och utbetalningsregister. Pensionssystemets årsredovisning är till väsentlig del upprättad efter principer som är särskilt framtagna för redovisning av ett pensionssystem som i huvudsak är ett fördelningssystem.

Av lag (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension framgår att:

Pensionssystemets tillgångar utgörs av fördelningssystemets avgiftstillgång, med tillägg av det redovisade marknadsvärdet av tillgångarna hos Första till Fjärde och Sjätte AP-fonderna.

Med pensionskund avses det totala pensionsåtagandet i fördelningssystemet.

Formler för beräkning av avgiftstillgång och av pensionskund återfinns i förordning (2002:780) om beräkning av balanstal.

Enligt förordning (2002:135) om årlig redovisning får skulden avseende tilläggs-pensionssystemet för förvärvsaktiva beräknas utifrån vissa antaganden. I pensionssystemets årsredovisning beräknas dessa åtaganden enligt de principer som är angivna i propositionen (2000/01:70), Automatisk balansering av ålderspensionssystemet.

I pensionssystemets årsredovisning har, i enlighet med förordning (2002:135) om årlig redovisning, intagits en framskrivning av systemets antagna långsiktiga utveckling.

Din inkomst
↓
Pensionsavgift
=
Pensionsrätter

Pensionsrätter
+
Ränta, m.m.
=
Pensionskonto

Pensionskonto
Tid som pensionär
=
Din pension/månad

Så fungerar den allmänna pensionen

Det svenska pensionssystemet är på flera sätt en ovanlig socialförsäkring. Grundkonstruktionen är mycket enkel. Att läsa schemat här bredvid räcker för att förstå grunderna. För den som vill få en djupare kunskap räcker det med att läsa detta avsnitt.

Nästan som ett banksparande ...

Det allmänna pensionssystemet fungerar i stora stycken som ett vanligt banksparande. Det gäller systemets båda inkomstgrundade delar, *inkomst-* och *premiepension*. Varje år betalar de försäkrade, deras arbetsgivare och i vissa fall staten in pensionsavgifter. Avgifterna bokförs i den försäkrades "bankbok", det vill säga kontot för inkomst- respektive premiepension. Sparandet växer under åren i takt med avgiftsinbetalningarna och med den "ränta" som gäller. I det orange kuvertet, som skickas ut varje år, kan den försäkrade följa hur det egna kontot för inkomst- och premiepension utvecklas år från år. När den försäkrade pensioneras, vänds betalningsströmmarna och inkomst- respektive premiepension betalas ut till den försäkrade under återstoden av livet.

... men helt och hållet en pensionsförsäkring

I en pensionsförsäkring är sparandet låst. Man kan inte ta ut hela eller delar av sitt pensionssparande före den lägsta tillåtna åldern för uttag av pension. Inkomst- och premiepensionen kan tas ut först vid 61 års ålder. Båda betalas ut så länge den försäkrade lever. Ett syfte med en pensionsförsäkring är att omfördela tillgångar från individer som lever kortare än genomsnittligt till dem som lever längre än så. Avlidna personers pensionstillgångar fördelas varje år mellan de överlevande. Sådana pengar kallas för *arvsvinst*.

Även efter det att man har börjat ta ut sin pension fördelas tillgångar från dem som lever kortare än genomsnittligt till dem som lever längre än

Inkomstindex: räntan i inkomstpensionssystemet

Enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension (LIP) ska Försäkringskassan beräkna inkomstindex och inkomstbasbelopp samt redovisa resultatet senast 31 oktober året före det år som basbeloppet avser. Hur beräkningarna ska göras framgår av 1 kap. 5, 5a–b och 6 §§ i LIP.

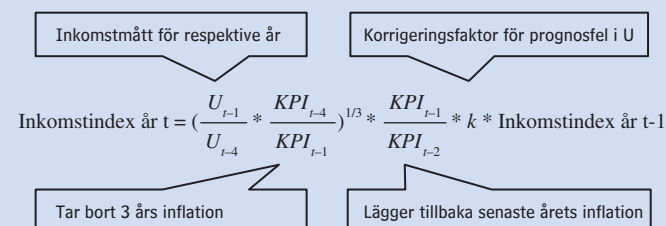
Förändringen i inkomstindex visar genomsnittsinkomstens utveckling. Med inkomst avses i det här fallet pensionsgrundande inkomster utan tak, men efter avdrag för allmän pensionsavgift. För att få genomsnittsinkomsten divideras den med antal personer med sådana inkomster.

Inkomstmålet (U):

$$\frac{PGI_{16-64 \text{ år}} + "PGI \text{ över } 7,5 \text{ ink.bb}"_{16-64 \text{ år}}}{\text{Antalet personer som ingår i täljaren}}$$

Indexförändringen består av två komponenter. Dels genomsnittlig årlig förändring i medelinkomsten under den senaste treårsperioden, inflationen frånräknad, dels inflationen under den senaste tolv månadersperioden fram till juni månad.

Inflationen mäts med juni-KPI. På grund av taxeringen är pensionsgrundande inkomster kända först i december året efter inkomståret. Det innebär att de två senaste årens inkomst baseras på en prognos. Korrigering för prognosfel görs i senare års index.

så. Det sker genom att den månatliga pensionen beräknas med utgångspunkt från en genomsnittlig livslängd, men betalas ut så länge man lever. Följaktligen blir summan av pensionsutbetalningarna till dem som lever kort tid som pensionär mindre än vad de sparat till. De som lever längre än genomsnittligt får ut mer än värdet av sin pensionsbehållning och sitt premiepensionskapital.

Saldot på det egna pensionskontot utgörs av summan av pensionsrätter (avgifter), förräntning och arvsvinster. Från kontot dras varje år en administrationskostnad. Saldot på inkomstpensionskontot kallas för pensionsbehållning medan saldot på premiepensionskontot kallas för premiepensionskapital.

Premiepensionen kan tas ut med ett s.k. efterlevandeskydd under pensionstiden. Det innebär att premiepensionen betalas ut till endera av två makar eller sambor så länge någon av dem lever. Om man väljer att ha detta efterlevandeskydd blir månadspensionen lägre.

En krona i avgift ger en krona i pensionsrätt

Pensionsavgiften är 18,5 procent av pensionsunderlaget. Pensionsunderlaget består av pensionsgrundande inkomster och belopp. Förutom lön räknas ersättning från social- eller arbetslöshetsförsäkringarna som inkomster. Pensionsgrundande belopp är beräkningsunderlag – inte några inkomster i egentlig mening. Pensionsrätt för pensionsgrundande belopp tillgodoräknas vid sjuk- och aktivitetsersättning, barnår, studier och plikt-tjänst. Pensionsunderlaget är maximerat till 7,5 inkomstbasbelopp (317 250 kronor år 2004). Pensionsrätten för inkomstpension motsvarar 16 procent av pensionsunderlaget och pensionsrätten för premiepension motsvarar 2,5 procent.

Vem betalar avgiften?

Den försäkrade betalar allmän pensionsavgift till pensionssystemet med 7 procent av sin lön och eventuella ersättningar från social- och arbetslöshetsförsäkringarna. Avgiften betalas för inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp.¹² Den allmänna pensionsavgiften på 7 procent ingår inte i pensionsunderlaget.

¹² År 2004, $8,07 \times 42\,300 = 341\,361$ kronor.

Definitionen av inkomstmåttet har ändrats något mellan åren 2002 och 2003. Tidigare ingick utbetald förtidspension (både folkpension och ATP) i inkomstmåttet. Från och med 2003 har förtidspension ersatts av sjuk- och aktivitetsersättning. Eftersom den inkomstgrundade sjuk- och aktivitetsersättningen är pensionsgrundande ingår den alltså i inkomstmåttet. Utbetald garantiersättning ingår däremot inte. För att få jämförbarhet mellan åren används en särskild justeringskvot vid beräkning av inkomstindex för åren 2004, 2005 och 2006. Justeringskvoten, som utgörs av inkomstmåttet år 2003 (214 208 kronor) delat med inkomstmåttet år 2003 exklusive sjuk- och aktivitetsersättning (217 390 kronor), har beräknats till 0,9853634.

Underlag för beräkning av inkomstindex

	2004	2005
Inkomstmåttet U (t-1)	214 208	221 375
Inkomstmåttet U (t-4)	191 315	201 676
Real förändring $(U_{t-1}/U_{t-4})^{1/3}$	1,0174	1,0183
KPI juni (t-1)	277,74	278,91
KPI juni (t-2)	273,24	277,74
KPI juni (t-4)	261,24	268,31
Kvot KPI(t-1)/KPI(t-2)	1,0165	1,0042
Kvot KPI(t-4)/KPI(t-1)	0,9406	0,9620
Korrigerig av index (= $k_1 * k_2$)	1,00027	1,00130
Inkomstindex	115,64	118,41
Inkomstbasbelopp	42 300	43 300
Följsamhetsindexering	1,81 %	0,78 %
Nominell indexförändring	3,44 %	2,40 %
Real indexförändring	1,80 %	1,97 %

¹³ Egenföretagare betalar allmän pensionsavgift om 7 procent och egenföretagaravgift om 10,21 procent.

¹⁴ I Not 1 redovisas att denna skatt år 2004 uppgick till 12,5 miljarder kronor.

¹⁵ $0,1721/0,93 \approx 0,185$

¹⁶ Dessutom finns Sjätte AP-fonden som är en tillgång i inkomstpensionssystemet, men som inte tillförs några avgifter eller betalar några pensioner.

För sina anställda betalar arbetsgivare en pensionsavgift på 10,21 procent av varje anställds lön¹³ till pensionssystemet. Avgiften betalas även för inkomster ovanför 8,07 inkomstbasbelopp. Eftersom inkomster som överstiger 8,07 inkomstbasbelopp inte ger pensionsrätt är de avgifterna i själva verket en skatt.¹⁴ De förs därför som en skatt till statsbudgeten och tillfaller inte pensionssystemet.

För de personer som får pensionsgrundande ersättning från social- eller arbetslöshetsförsäkringarna betalar staten en avgift på 10,21 procent av ersättningen till pensionssystemet. För personer som tillgodoräknas pensionsgrundande belopp betalar staten en avgift till pensionssystemet på 18,5 procent av det pensionsgrundande beloppet. Dessa statliga ålderspensionsavgifter finansieras med allmänna skattemedel.

Pensionsavgiften summerar således till 17,21 procent, samtidigt som pensionsrätten och pensionsavgiften är 18,5 procent av pensionsunderlaget. Skillnaden förklaras av att den allmänna pensionsavgiften, 7 procent, dras av från pensionsunderlaget när pensionsrätten beräknas.¹⁵ Det innebär att maximalt pensionsunderlag är 93 procent av 8,07 inkomstbasbelopp, dvs. 7,5 inkomstbasbelopp. Maximal pensionsrätt var 58 691 kronor år 2004.

Vart tar avgiften vägen?

Av pensionsavgiften på 18,5 procent går 16 procentenheter till inkomstpensionens fyra buffertfonder: Första, Andra, Tredje och Fjärde Allmänna Pensionsfonden.¹⁶ Varje fond får en fjärdedel av avgifterna och finansierar en fjärdedel av pensionsutbetalningarna. De inkomstpensioner som betalas ut varje månad kommer alltså från buffertfonderna. I princip är det samma pengar som betalades in under månaden som betalas ut i form av pension till pensionärerna.

Premiepensionsmyndigheten (PPM) placerar de pengar som sätts av till premiepensionen, 2,5 procent av pensionsunderlaget, i räntebärande tillgångar tills dess att taxeringen är fastställd. Först då vet PPM hur mycket pensionsrätt för premiepension varje försäkrad har tjänat in. När det är fastställt köper PPM andelar i de fonder var och en har valt. Vid årsskiftet 2004/2005 fanns inom premiepensionssystemet 697 fonder, förvaltade av

Inkomstindex för år 2004

Inkomstindex för år 2004 har beräknats till 115,64. Det innebär en indexökning med 3,44 procent jämfört 2003 års index till 111,79. Denna ökning påverkar inkomstpensionsskulden för pensionerade år 2004 (se Not 8 och Not 14 Tabell C) via följsamhetsindexeringen av utbetalda pensioner.

I inkomstindex för 2004 jämförs inkomstmåtten för åren 2000 och 2003. Den genomsnittliga reala inkomstutvecklingen mellan 2000 och 2003 har beräknats till 1,74 procent. Prisförändringarna uppmättes till 1,65 procent. Korrigeringarna av tidigare prognoser uppgår till 0,03 procent. Följsamhetsindexeringen för år 2004, dvs. omräkningen av utbetalda pensioner med inkomstindex 2004 reducerad med normen (1,6 procent), beräknas till 1,81 procent.

Inkomstindex för år 2005

Inkomstindex för år 2005 har beräknats till 118,41. Det innebär en indexökning med 2,40 procent. Denna ökning påverkar inkomstpensionsskulden för aktiva år 2004 (se Not 8 och Not 14 Tabell A) via inkomstindexeringen av pensionsbehållningar.

Den genomsnittliga reala inkomstutvecklingen mellan 2001 och 2004 har beräknats till 1,83 procent. Prisförändringarna uppmättes till 0,42 procent. Korrigeringarna av tidigare prognoser uppgår till 0,13 procent. Följsamhetsindexeringen för år 2005, dvs. omräkningen av utbetalda pensioner med inkomstindex 2005 reducerad med normen (1,6 procent), beräknas till 0,78 procent.

84 olika fondförvaltare. Försäkrade som inte aktivt väljer fonder får sina pengar placerade i Premiesparfonden hos Sjunde AP-fonden. När pensionen börjar betalas ut säljer PPM fondandelar och likviden betalas ut som pension.

Fonder i premiepensionssystemet 2004

	Antal registrerade fonder 2004	Förvalt kapital 2004, miljarder kr	Förvalt kapital 2003, miljarder kr
Aktiefonder	498	60,7	45,8
Blandfonder	48	5,1	4,0
Generationsfonder	30	15,2	11,6
Räntefonder	121	3,7	2,7
Premiesparfonden	*	40,1	29,8
Totalt	697	124,8	93,9

* Premiesparfonden ingår i antalet aktiefonder.

Ränta på avgifterna som gav pensionsrätt

Den som sparar i bank får ränta på pengarna. Så fungerar också pensionssystemet.

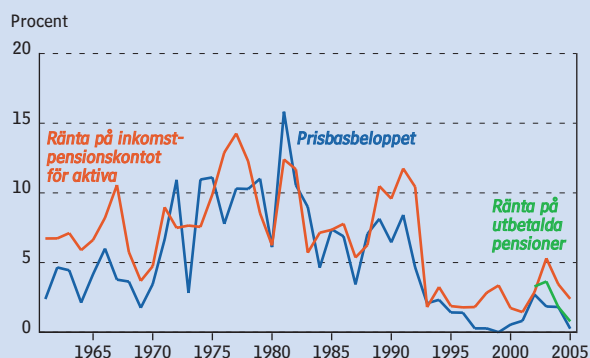
Räntan på inkomstpensionskontot bestäms som regel av genomsnittsinkomstens utveckling. Om genomsnittsinkomsten i Sverige ökar med till exempel 3 procent blir räntan 3 procent. Genomsnittsinkomsten mäts med *inkomstindex*. Premiépensionskontots motsvarighet till ränta bestäms av värdeförändringen i de fonder den försäkrade valt.

Förräntningen av pensionsrätterna beror alltså på olika faktorer, som i sin tur påverkas av den ekonomiska utvecklingen. Inkomstpensionskontot förräntas med löneutvecklingen, priset på arbete om man så vill. Utvecklingen på premiépensionskontot följer av utvecklingen på de finansiella marknaderna som bland annat speglar priset på kapital. Ingen av räntorna är garanterad, de kan till och med vara negativa. Genom att fördela avgifterna till olika delsystem, vars ränta bestäms av bitvis olika omständigheter, får man en viss riskspridning.

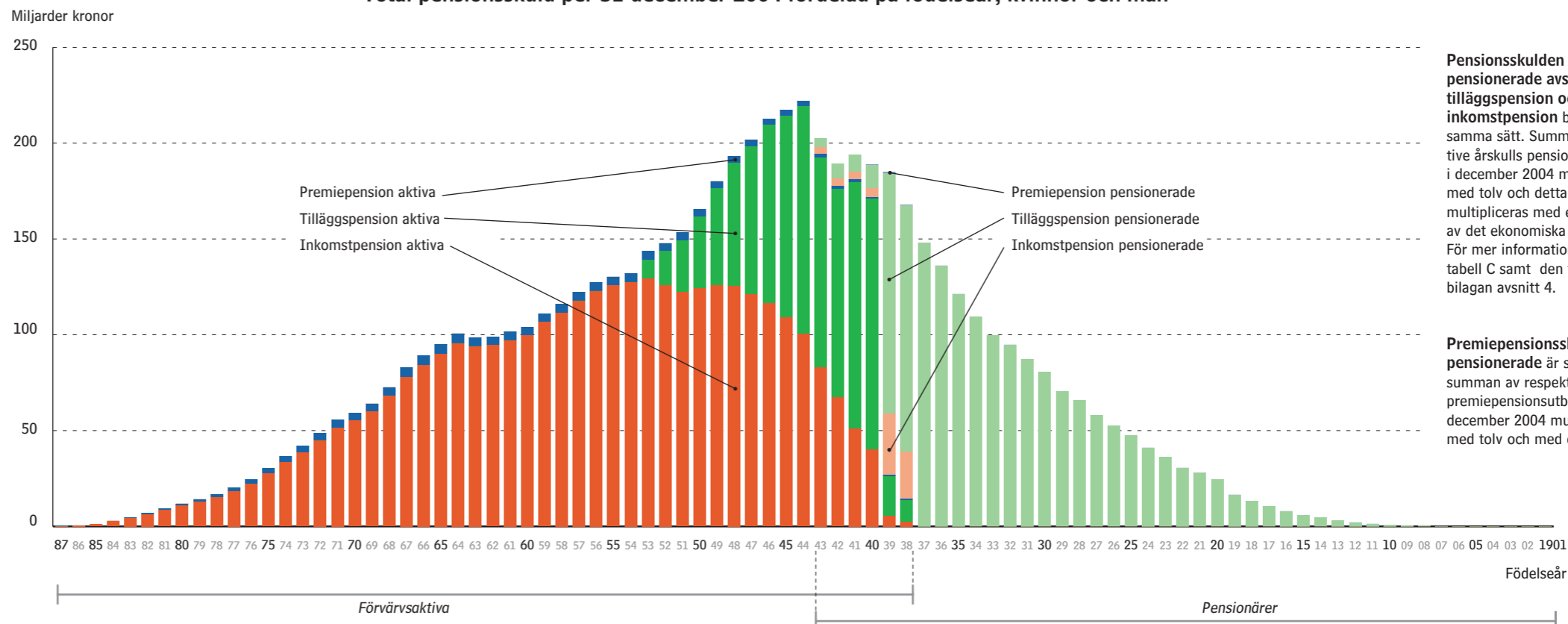
Avkastning på inkomstpension

Pensionerna har följksamhetsindexerats sedan årsskiftet 2001–2002. Följksamhetsindexeringen har inneburit en högre förräntning av pensionerna än vad enbart justering med förändringen med prisbasbeloppsutvecklingen skulle ha gjort.

Inkomstindex, prisbasbeloppet och följksamhetsindexeringen

Total pensionskuld per 31 december 2004 fördelad på födelseår, kvinnor och män

Inkomstpensionskulden till aktiva utgörs av summan av respektive årskulls pensionsbehållningar den 31 december 2004 med tillägg för en uppskattning av summan av pensionsrätter för år 2004. För mer information se Not 14, tabell A samt den tekniska bilagan avsnitt 4.

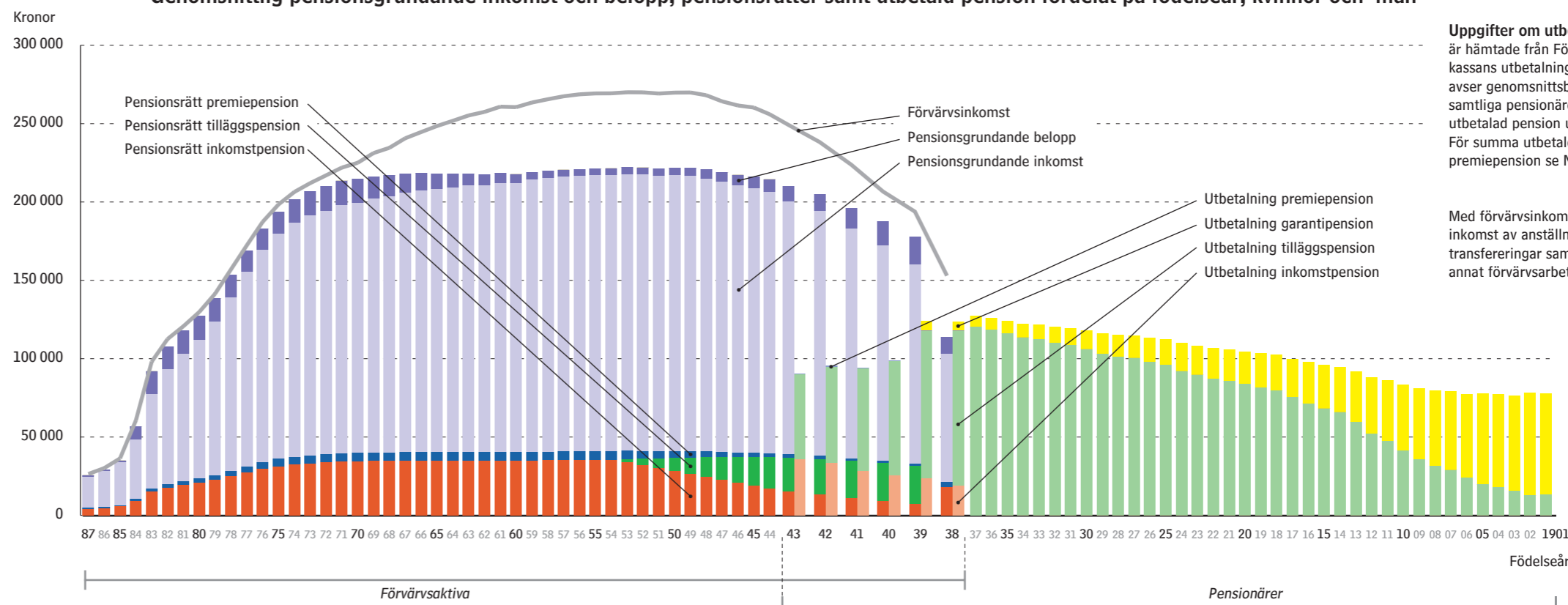
Tilläggs pensionskulden till aktiva beräknas i Försäkringskassans pensionsmodell. En beräkning görs av varje årskulls tilläggs pension det år de fyller 65 år. Det beräknade årsbeloppet multipliceras med respektive årskulls ekonomiska delningstal och nuvärdesberäknas. För mer information se Not 14, tabell B samt den tekniska bilagan avsnitt 4.

Premiepensionskulden till aktiva utgörs av summan av respektive årskulls fondtillgångar den 31 december 2004.

Pensionskulden till pensionerade avseende tilläggs pension och inkomstpension beräknas på samma sätt. Summan av respektive årskulls pensionsutbetalningar i december 2004 multipliceras med tolv och detta årsbelopp multipliceras med ett treårssnitt av det ekonomiska delningstalet. För mer information se Not 14 tabell C samt den tekniska bilagan avsnitt 4.

Premiepensionskulden till pensionerade är skattad utifrån summan av respektive årskulls premiepensionsutbetalningar i december 2004 multiplicerade med tolv och med ett delningstal.

Genomsnittlig pensionsgrundande inkomst och belopp, pensionsrätter samt utbetald pension fördelat på födelseår, kvinnor och män

Uppgifter om inkomst och pensionsrätter är hämtade ur Försäkringskassans intjänanderegister och avser genomsnittsbelopp för samtliga försäkrade med positivt intjänande under år 2003. För summa intjänad pensionsrätt under 2003 se resultat- och balansräkning för inkomst- respektive premiepension.

Uppgifter om utbetald pension är hämtade från Försäkringskassans utbetalningsregister och avser genomsnittsbelopp för samtliga pensionärer som fått en utbetald pension under år 2004. För summa utbetald inkomst- och premiepension se Not 2.

Med förvävsinkomst avses inkomst av anställning exkl. transfereringar samt inkomst av annat förvävsarbete.

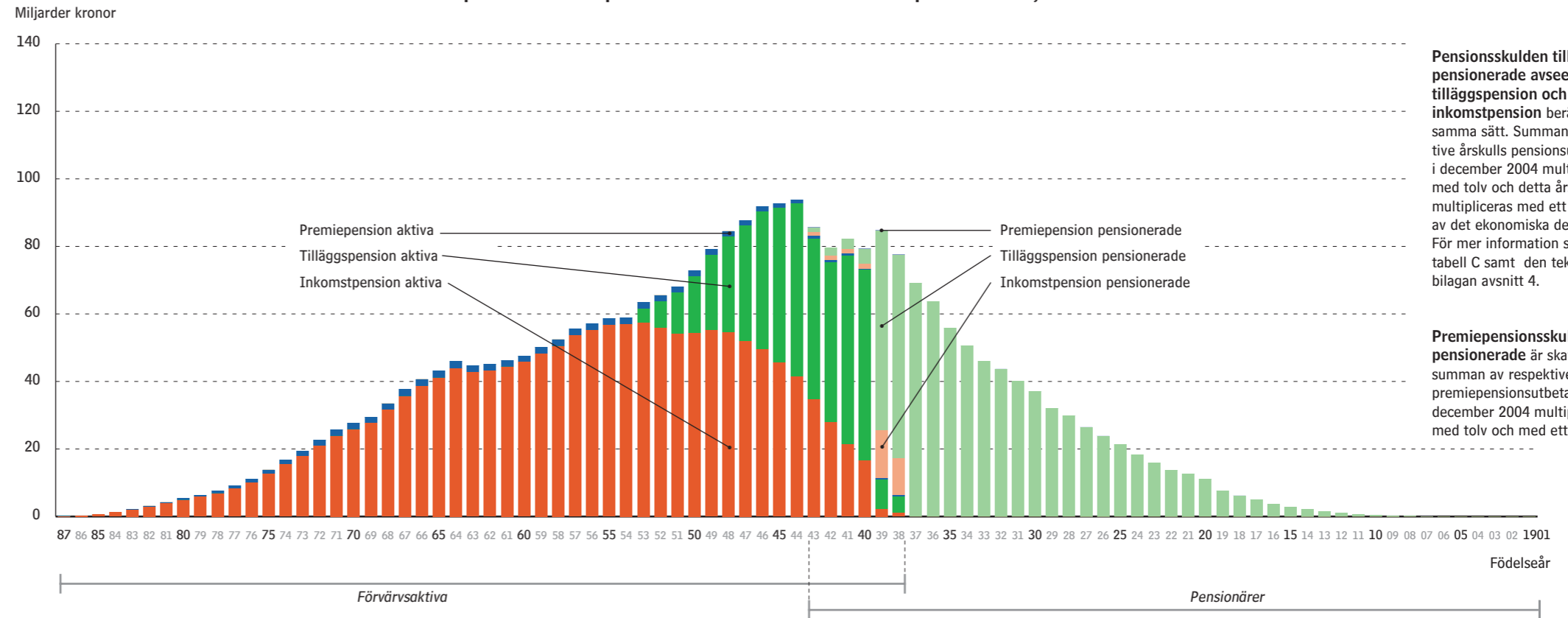
Födda mellan 1943 och 1938 är mellan 61 och 66 år och kan både vara aktiva och pensionärer under beräkningsåret

Inkomstpensionsskulden till aktiva utgörs av summan av respektive årskulls pensionsbehållningar den 31 december 2004 med tillägg för en uppskattning av summan av pensionsrätter för år 2004. För mer information se Not 14, tabell A samt den tekniska bilagan avsnitt 4.

Tilläggspensionsskulden till aktiva beräknas i Försäkringskassans pensionsmodell. En beräkning görs av varje årskulls tilläggspension det år de fyller 65 år. Det beräknade årsbeloppet multipliceras med respektive årskulls ekonomiska delningstal och nuvärdesberäknas. För mer information se Not 14, tabell B samt den tekniska bilagan avsnitt 4.

Premiepensionsskulden till aktiva utgörs av summan av respektive årskulls fondtillgångar den 31 december 2004.

Total pensionsskuld per 31 december 2004 fördelad på födelseår, kvinnor

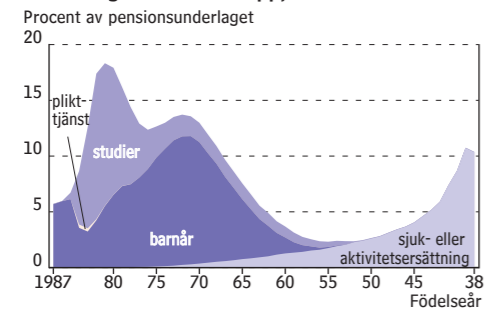

Pensionsskulden till pensionerade avseende tilläggspension och inkomstpension beräknas på samma sätt. Summan av respektive årskulls pensionsutbetalningar i december 2004 multipliceras med tolv och detta årsbelopp multipliceras med ett treårssnitt av det ekonomiska delningstalet. För mer information se Not 14 tabell C samt den tekniska bilagan avsnitt 4.

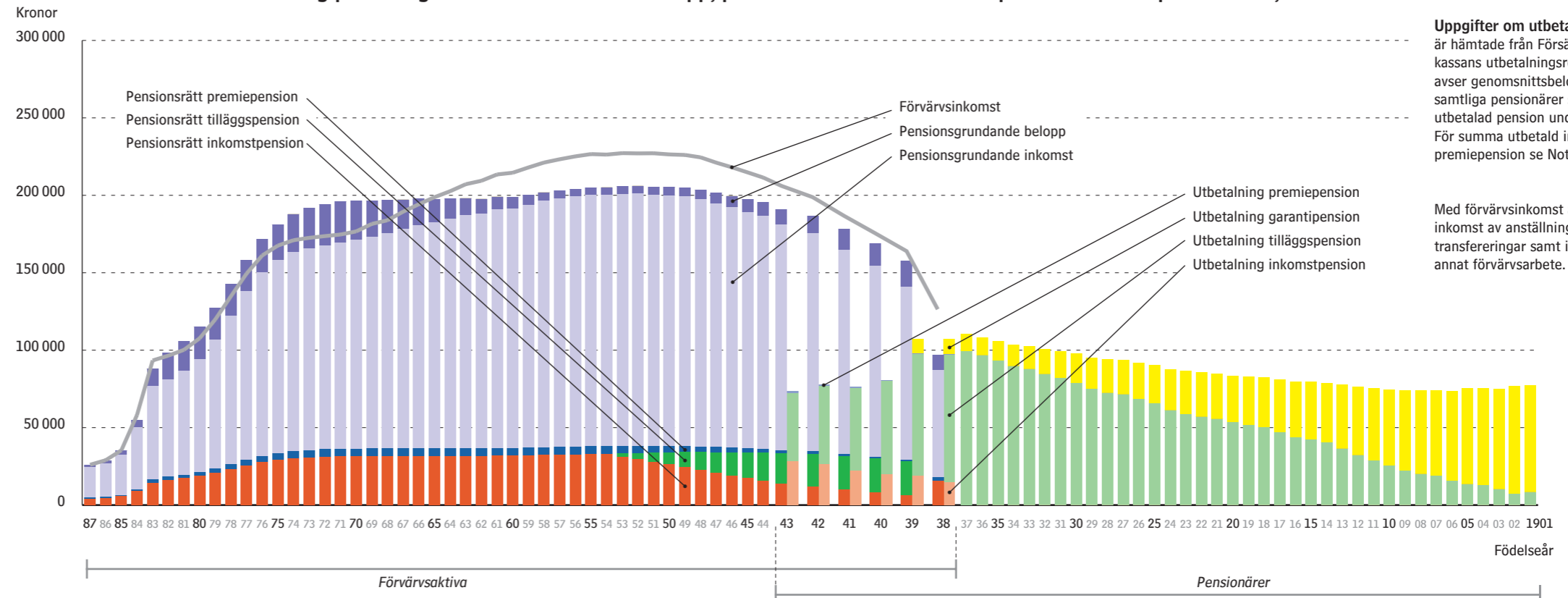
Premiepensionsskulden till pensionerade är skattad utifrån summan av respektive årskulls premiepensionsutbetalningar i december 2004 multiplicerade med tolv och med ett delningstal.

Uppgifter om inkomst och pensionsrätter är hämtade ur Försäkringskassans intjänanderegister och avser genomsnittsbelopp för samtliga försäkrade med positivt intjänande under år 2003. För summa intjänad pensionsrätt under 2003 se resultat- och balansräkning för inkomst- respektive premiepension.

Pensionsgrundande belopp, kvinnor

Genomsnittlig pensionsgrundande inkomst och belopp, pensionsrätter samt utbetald pension fördelat på födelseår, kvinnor

Uppgifter om utbetald pension är hämtade från Försäkringskassans utbetalningsregister och avser genomsnittsbelopp för samtliga pensionärer som fått en utbetald pension under år 2004. För summa utbetald inkomst- och premiepension se Not 2.

Med förvärsinkomst avses inkomst av anställning exkl. transfereringar samt inkomst av annat förvärsarbete.

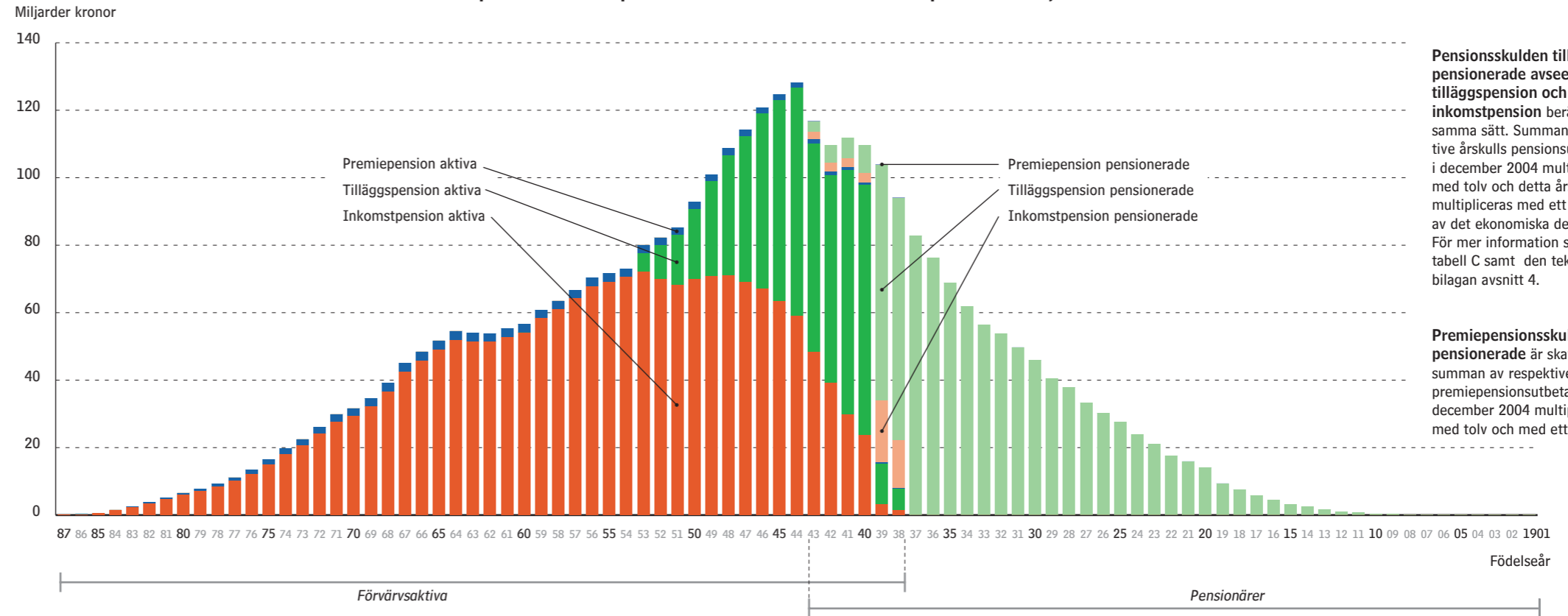
Födda mellan 1943 och 1938 är mellan 61 och 66 år och kan både vara aktiva och pensionärer under beräkningsåret

Inkomstpensionsskulden till aktiva utgörs av summan av respektive årskulls pensionsbehållningar den 31 december 2004 med tillägg för en uppskattning av summan av pensionsrätter för år 2004. För mer information se Not 14, tabell A samt den tekniska bilagan avsnitt 4.

Tilläggspensionsskulden till aktiva beräknas i Försäkringskassans pensionsmodell. En beräkning görs av varje årskulls tilläggspension det år de fyller 65 år. Det beräknade årsbeloppet multipliceras med respektive årskulls ekonomiska delningstal och nuvärdesberäknas. För mer information se Not 14, tabell B samt den tekniska bilagan avsnitt 4.

Premiepensionsskulden till aktiva utgörs av summan av respektive årskulls fondtillgångar den 31 december 2004.

Total pensionsskuld per 31 december 2004 fördelad på födelseår, män

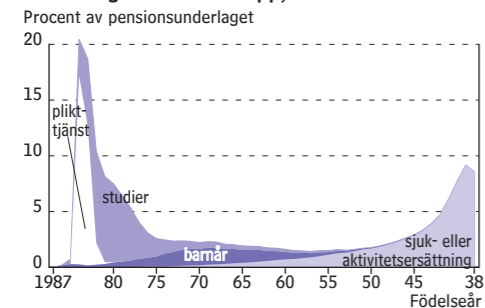

Pensionsskulden till pensionerade avseende tilläggspension och inkomstpension beräknas på samma sätt. Summan av respektive årskulls pensionsutbetalningar i december 2004 multipliceras med tolv och detta årsbelopp multipliceras med ett treårssnitt av det ekonomiska delningstalet. För mer information se Not 14 tabell C samt den tekniska bilagan avsnitt 4.

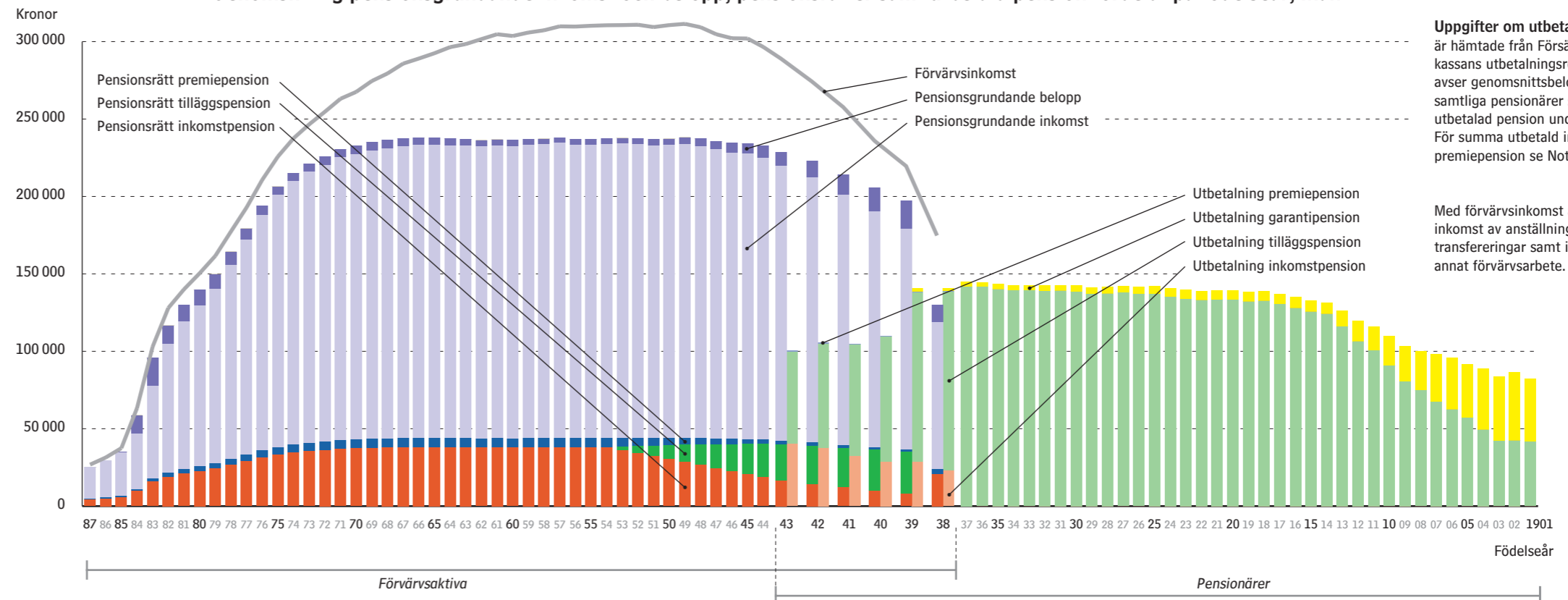
Premiepensionsskulden till pensionerade är skattad utifrån summan av respektive årskulls premiepensionsutbetalningar i december 2004 multiplicerade med tolv och med ett delningstal.

Uppgifter om inkomst och pensionsrätter är hämtade ur Försäkringskassans intjänanderegister och avser genomsnittsbelopp för samtliga försäkrade med positivt intjänande under år 2003. För summa intjänad pensionsrätt under 2003 se resultat- och balansräkning för inkomst- respektive premiepension.

Pensionsgrundande belopp, män

Genomsnittlig pensionsgrundande inkomst och belopp, pensionsrätter samt utbetald pension fördelat på födelseår, män

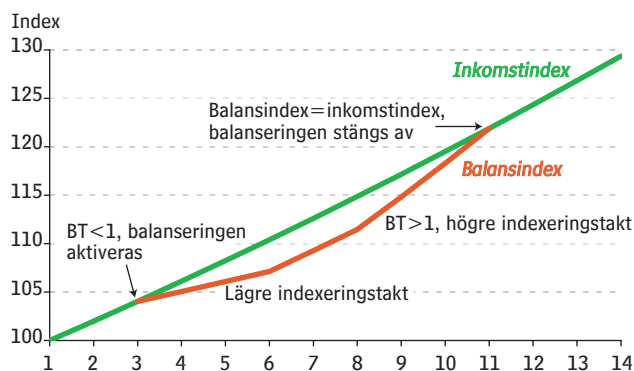

Uppgifter om utbetald pension är hämtade från Försäkringskassans utbetalningsregister och avser genomsnittsbelopp för samtliga pensionärer som fått en utbetald pension under år 2004. För summa utbetald inkomst- och premiepension se Not 2.

Med förvärsinkomst avses inkomst av anställning exkl. transfereringar samt inkomst av annat förvärsarbete.

Födda mellan 1943 och 1938 är mellan 61 och 66 år och kan både vara aktiva och pensionärer under beräkningsåret

Automatisk balansering

¹⁷ Nästa års balansindex beräknas genom att multiplicera balansindexet (103) med kvoten mellan nytt och gammalt inkomstindex, multiplicerat med nytt balanstal.

Annan ränta än inkomstindex – automatisk balansering

Vid viss demografisk och ekonomisk utveckling är det inte möjligt att förränta inkomstpensionskontot och inkomstpensionen med genomsnittsinkomstens utveckling och samtidigt finansiera inkomstpensionerna med

en fast avgift. För att kunna hålla avgiften fast vid nivån 16 procent måste man i en sådan situation göra avsteg från inkomstindexeringen. Det sker genom att den s.k. automatiska balanseringen aktiveras. Den automatiska balanseringen utgörs av regler för hur systemets tillgångar och skulder ska beräknas, samt för när och hur man ska göra avsteg från förräntningen med snittinkomstutvecklingen.

Genom att dividera systemets tillgångar med pensionskulden får man ett mått på systemets finansiella ställning, en kvot som kallas *balanstalet*. Om balanstalet är över ett (1) är tillgångarna större än skulderna. Om balanstalet är under ett är skulderna större än tillgångarna. Balanseringen aktiveras när balanstalet faller under ett. När balanseringen aktiveras indexeras pensionsbehållningar och pensioner med förändringen i ett *balansindex* i stället för med förändringen i inkomstindex.

Balansindexet förändras som en funktion av förändringen i inkomstindex och balanstalets storlek.

Ett exempel: Om balanstalet faller under 1 till 0,99 samtidigt som inkomstindex ökar från 100 till 104, räknar man fram ett balansindex genom att multiplicera balanstalet (0,99) med inkomstindex (104). Balansindex blir då 103. Indexeringen av pensionsbehållningarna blir då 3 i stället för 4 procent. Indexeringen av pensionerna blir 1,4 i stället för 2,4 procent.¹⁷

Om balanstalet under en period då balanseringen är aktiv överstiger 1,00 indexeras pensionsbehållningar och pensioner snabbare än vad inkomstindex ökar. Det fortsätter ända tills pensionerna återfår det värde de skulle ha haft om de enbart indexerats med inkomstindex. När balansindex når inkomstindexets nivå stängs balanseringen av och systemet återgår till att indexera med enbart förändringen i inkomstindex.

Delningstal: omvandlar pensionsbehållning till årlig pension

Delningstal vid uttag vid n års ålder:

Tar hänsyn till månadsvis utbetalning

Tillgodoräknad ränta (samma som normen vid följsamhetsindexeringen)

$$\frac{1}{12 L_n} \sum_{k=n} \sum_{x=0}^{11} \left[L_k + \frac{L_{k+1} - L_k}{12} x \right] (1,016)^{-(k-n)} (1,016)^{-x/12}$$

Antal kvarlevande personer vid k års ålder av 100 000 födda enligt SCB:s livslängdsstatistik för den senaste femårsperioden

n = pensionsålder (61, 62, 63 etc.)

$k-n$ = antal år som pensionär ($k = n, n+1, n+2$ etc.)

x = månader (0, 1, 2, 3, ..., 11)

Enligt 8 § förordningen (1998:1340) om inkomstgrundad ålderspension ska Försäkringskassan för varje år beräkna och fastställa delningstal enligt 5 kap. 12 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.

Fastställda delningstal

Personer födda 1939 fyllde 65 år 2004. För dem fastställdes år 2003 definitiva delningstal. År 2004 fyllde personer födda 1943 61 år och får därmed ta ut inkomstpension. För denna födelsekohort har under år 2003 fastställts preliminära delningstal som används vid pensionsutbetalningar före 65 års ålder.

Administrationskostnaderna minskar pensionen

Inkomstpensionens administrationskostnader dras varje år från pensionsbehållningen med samma procent för alla försäkrade. År 2004 var kostnadsavdraget 0,060 procent. Kostnadsavdraget görs endast fram till det att pension börjar tas ut. Med nuvarande kostnadsnivå innebär kostnadsavdraget att inkomstpensionen blir cirka 1 procent lägre än om inget avdrag hade gjorts.¹⁸

Premiepensionens administrationskostnader dras på motsvarande sätt varje år från premiepensionskapitalet. Här fortsätter dock avdraget även efter att pension har börjat tas ut. År 2004 var avdraget för PPM:s administrationskostnader 0,27 procent. Detta avdrag inkluderar inte fondförvaltarnas kostnader, vilka i stället minskar fondandelarnas värde. I genomsnitt motsvarade fondförvaltarnas kostnadsavdrag år 2004, efter rabatter, 0,42 procent. Det totala kostnadsavdraget i premiepensionen för 2004 uppgick således till i genomsnitt 0,69 procent. Det årliga procentuella kostnadsavdraget kommer emellertid att minska framöver. Allt eftersom fondkapitalet växer beräknas PPM:s administrationsavgift sjunka till omkring 0,04 procent och rabatterna som PPM återfår från fondförvaltarna och som tillgodogörs pensionspararna bedöms bli markant större. För en försäkrad född 1963 beräknas därmed avdrag för administrationskostnaderna minska premiepensionen med i genomsnitt 11 procent.

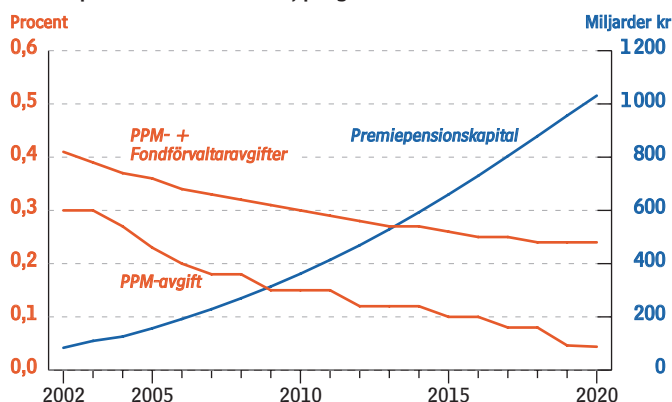
Hur beräknas inkomstpensionen?

Inkomstpensionen beräknas genom att dividera pensionsbehållningen med ett s.k. delningstal. Delningstalen är specifika för varje årskull.

Ett exempel: Snitt Svensson, 65 år, har en pensionsbehållning på 2 miljoner kronor. Delningstalet är 16. Snitts årspension blir då 125 000 kronor, eller cirka 10 400 kronor per månad.

Inkomstpensionen räknas årligen om med förändringen i inkomstindex minus den ränta på 1,6 procentenheter som tillgodoräknas i delningstalet.¹⁹ Det innebär att om lönerna ökar med exakt 1,6 procent mer än inflationen ökar pensionerna exakt med inflationen. Pensionerna är alltså bara konstanta i fasta priser om lönerna ökar med exakt 1,6 procent

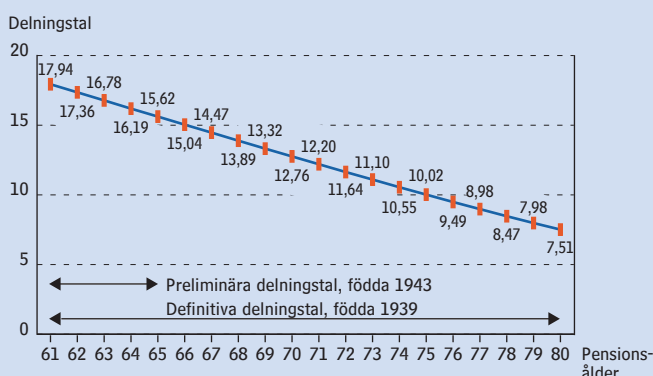
Premiepensionens kostnader, prognos

¹⁸ I genomsnitt ligger pensionsbehållningen i systemet 21,5 år, dvs. systemets intjänandetid. Med administrationskostnader om 0,060 procent per år innebär detta att administrationskostnader minskar inkomstpensionen till $(1-0,00060)^{21,5} \approx 99$ procent av vad den skulle ha varit utan kostnadsavdrag.

¹⁹ Det är litet missvisande att skriva minus, omräkningen av inkomstpension sker med kvoten mellan det nya och gamla inkomstindexet dividerat med 1,016.

Delningstal för individer födda 1939 respektive 1943

Beräkningen grundas på SCB:s officiella statistik, livslängdstabeller för män och kvinnor perioden 1998–2002.

Effekt på pensionsskulden

Ett uttag av ålderspension innebär en överföring av pensionsskulden från aktiva till pensionerade. Själva omräkningen av pensionsbehållningen till årsutbetalning resulterar i en marginell förändring av pensionsskulden. Förändringen uppstår på grund av skillnaden mellan delningstalen och vad vi här kallar de ekonomiska delningstalen. För beskrivning av ekonomiska delningstalen se den tekniska bilaga avsnitt 4. De ekonomiska delningstalen används för att omvandla årsutbetalningen till pensionsskulden till pensionerade.

En annan effekt på pensionsskulden uppstår vid omräkning av pensionsutbetalningar med de definitiva delningstalen för individer som har tagit ut pension innan 65 års ålder. År 2004 räknas pensionen om med de fastställda delningstalen för individer födda 1939. Det resulterar i en marginell förändring av inkomstpensionsskulden till pensionärer.

mer än inflationen. Om lönerna ökar med till exempel 2 procent mer än inflationen så ökar pensionerna med 0,4 procent i fasta priser. Om lönerna ökar med till exempel 1 procent mer än inflationen så minskar pensionerna med 0,6 procent i fasta priser.

Hur beräknas premiepensionen?

Premiepension kan tas ut antingen som *fondförsäkring* eller *traditionell försäkring*.

I båda försäkringsformerna divideras värdet av pensionskontot med ett delningstal som utgår från medellivslängden. Premiépensionens delningstal bygger dock på prognostiserade framtida livslängder. Den tillgodoräknade räntan är 3 procent före PPM:s kostnadsavdrag, efter detta avdrag är räntan 2,73 procent.

Tar man ut premiépensionen i form av traditionell försäkring beräknas pensionen som ett livsvarigt garanterat nominellt månadsbelopp. PPM säljer den försäkrades fondandelar och tar själv över investeringsansvaret och den finansiella risken. Pensionen beräknas med en antagen nominell avkastning om, för närvarande, 3 procent. Utbetalda belopp kan bli högre om den traditionella livförsäkringsrörelsen visar positivt resultat.

Fondförsäkringen innebär att den försäkrade behåller sitt sparande i valfria PPM-fonder. Väljer man fondförsäkring räknas premiépensionens storlek om en gång varje år med utgångspunkt från fondandelarnas värde i december. Det följande året säljs varje månad det antal fondandelar som krävs för att finansiera den beräknade premiépensionen. Ökar fondandelarnas värde säljs färre andelar, minskar fondandelarnas värde säljs fler andelar. Prisvariationerna påverkar värdet av följande års premiépension.

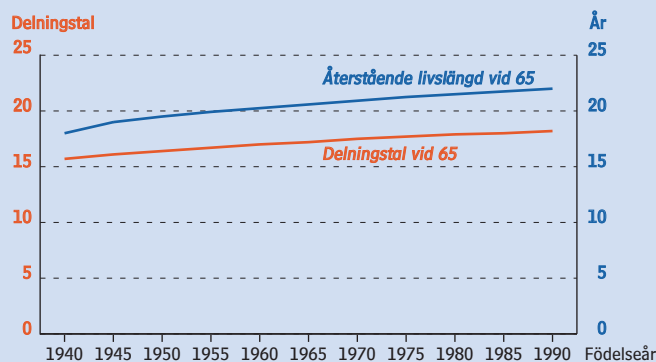
Garantipension

Garantipensionen är ett grundskydd för den som haft låg eller ingen inkomst. Garantipension kan betalas ut från 65 års ålder till den som är bosatt i Sverige. För att få full garantipension måste den försäkrade, i princip, ha bott 40 år i Sverige från 25 års ålder. Bosättning i annat EU-/EES-land kan också ge rätt till garantipension.

Delningstal och utvecklingen av medellivslängden

Den förväntade återstående livslängden skiljer sig åt för olika årskullar. De yngre årskullarnas förväntade livslängd är längre vilket resulterar i högre prognostiserade delningstal. Delningstalet vid tidpunkten för pensionering är alltid lägre än återstående medellivslängd till följd av den tillgodoräknade räntan om 1,6 procent.

Prognostiserat delningstal för inkomstpension och återstående livslängd vid 65 års ålder

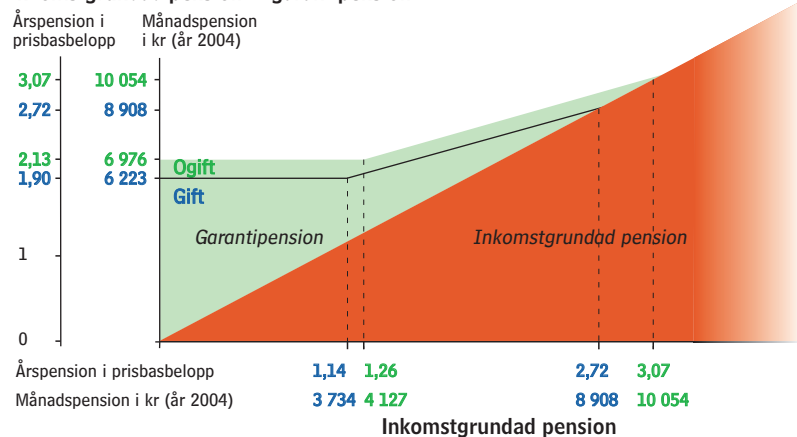

År 2004 var den maximala garantipensionen för en ensamstående pensionär 6 976 kronor per månad (2,13 prisbasbelopp²⁰) och för en gift pensionär 6 223 kronor per månad (1,90 prisbasbelopp). Garantipensionen minskas för den som har en inkomstgrundad pension. Minskningen görs i två etapper. För låga inkomster görs en avräkning krona för krona, för högre inkomster är det endast 48 procent som reducerar garantipensionen. Det innebär att till en ensamstående pensionär med en månatlig inkomstgrundad pension år 2004 på 10 054 kronor eller mer utbetalades ingen garantipension. För en gift pensionär var motsvarande inkomstgräns 8 908 kronor.

Ett exempel: En ensamstående pensionär har en inkomstgrundad pension på motsvarande 2,26 prisbasbelopp. Garantipensionen avräknas krona för krona mot inkomsten upp till 1,26 prisbasbelopp. Det återstående beloppet (2,13–1,26) 0,87 prisbasbelopp minskas med 48 procent av inkomsten över 1,26 prisbasbelopp, det vill säga med 0,48 prisbasbelopp, vilket ger en garantipension på 0,39 prisbasbelopp. Den sammanlagda årspensionen blir då 2,65 prisbasbelopp.

²⁰ År 2004 var prisbasbeloppet 39 300 kronor.

Inkomstgrundad pension + garantipension

När garantipensionen beräknas bortses från premiepensionen. I stället beräknas inkomstpensionen som om den tjänats in med 18,5 procent i stället för 16 procent. Ett skäl för dessa regler är att de underlättar administrationen av garantipensionen. När premiepensionen fått större omfattning kan reglerna komma att ses över.

Garantipensionen finansieras med allmänna skattemedel direkt över statsbudgeten och ingår därför inte i pensionssystemets resultat- och balansräkning.

Tilläggspension

Pensionärer födda före 1938 har inte tjänat in vare sig inkomst- eller premiepension. De får i stället tilläggspension, som beräknas enligt äldre regler. Tilläggspensionens nivå baseras på inkomsten för de femton bästa åren och det krävs 30 inkomstår för oavkortad pension.

För personer som är födda 1938–1953 gäller särskilda övergångsregler. De får en viss del av sin inkomstgrundade ålderspension som tilläggspension och resterande del som inkomst- och premiepension. Ju yngre personen är desto mindre del betalas ut som tilläggspension. Pensionärer födda 1938 får 80 procent av tilläggspensionen, pensionärer födda 1939 får 75 procent och så vidare. De som är födda 1954 och senare tjänar in hela sin pension enligt de nya reglerna för inkomst- och premiepension.

Pensionssystemets framtid i tre scenarier

För att belysa hur olika utvecklingsförlopp kan påverka pensionssystemets finansiella ställning och pensionernas storlek presenteras framskrivningar av systemets utveckling på 75 års sikt.

Inkomstpensionssystemets långsiktiga finansiella utveckling beskrivs i tre olika utvecklingsförlopp. De tre framskrivningarna benämns bas, optimistiskt respektive pessimistiskt scenario. Basscenariot utgår från SCB:s senaste befolkningsprognos och en årlig inkomstillväxt på 2 procent samt 3,25 procents avkastning på buffertfondens medel. I övriga scenarier har antaganden gjorts som innebär en mer positiv, respektive en mer negativ utveckling för inkomstpensionssystemets finansiella ställning.

En hög avkastning i buffertfonden kan mildra effekterna av en i övrigt negativ utveckling för pensionssystemet. I det pessimistiska scenariot har därför beräkningar gjorts med olika antaganden om buffertfondens avkastning

Resultaten av framskrivningarna redovisas som beräkningar av avgiftsnetto, buffertfondens storlek, balanstal samt genomsnittlig pensionsnivå för nyblivna pensionärer. Sammanfattningsvis kan sägas att i alla tre scenarierna är avgiftsnettot negativt från cirka år 2010 och under ganska många år framöver. Pensionsutbetalningarna beräknas således överstiga avgiftsinkomsterna, men det är endast i det pessimistiska scenariot som detta så småningom leder till att buffertfonden töms. Orsaken är att såväl antal personer i aktiv ålder som buffertfondens avkastning är förhållandevis lågt i detta scenario.

Basscenariot

Bassceniots demografiska utveckling följer SCB:s befolkningsprognos från år 2004. I den antas nativiteten öka från 2003 års nivå på 1,71 barn per kvinna till 1,85 år 2010 och därefter ligga kvar på den nivån. Medellivslängden för individer som uppnår 65 års ålder antas öka med i genomsnitt 36 dagar per år fram till år 2010. Därefter är ökningen i genomsnitt 23 dagar per år. Nettoinvandringen, som de senaste 20 åren har uppgått till i genomsnitt 21 500 per år, förväntas bli högre, särskilt under de första decennierna. Under de första åren fram till 2010 antas en årlig nettoinvandring på i genomsnitt 31 000 personer. Från år 2010 beräknas genomsnittet till cirka 24 000 per år. Andelen personer 16–64 år som har en årsinkomst över ett (1) inkomstbasbelopp antas ligga kvar på nuvarande nivå omkring 84 procent, vilket ungefär motsvarar en sysselsättningsgrad enligt s.k. AKU-definition om 77 procent. Den reala tillväxten i snittinkomst antas vara 2 pro-

cent per år och buffertfondens reala avkastning 3,25 procent per år. Samma avkastning, efter förvaltningskostnader, har antagits för premiepensionsfonderna i beräkningen av den framtida premiepensionen för en nybliven pensionär.

Optimistiskt scenario

De demografiska antagandena är desamma som i basscenariot, endast ekonomiska faktorer skiljer scenarierna åt. I det optimistiska scenariot är andelen personer i åldrarna 16–64 år med en årsinkomst över ett inkomstbasbelopp 86 procent, den reala tillväxten i snittinkomst 2,8 procent efter år 2010 och real buffertfondavkastning 5 procent. Även premiepensionsavkastningen antas vara 5 procent realt, efter förvaltningskostnader. Tillväxtantagandet är ur ett historiskt perspektiv högt, eller mycket högt. Ur ett historiskt perspektiv är dock avkastningsantagandet inte särskilt högt utan ligger i nivå med det historiska genomsnittet.

Avgiftsnettot

Pensionsutgifternas storlek är en funktion av systemets regler och hur dessa samverkar med demografiska och ekonomiska utvecklingsförlopp. Eftersom befolkningens årskullar är olika stora, och i viss utsträckning har arbetat olika mycket, kommer systemets avgiftsinkomster och pensionsutgifter att variera över tiden. Under vissa perioder är avgifterna större än utgifterna, andra perioder är det tvärtom. Över- och underskott hanteras via systemets buffertfonder.

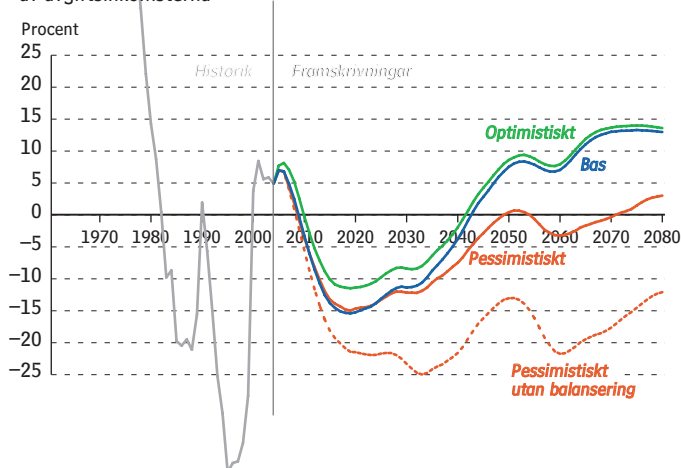
För att de tre scenariernas avgiftsnetton (avgiftsinkomsterna minus pensionsutgifterna) ska kunna jämföras med varandra har avgiftsnettot dividerats med avgiftsinkomsterna. Därmed elimineras den volymeffekt som de olika tillväxttakterna innebär för avgiftsnettot.

ATP-systemet infördes 1960 och en högre avgift togs ut än de inledningsvis låga pensionsutgifterna vilket gjorde att avgiftsnettot var högt. Avgiftsnettot varierar kraftigt från 1980. Variationerna beror på konjunktursvängningar och regelförändringar. Trenden har varit negativ, återhämtningarna förklaras i huvudsak av avgiftshöjningar.

Avgiftsnettot är positivt de närmaste åren men blir negativt från omkring år 2010, då 1940-talets stora årskullar lämnar arbetskraften och går över i pension. Omkring år 2020 märks en förbättring och så småningom minskar avgiftsunderskottet. Efter år 2040 är avgiftsinkomsterna större än utgifterna i basscenariot och i det optimistiska scenariot. I det pessimistiska scenariot är avgiftsnettot dock fortsatt negativt ytterligare cirka 30 år. Tack vare den automatiska balanseringen begränsas underskottet till mellan 0 och 5 procent.

Den minskning av pensionsnivån som balanseringen här leder till beskrivs i avsnittet Pensionsnivåns utveckling för årskullarna 1940–1990.

Avgiftsnettot. Avgiftsnettot uttryckt som avgifter minus utgifter i procent av avgiftsinkomsterna

Pessimistiskt scenario

Det pessimistiska scenariots antaganden om nativitet och nettoinvandring lägre än i basalalternativet. Nativiteten antas till 1,5 barn per kvinna. Nettoinvandringen antas under åren fram till 2010 uppgå till i genomsnitt 22 000 personer per år och för åren därefter till 12 000 per år (SCB:s huvudantagande i befolkningsprognoser under 1990-talet). Medellivslängden utvecklas som i de två övriga scenarierna. Antagandet om arbetskraftsdeltagandet är samma som i basscenariot, men den real tillväxten i snittinkomsten är här 1 procent på sikt. Buffertfondens och premiepensionsfondernas reala avkastning, efter förvaltningskostnader, är också 1 procent. Med en avkastning lika med snittinkomstökningen bidrar i princip inte buffertfondens avkastning till den långsiktiga finansieringen av pensionerna. Buffertfonden blir en demografiskt betingad och för systemets finansiering neutral förvaring av pensionskapital. Antagandena i det pessimistiska scenariot innebär att

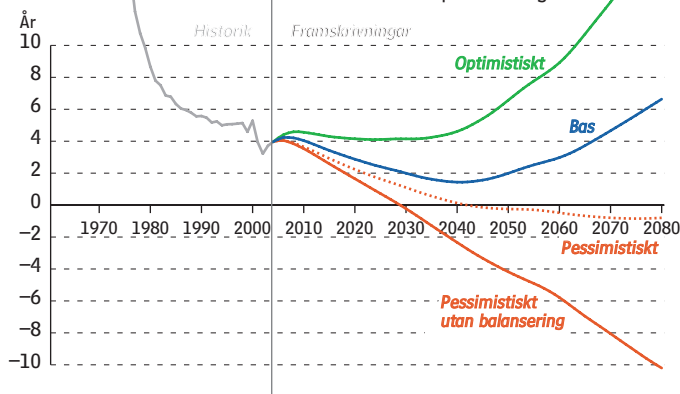
avgiftsinkomsterna växer långsamt i förhållande till den eftersträvade snittinkomstindexeringen. Det pessimistiska scenariot beskriver de risker som hanteras av balanseringen och hur pensionerna påverkas av en långvarig negativ utveckling.

²¹ En bidragande orsak är en marginell, i princip 6 månaders, eftersläpning mellan den tidpunkt då underskottet uppstår och åtgärdas med den automatiska balanseringen.

130

Buffertfondens storlek – fondstyrka.

Buffertfondens storlek dividerad med samma års pensionsutgifter

Buffertfonden

Buffertfondens storlek kan uttryckas i termer av fondstyrka, fondkapitalet dividerat med årets pensionsutbetalningar. Fondstyrkan visar hur många års pensionsutbetalningar fonden, utan avgiftstillskott eller avkastning, kan finansiera. Vid utgången av år 2004 var fondstyrkan 4,0, dvs. fonden skulle kunna finansiera 4 års pensionsutbetalningar om dessa var av samma omfattning som under år 2004. Jämfört med året innan har fondstyrkan stärkts med motsvarande fem månaders utbetalningar. Att buffertfonden utvecklas olika i de tre scenarierna beror både på skillnaderna i avgiftsnetto och skillnaderna i antagen fondavkastning.

Historiskt är fondstyrkan hög eftersom införandet av ATP-systemet 1960 innebar att det år 1960 inflöt avgifter samtidigt som pensionsutbetalningarna var små. Varefter antalet ATP-pensionärer ökat har fondstyrkan minskat. I genomsnitt har fondstyrkan varit knappt fem år sedan 1990.

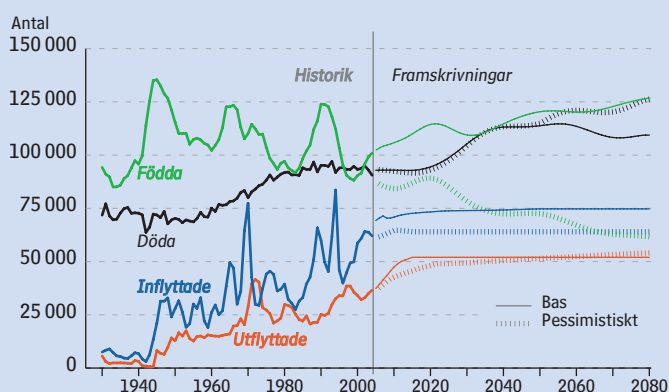
I basscenariot växer fondstyrkan inledningsvis, men efter år 2008 medför avgiftsunderskottet att fondstyrkan långsamt minskar. Fondstyrkan är som lägst omkring år 2040 och motsvarar då ett och ett halvt års utbetalningar.

I det optimistiska scenariot växer fondstyrkan kraftigt. Detta förklaras av det begränsade avgiftsunderskottet och av att fondavkastningen är hög i förhållande till genomsnittinkomstens utveckling. År 2050 motsvarar fondens storlek nästan sju års pensionsutbetalningar

I det pessimistiska scenariot töms buffertfonden år 2042 och är därefter svagt negativ. Trots att balanseringen aktiverats redan år 2008 töms således fonden och blir negativ. Detta beror huvudsakligen²¹ på att beräkningen av omsättningstiden underförstått innebär ett antagande om att befolkningens mängd är konstant. Vid en trendmässig minskning av befolkningen i yrkesaktiva åldrar innebär detta antagande att omsättningstiden överskattas något. Att balanseringen utformats på ett sätt som inte eliminerar risken för att buffertfonden kan tömmas är ett medvetet val.

Beskrivning av antagandena i scenarierna

Födda, döda, in- och utvandring. 1930–2005 och antaganden till 2080

Diagrammet visar befolkningsutvecklingen 75 år bakåt i tiden och antagandena 75 år framåt i tiden. För antalet födda ser man de stora födelsekullarna på 1940-, 1960- och 1990-talet. Antalet döda ökar varje år, inte pga. att dödligheten ökar utan för att befolkningen är större. Topparna på invandringen infaller under 1960- och 1970-talet med arbetskraftsinvandringen framför allt från Finland och i början av 1990-talet då det kom många flyktingar från före detta Jugoslavien. De demografiska förutsättningarna är samma i bas- och det optimistiska scenarierna.

Denna risk har hanterats genom att fonderna givits en lånerätt. Eventuell upplåning ska ske via Riksgäldskontoret.

När befolkningsminskningen upphör styrs buffertfonden mot en fondstyrka som lägst är noll. Under de år fonden är negativ betalas ränta på lånen. I diagrammet har låneräntan antagits vara lika med den i scenariot antagna avkastningen, dvs. 1 procent.

Att balanseringen inleds så tidigt innebär att den årliga minskningen av pensionsnivån relativt snittinkomstutvecklingen till en början blir mycket liten men ökar något med tiden. För yngre årskullar blir balanseringseffekten cirka 3,2 procentenheter, se avsnittet Pensionsnivåns utveckling för årskullarna 1940–1990.

Inkomstpensionssystemets finansiella ställning

Inkomstpensionssystemets finansiella ställning uttrycks som ett balanstal. I utgångsläget, år 2004, är systemets tillgångar marginellt större än den sammanlagda pensionsskulden – balanstalet²² med fyra decimaler beräknas till 1,0014. Då balanstalet faller under ett är skulderna större än tillgångarna och balanseringen aktiveras. Ett balanstal på 2,0, dvs. dubbelt så stora tillgångar som skulder, innebär i princip att systemet är fullfonderat. Balaanstalet är fastställt för åren 2003–2006.

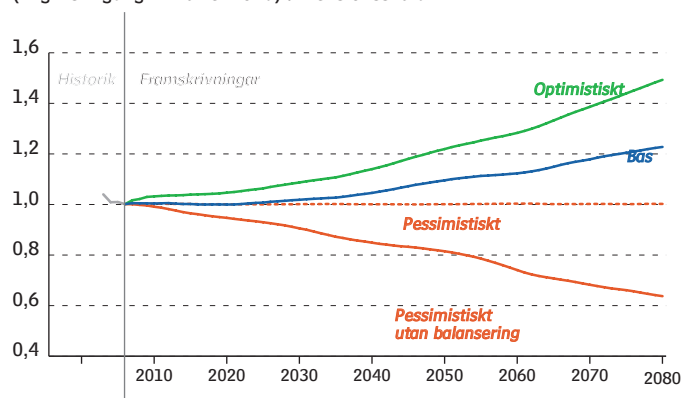
I **basscenariot** är balanstalet på en nivå mycket nära 1 under den närmaste femtonårsperioden och några kortvariga balanseringar inträffar. Efter år 2020 stärks systemets finansiella ställning.

I **det optimistiska scenariot** växer systemets konso-lideringsgrad under i stort sett hela perioden. År 2050 är systemets tillgångar nästan 20 procent större än pensionsskulden.

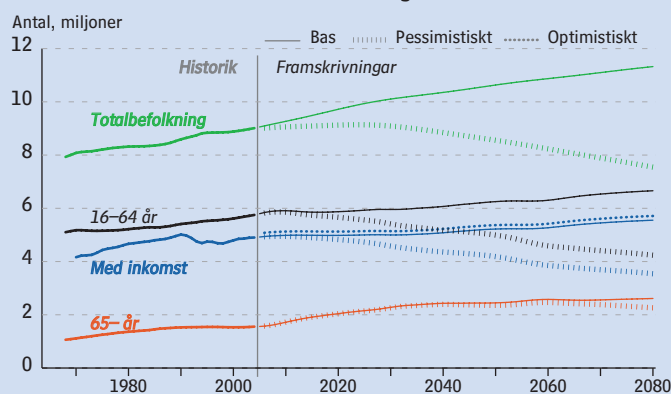
I **det pessimistiska scenariot** faller balanstalet under 1,0 år 2008, med följden att balanseringen aktiveras. Balanseringen medför att systemets skuld förräntas i samma takt som systemets tillgångar växer. Balaanstalet stabiliseras därför vid nivån 1,0.

²² Balaanstalet 2006 avser ställningen 31 december 2004

Inkomstpensionens finansiella ställning uttryckt i balanstal
(Avgiftstillgång + Buffertfond) / Pensionsskuld

Befolkningens storlek, antal 16–64-åringar, antal över 65 år samt antal med inkomst. 1968–2004 och antaganden till 2080

Antalet personer över 65 år förändras nästan inte i scenarierna eftersom antagandena om dödlighet är desamma i alla scenarierna. Antalet personer med inkomst avser de med inkomst över ett inkomstbasbelopp. De historiska uppgifterna är skattade utifrån dagens förhållanden mellan arbetskraftsdeltagande och inkomst över ett inkomstbasbelopp.

Antagandet om andelen med inkomst är desamma i bas och det pessimistiska scenarierna och är högre i det optimistiska scenariot.

Pensionsnivåns utveckling för årskullarna 1940–1990

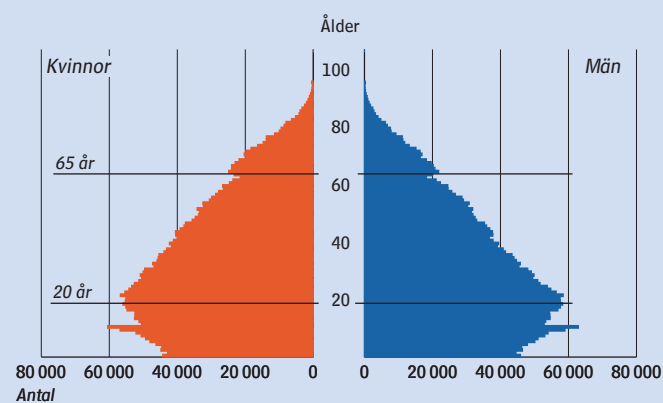
Pensionsnivån definieras här som genomsnittlig allmän pension för nyblivna pensionärer i förhållande till genomsnittsinkomsten för förvärvsaktiva 16–64 år. För att denna nivå ska vara konstant krävs bland annat att förhållandet mellan yrkesaktiv tid och tid som pensionär är konstant. Om detta villkor ska uppfyllas samtidigt som medellivslängden stiger måste pensionsåldern öka, alternativt måste inträdesåldern i yrkesverksamhet sjunka. För att pensionernas värde i förhållande till inkomsterna ska vara konstant krävs dessutom att den automatiska balanseringen inte är aktiverad.

Enligt SCB:s antaganden som används i dessa framskrivningar antas medellivslängden öka ganska kraftigt framöver. Det medför att delningstalen vid 65 års ålder ökar från 15,7 för personer födda 1940 till 18,1 för personer födda 1990. Det högre delningstalet innebär att den månatliga pensionen minskar med 14 procent för årskull 1990 relativt årskull 1940, om 90-talisterna tar ut pension vid 65 års ålder. För att kompensera sig för den negativa effekten på pensionsnivån som ökningen i medellivslängden medför måste 90-talisterna arbeta 26 månader längre, dvs. pensionera sig vid drygt 67 års ålder.

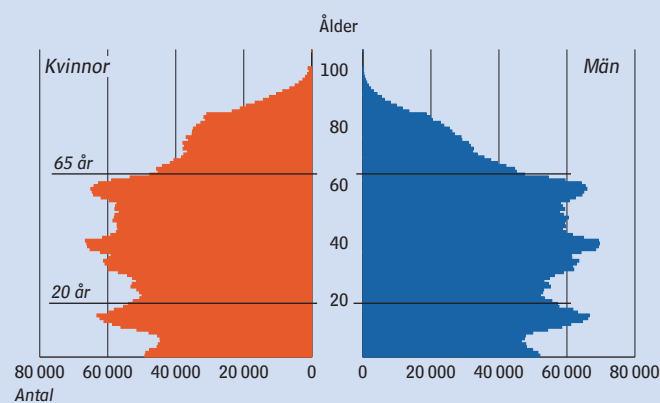
En av de första årskullarna som hade 65 år som pensionsålder var de som är födda 1910. De fyllde 65 år 1975 och hade då en förväntad tid som pensionär på ungefär 16 år.

Sveriges befolkningspyramid för 75 år sedan, nu och om 75 år i de två demografiska scenarierna.

1930

2004

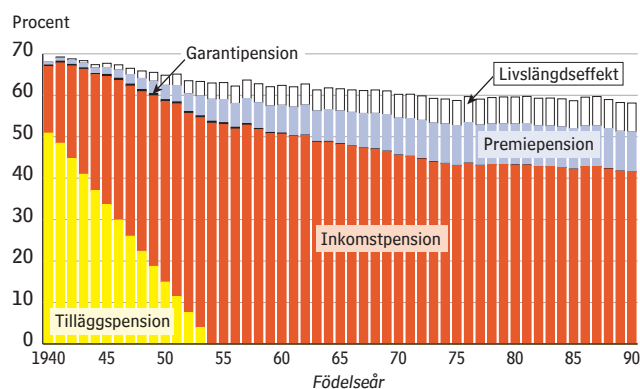
Medellivslängden och pensionsåldern

Årskull född år	...fyller 65 år	Prognostiserat delningstal vid 65	Livslängdsförändringens påverkan på pensionen vid 65	Pensionsålder för att neutralisera livslängdens påverkan på pensionen	Återstående genomsnittlig tid som pensionär
1940	2005	15,7	–	65 år	18 år och 6 månader
1945	2010	16,1	–2 %	65 år och 4 mån	18 år och 7 månader
1950	2015	16,4	–4 %	65 år och 8 mån	18 år och 7 månader
1955	2020	16,8	–6 %	65 år och 11 mån	18 år och 10 månader
1960	2025	17,0	–8 %	66 år och 2 mån	19 år och 1 månad
1965	2030	17,3	–9 %	66 år och 5 mån	19 år och 2 månader
1970	2035	17,5	–10 %	66 år och 7 mån	19 år och 4 månader
1975	2040	17,7	–12 %	66 år och 10 mån	19 år och 5 månader
1980	2045	17,9	–12 %	67 år	19 år och 6 månader
1985	2050	18,1	–13 %	67 år och 1 mån	19 år och 8 månader
1990	2055	18,1	–14 %	67 år och 2 mån	19 år och 10 månader

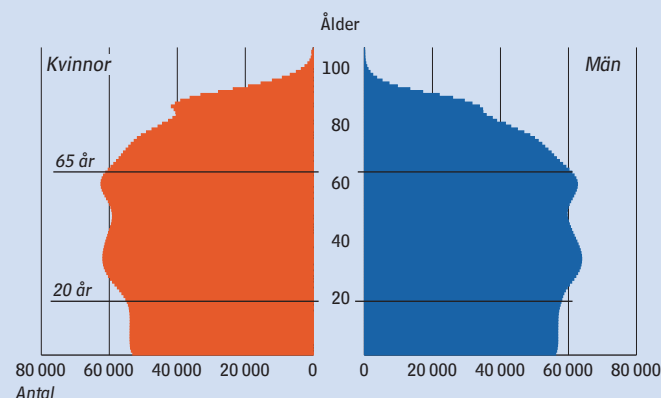
Scenariernas genomsnittliga pension vid 65 års ålder i procent av genomsnittsinkomsten beskrivs i följande stapeldiagram, ett för varje scenario.

I **basscenariot** sjunker den genomsnittliga pensionsnivån vid 65-årsåret, från 68 procent för årskullen född 1940 till 51 procent för årskullen född 1990. 7 procentenheter av denna minskning beror på den förväntade ökningen i medellivslängd. Resterande del av minskningen förklaras bland annat av att beräkningarna utgörs av personer med 30 eller fler yrkesverksamma år i Sverige. ATP-systemet är i förhållande till det nya systemet särskilt generöst mot personer som arbetat endast 30 år. Om förvärvslivet förlängs så att livslängdsökningens effekt på pensionsnivån neutraliseras, stabiliseras pensionsnivån på strax under 60 procent av snittinkomsten.

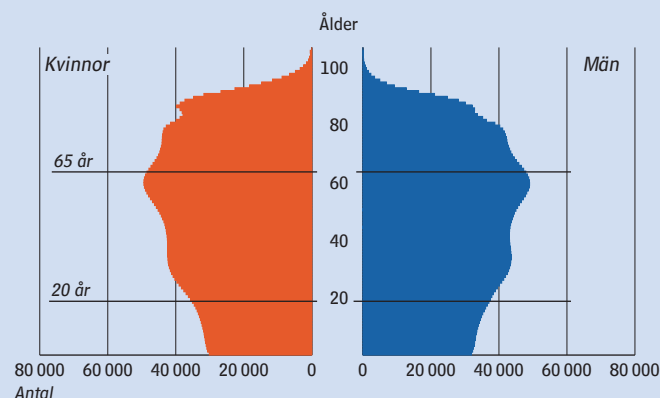
Genomsnittspension vid 65 år i procent av genomsnittsinkomst, basscenariot

2080 basdemografi

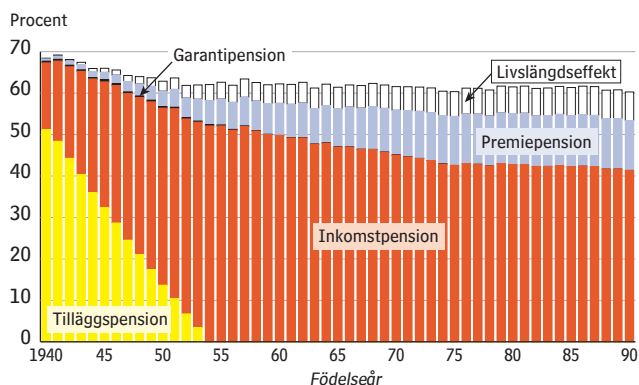

2080 pessimistisk demografi

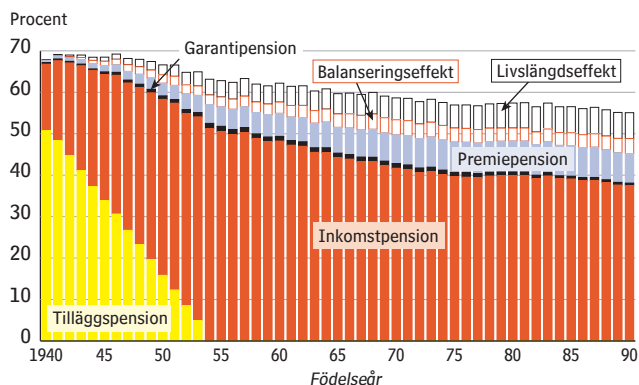

²³ Ett annat skäl till att premiepensionen är förhållandevis större är att den tillgodoräknade räntan i delningstalet är högre för premiepensionen än för inkomstpensionen, se avsnittet Så fungerar den allmänna pensionen

Genomsnittspension vid 65 år i procent av genomsnittsinkomst, optimistiskt scenario

Genomsnittspension vid 65 år i procent av genomsnittsinkomst, pessimistiskt scenario

I basscenariot överstiger premiepensionssystemets avkastning om 3,25 procent den antagna tillväxten i snittinkomst som är 2,0 procent. Det leder till att premiepensionens andel av den allmänna pensionen blir större än vad som motsvaras av dess avgifter²³. För de yngsta årskullarna uppgår premiepensionen i genomsnitt nära 10 procent av snittinkomsten och inkomstpensionen till omkring 42 procent. Garantipensionen för de som

arbetat 30 år eller mer har endast marginell betydelse för den genomsnittliga pensionsnivån i basscenariot. Eftersom garantipensionen antagits vara konstant i fasta priser minskar dess betydelse varje år i takt med att inkomsterna växer. Realismen i antagandet kan dock ifrågasättas.

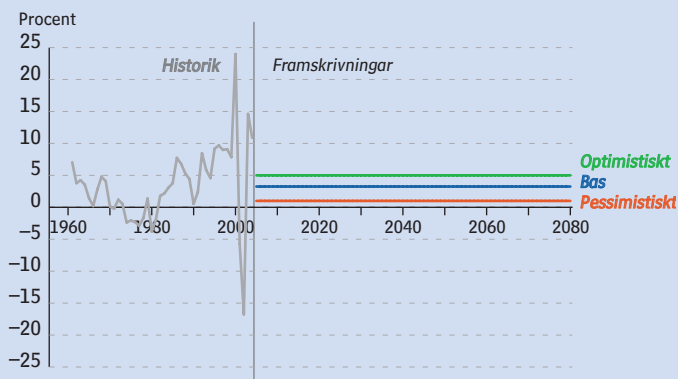
I de två andra scenarierna är tillväxten i genomsnittsinkomsten lägre respektive högre än i basscenariot. Så länge balanseringen inte aktiveras, förräntas (indexeras) inkomstpensionen med tillväxten i snittinkomsten och växer således i samma takt som denna. Förhållandet mellan pension och snittinkomst påverkas då inte av tillväxten, dvs. pensionen i procent av inkomsten är oförändrad. Däremot blir naturligtvis inkomstpensionen ett lägre belopp uttryckt i kronor vid lägre tillväxt respektive högre vid högre tillväxt.

Förhållandet mellan premiepensionssystemets avkastning och tillväxten i snittinkomst påverkar premiepensionens relativa storlek. Ju högre avkastningen är i förhållande till tillväxten, desto större kommer premiepensionen att vara i förhållande till inkomsten och inkomstpensionen.

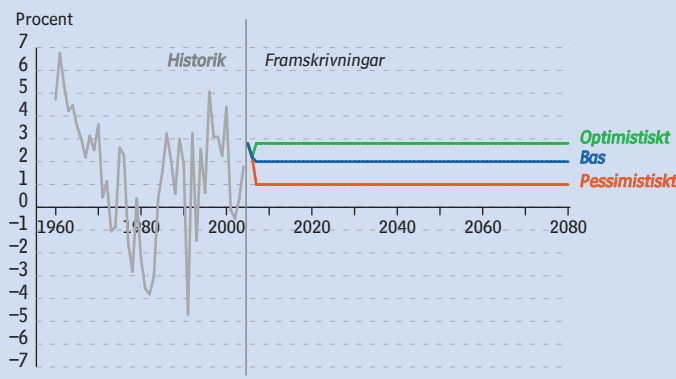
I det optimistiska scenariot är premiepensionsavkastningen 2,2 procentenheter högre än tillväxten i snittinkomst, 5 procent jämfört med 2,8 procent. Den förhållandevis höga premiepensionen kompenserar delvis för effekten av livslängdsökningen. Om pensionsåldern skulle stiga i takt med medellivslängden, skulle pensionsnivån ligga konstant på en nivå motsvarande cirka 60 procent.

I det pessimistiska scenariot är tillväxten i snittinkomst hälften så stor som i basscenariot. Avkastningen är

Fondens avkastning 1960–2004 och antagande till 2080

Reallönetillväxt 1960–2004 och antagande till 2080

också lägre, 1 procent i stället för 3,25 procent. Den lägre avkastningen medför att premiepensionen blir lägre både i kronor och som andel av total pension. De i förhållande till basscenariot lägre inkomstgrundade pensionerna medför att garantipensionen får större betydelse.

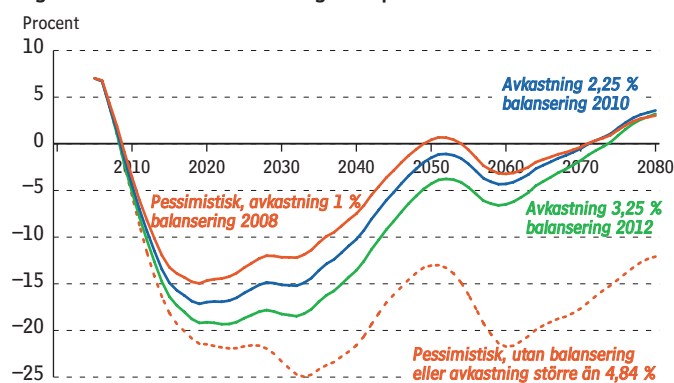
Av diagrammet framgår också balanseringens effekt på pensionen. Balanseringen aktiveras år 2008. För de som är födda 1954, den första årskull som inte får någon del av pensionen i form av tilläggspension, har pensionsnivån vid 65 års ålder sänkts med 2,3 procentenheter relativt snittinkomsten på grund av balanseringen. Samtidigt höjer garantipensionen den totala pensionsnivån, med i genomsnitt cirka 1,2 procentenheter relativt snittinkomsten. För årskullen född 1990 har balanseringen inneburit en minskning av pensionsnivån med 3,6 procentenheter, medan garantipensionen höjer pensionsnivån med 0,6 procentenhet relativt snittinkomsten.

Balansering, avkastning och garantipension

En för pensionssystemet negativ demografisk och/eller ekonomisk utveckling kan kompenseras av en hög avkastning på buffertfonden. I det pessimistiska scenariot aktiveras inte balanseringen om buffertfondens avkastning är 4,8 procent eller mer. Denna avkastning kompenserar, vid en tillväxt i snittinkomst på 1 procent, för den påfrestning som systemet utsätts för vid en nativitet om 1,5 barn per kvinna och den ganska kraftiga ökningen i medellivslängd som antas i alla tre scenarierna. Högre avkastning innebär att systemet har råd med större negativa avgiftsnetton.

För att ge en uppfattning om kraften i den påfrestning som det pessimistiska scenariot innebär, varierar avkastningsantagandet i det pessimistiska scenariot. Avkastningen 1,00 procent ersätts då med 2,25 eller 3,25 procent real årlig avkastning. Avkastningen 2,25 procent innebär att avkastningens bidrag till finansieringen av pensionsutgifterna – som i stort bestäms av avkastningens förhållande till snittinkomstillväxten – är detsamma som i basscenariot. Avkast-

Avgiftsnetto vid olika avkastning i det pessimistiska scenariot

Beräkningen av pensionsnivån

I beräkningen av pensionen ingår individer som intjänat pensionsrätt 30 år eller mer. Skälet är att korrigera för de effekter in- och utvandringen får på beräkningarna av den genomsnittliga pensionen. Eftersom inkomster över 8,07 inkomstbasbelopp inte är försäkrade i det allmänna systemet ingår de inte i jämförelseinkomsten. Förvärvsarbete betalar den allmänna pensionsavgiften på 7 procent av den försäkrade inkomsten, men kompenseras genom skattereduktion för 75 procent av erlagd avgift. Jämförelseinkomsten har minskats med 1,75 procent för att kompensera för denna skillnad i avgift/skatteuttag mellan förvärvsaktiva och pensionärer. Snittinkomsten för 64-åringar är något lägre än snittinkomsten för personer som är 16–64 år. Den pensionsnivå som redovisas i diagrammen ligger därmed några procentenheter under den nivå som skulle ha redovisats om genomsnittspensionen i stället satts i relation till 64-åringarnas inkomster.

Övriga beräkningsförutsättningar

För år 2005 har Konjunkturinstitutets prognos av den ekonomiska utvecklingen använts i beräkningarna. Scenariernas antaganden gäller från 2006, fondavkastningen gäller dock fr.o.m. 1 januari 2005.

Garantipensionen är prisindexerad, vilket innebär att de med lägst pensioner får allt lägre pension i förhållande till snittinkomsten och att skatteinnehållet i pensionsavgiften för låginkomsttagare minskar. Effekten över 75-årsperioden är mycket kraftig. Med 2 procent årlig ökning i snittinkomst är snittinkomsten år 2080 mer än tre gånger så stor som år 2004. Mot slutet av kalkylperioden är därför garantipensionen av helt marginell omfattning.

I och med att pensionsskulden indexeras med utgångspunkt från snittinkomstens tillväxt kan det förefalla onödigt att variera snittinkomstillväxten i scenarierna. Inkomstpensionssystemet är ju utformat för att anpassa pensionernas

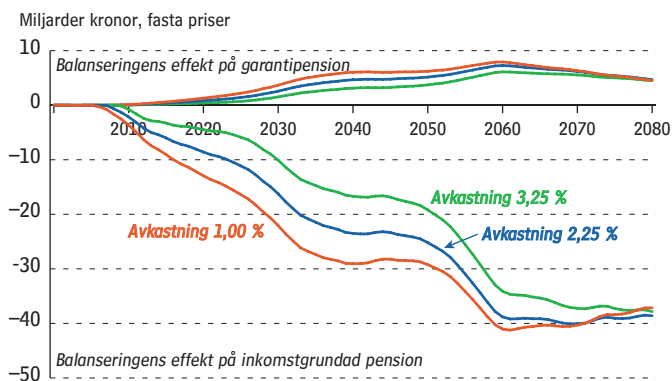
ningen 3,25 procent är lika med avkastningen i basscenariot, men innebär ett större bidrag till finansieringen av pensionerna än i basscenariot, eftersom tillväxten i snittinkomst endast är 1 procent i det pessimistiska scenariot.

Med en avkastning på 3,25 procent per år aktiveras balanseringen år 2012, medan det med 2,25 procents avkastning sker redan år 2010. Med en avkastning om 1 procent aktiveras, som nämnts, balanseringen år 2008. I samtliga fall blir minskningen av inkomstpensionerna som mest cirka 3,7 procent.

Om balanseringen aktiveras minskas indexeringen och pensionsnivån minskas därmed i förhållande till snittinkomstutvecklingen. Garantipensionens konstruktion medför att pensionärer med en pension om 0–1,26 prisbasbelopp (0–1,14 för gifta) får ett oförändrat utbetalt belopp genom att garantipensionen helt kompenserar för den lägre inkomstpension som balanseringen medför. Individer med en pension på 1,26–3,07 prisbasbelopp (1,14–2,72 för gifta) kommer genom garantipensionen att kompenseras till 48 procent om balanseringen minskar den inkomstgrundade pen-

sionen. Övriga kompenseras inte alls. Kompensationen via garantipensionen innebär att staten finansierar en del av den minskning av inkomstpensionen som orsakas av en negativ utveckling. Vid förlopp som normalt medför krympande samhällsekonomiska resurser ökar därmed det inkomstomfördelande inslaget i det allmänna pensionssystemet. Den ökade kostnaden för garantipension motsvarar som mest drygt 20 procent av den besparing pensionssystemet gör när det balanseras.

Effekt på inkomst- och garantipension av balanseringen, pessimistiskt scenario

värde i förhållande till snittinkomstutvecklingen. Eftersom ATP-skulden till förvärvsaktiva indexeras med prisutvecklingen är dock inkomstpensionssystemet inledningsvis inte stabilt i förhållande till tillväxten i snittinkomst. Vidare har förhållandet mellan ökningen i snittinkomst och buffertfondavkastningen betydelse för inkomstpensionens finansiella utveckling. Avkastningens förhållande till snittinkomsttillväxten har via premiepensionen också en betydelse för pensionsnivån. Buffertfonden bidrar i de tre scenarierna olika mycket till inkomstpensionens finansiering. I basscenariot överstiger buffertfondens avkastning snittinkomsttillväxten med 1,25 procentenheter (3,25–2,0). I det optimistiska scenariot överstiger avkastningen snittinkomsttillväxten med 2,2 procent-

enheter. I det pessimistiska scenariot är avkastningen lika med snittinkomstökningen.

Temaartikel: 40-talisternas pensioner

– Hur stort är behovet av privat pensionsparande?

Nästan hälften av de födda på 1940-talet anger i enkätundersökningar att de inte har någon uppfattning om hur stor deras allmänna ålderspension och avtalspension kommer att bli. Samtidigt har majoriteten av de tillfrågade valt att vidta åtgärder för att få en tryggare ålderdom; åtgärder i form av privata pensionsförsäkringar, banksparande eller sparande i aktier och fonder.²⁴ Årets temaartikel ger en överblick över 40-talisternas samlade pensionsförmögenhet – och med utgångspunkt från denna en skattning av deras behov av ett privat pensionsparande. 40-talisternas pensionsförhållanden är intressanta av flera orsaker. De närmar sig pensionsåldern samtidigt som de tillhör särskilt stora årskullar, vilket gör att effekterna av deras beteende har påtagliga konsekvenser för samhället i stort.

Inledningsvis analyseras individernas pensionsförmögenhet i dess olika former. Vid analysen av individernas situation efter pensioneringen tas hänsyn till förmögenhet från allmän ålderspension, avtalspension och finansiella och reala tillgångar. Därefter redovisas beräknade sparbehov utgående ifrån ett antagande om att individen eftersträvar samma inkomststandard efter pensioneringen som före. Avslutningsvis diskuteras några samhällsekonomiska aspekter utifrån de presenterade resultaten.

Sammanfattning

Endast en femtedel av 40-talisterna i undersökningen har ett sparbehov, givet det i artikeln använda inkomst målet. ”Inkomst målet”, som beräkningarna är baserade på, motsvarar individens genomsnittliga förvärvsinkomst under yrkeslivet. Det är främst personer med färre än 30 år i arbetslivet och de som har en relativt hög andel skulder som har ett sparbehov. Sparbehovet beräknas i genomsnitt till 5 procent av individens årsinkomst.

För resterande fyra femtedelar av individerna överstiger den prognostiserade pensionsförmögenheten det uppsatta inkomst målet. Personer i tjänstemannayrken och de som äger villor eller bostadsrätter i storstadsregionerna är den kategori som i genomsnitt har högst ”översparande”.

Metod för beräkning av den framtida pensionsförmögenheten

Beräkningar har genomförts för ett urval av cirka 4 600 individer födda 1940–1949 (0,4 procent av samtliga inom åldersgruppen) som har haft en positiv förvärvsinkomst år 1999 och inte är egna företagare eller uppbar ersättning från aktivitets- och sjukersättning. Individuppgifterna är hämtade från LINDA och HEK-databaserna.

LINDA (L_ongitudinella Inkomstdatabas) bygger på ett obundet slumpmässigt urval om 300 000 personer (ca 3 %) bland personer registrerade i Riksskatteverkets skattedatabas. Dessa urvalspersoner bildar en panel som följs både bakåt och framåt i tiden. Uppgifter till LINDA hämtas bland

annat från den totalräknade inkomst- och taxeringsstatistikens årsregister, registret över totalbefolkningen, folk- och bostadsräkningarna, högskoleregistret och Försäkringskassan. I LINDA finns för varje individ uppgift om bland annat löneinkomst, inkomst av näringsverksamhet, kapitalinkomst, skattepliktiga/skattefria transfereringar, skatt m.m. Registret innehåller även en mängd härledda variabler på individnivå t.ex. disponibel inkomst, arbetsinkomst, faktorinkomst och totalt arbetsmarknadsstöd m.m.

HEK (Hushållens Ekonomi) är en urvalsundersökning som genomförs varje år. Från och med år 2000 ingår 15 000 individer (hushåll) som var folkbokförda i landet någon gång under undersökningsåret. Som urvalsram används Registret över totalbefolkningen (RTB). Datasamlingen sker genom en

²⁴ Skandias Seniorbarometer/ Temo, september–oktober 2003, Pensionsforums Pensionsbarometern/Sifo, september–oktober 2003.

För dessa personer finns det ekonomiskt utrymme att minska sparandet med 5 till 10 procent av årsinkomsten, givet att inkomstmålet motsvarar individens preferenser. Exkluderas eget boende från beräkningarna försvinner ”översparandet” och det genomsnittliga beräknade sparbehovet blir 0 till 2 procent av årsinkomsten.

Det är dock svårt att förutspå framtida pensionärens nuvarande sparbehov, då det styrs av varje persons unika livssituation. Viktigt för sparbehovet kan exempelvis vara hälsotillståndet, förväntningar på framtida sjukvård och äldreomsorg eller viljan att överlämna tillgångar till nästa generation. Vidare kan fördelningen av inkomsten under det yrkesaktiva livet påverka efterfrågan på pensionsinkomst. Ju högre de sista årens inkomst är i förhållande till den genomsnittliga livsinkomsten, desto högre pension efterfrågas sannolikt.

40-talisternas uttag av pension, dvs. deras realisation av sitt pensionskapital, kommer att påverka den aggregerade privata konsumtionen och sparandet i ekonomin. En betydande andel av 40-talisternas totala förmögenhet utgörs av det egna boendet. Skulle en stor andel välja att realisera dessa tillgångar kan det påverka priserna. Pensioneringen av 40-talisterna innebär vidare en risk för att antal sysselsatta individer minskar, vilket i så fall kommer att dämpa den ekonomiska tillväxten. En sådan utveckling medför ekonomiska påfrestningar bland annat för den offentliga sektorn. I det allmänna pensionssystemets fördelningsdel ökar det risken för att den automatiska balanseringen skall minska indexeringen av pensioner och pensionsrättigheter. För att mildra den ekonomiska påfrestningen, som uppstår när de stora årskullarna födda på 1940-talet pensioneras, är det bland annat viktigt att det finns ekonomiska drivkrafter till fortsatt arbete för och efterfrågan på den äldre arbetskraften.

Prognostiserad allmän ålderspension

Förmögenheten från den allmänna ålderspensionen jämnar ut skillnader mellan mäns och kvinnors inkomstnivåer före och efter pensioneringen. Detta beror främst på intjänandetaket i pensionssystemet om 7,5 inkomstbasbelopp och på garantipensionen som fungerar som en utfyllnad för de med låg eller ingen inkomstrelaterad pension.

De utjämnande komponenterna leder bland annat till att kvinnor har en högre avkastning på inbetalningar till pensionssystemet trots att de i genomsnitt får en lägre pension än män.²⁵

²⁵ Ståhlberg A.-C., Cohem-Birman M., Kruse A., Sundén A., (2004).

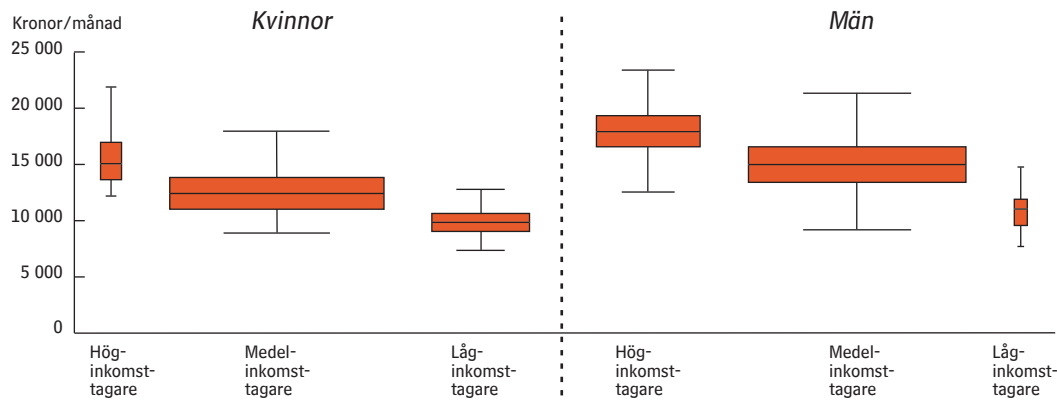
telefonintervju och genom insamling av uppgifter från administrativa register. Syftet med databasen är att kartlägga den disponibla inkomstens fördelning bland olika hushåll samt belysa inkomststrukturen. Uppgifter från undersökningen finns för åren 1975, 1978 samt 1980–2000. Från och med undersökningsåret 2000 samordnas urvalet med (LINDA). Genom samordningen med LINDA ges möjlighet att följa urvalspersonerna och deras hushåll över flera år.

Utifrån en mikrosimuleringsmodell beräknas framtida pensionsförmögenhet för allmän ålderspension och eventuell avtalspension. Det är naturligtvis omöjligt att korrekt förutspå framtida löneutveckling, arbetskraftsutbud, och avkastning på de olika förmögenhetstyperna. I synnerhet gäller detta för prognoser på individnivå. Utifrån inkomsthistoriken och

statiska antaganden om framtida värdeutveckling på de olika förmögenhetstyperna har här dock skapats en bild av individernas finansiella situation vid 65 års ålder. För att beräkna framtida pensionsförmåner används både faktiska och skattade inkomstuppgifter. De faktiska uppgifterna gäller förvärvsinkomst för åren 1960–1999 och skattad pensionsgrundande inkomst från 1999 och fram till pensioneringen. De äldre 40-talisterna uppnår 65 års ålder de närmaste åren och de yngsta har 10 år kvar till pensioneringen. Detta gör att för de äldsta individerna i analysen är det endast ett fåtal års framtida intjänande som behöver skattas. Med hjälp av en regressionsmodell skattas den framtida löneutvecklingen fram till pensioneringstidpunkten. Hänsyn tas bland annat till den individuella lönehistoriken, utbildning, kön, ålder samt vissa

Prognostiserad allmän ålderspension per månad

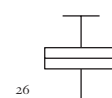
Fördelningsstatistik för kvinnor och män med 30 eller fler ATP-år. 2004 års priser

Källa: Data från HEK och LINDA samt egna beräkningar.

I figuren²⁶ ovan presenteras pensionsprognosen för män och kvinnor som har 30 eller fler ATP-år²⁷ inom 3 olika inkomstgrupper.

Bredden på boxarna speglar andelen personer i den redovisade kategorin i förhållande till det totala antalet personer. Således framgår att betydligt fler män än kvinnor finns i gruppen höginkomstagare. Cirka 30 procent av männen och 6 procent av kvinnorna i analysen har en medelpoäng på 6,5 (maximalt intjänande i ATP-systemet). Den prognostiserade månadsutbetalningen från ålderspension för dessa individer ligger mellan 14 000 och 17 000 kronor för kvinnor och mellan 17 000 och 19 000 för män. Att beloppen skiljer sig åt för män och kvinnor inom denna grupp beror dels på att de har olika stor andel från det nya systemet dels på olika intjänande t.o.m. år 1994. Det är fler yngre kvinnliga 40-talister bland de med maximal ATP-poäng vilket kan resultera i lägre ersättning per månad för individer där genomsnittet av de 15 bästa åren inte är representativa för livsinkomsten i stort. 40-talisterna kommer att få mellan 70 och 25 procent av sin ålderspension beräknat enligt de gamla ATP-reglerna och har genom en särskild garantiregel (G94-regeln) rätt att få en inkomstrelaterad pension som är lika stor som den folk- och ATP-pension som de skulle ha enligt gamla regler på grundval av de pensionsrätter som tjänats in till och med år 1994. Det är främst individer som har haft sina bästa inkomstår och arbetat i 30 år före 1994 som gynnas av G94-regeln. Individer födda under första hälften av 1940-talet var 50 år eller äldre år 1994 och låg i många fall då på toppen av sin lönekarriär. Pensionsbelopp

²⁶

I spridningsfiguren markeras det lägsta värdet av det nedersta horisontella strecket, det högsta värdet av det översta strecket. Tvärstrecket i boxen markerar medianen och själva boxen 25 respektive 75:e percentilen (inom vilken 50 procent av observationerna i varje grupp finns).

²⁷ Det är cirka 2 procent av männen och 9 procent av kvinnorna i urvalet som har färre än 30 ATP-år. För dessa individer minskar ATP- och folkpensionen proportionellt med antalet förvärvsaktiva år under 30. Genomsnittspensionen för dessa individer ligger mellan 7 000 och 11 000 kronor för kvinnor och mellan 7 000 och 13 000 för män.

socioekonomiska parametrar. Lönekurvan får bland annat en avtagande karaktär under åren innan pensioneringen. Utifrån de skapade löneprofilerna beräknas den totala pensionsförmögenheten från allmän ålderspension och eventuell tjänstepension. Först skattas individernas årliga pension som i nästa steg omvandlas till en total pensionsförmögenhet med hjälp av den prognostiserade återstående medellivslängden (antagande om mortalitet bygger på SCB:s befolkningsprognos) för män respektive kvinnor inom respektive födelsekohort. Vid beräkningen av den totala pensionsförmögenheten tas med andra ord hänsyn till att utbetalningen till kvinnor förväntas ske under fler år än till männen. Observera att i det reformerade pensionssystemet används ett könsneutralt delningstal för beräkning av årsbelopp, vilket leder till en "omfördelning"

av pensionsförmögenhet från män till kvinnor.

Individens tillgångar (både de finansiella och reala) skrivs fram till pensioneringstidpunkten utifrån individens ställning 1997. Vid denna framskrivning görs flera antaganden; från och med 1998 och fram till 2004 används de faktiska genomsnittliga nivåer på utvecklingen av tillgångspriser, inflation m.m. Från år 2004 och fram till pensioneringstidpunkten antas inkomstindex (realt) utvecklas med 1,6 procent per år, inflationen antas vara 2 procent per år, genomsnittlig real avkastning på aktiemarknaden 3,25 procent per år, real ränta och avkastning på reala tillgångar (hus och bostadsrätter) 2 procent per år. Framtida amortering bygger på de genomsnittliga amorteringsnivåerna för individer inom respektive förmögenhetsdecil.

beräknat enligt G94-regeln har främst betydelse för män inom de högsta decilerna. Då kvinnorna födda på 1940-talet i större utsträckning än männen senarelagt sitt förvärvsdeltagande – exempelvis till följd av år med småbarn – har de i mindre utsträckning sina bästa inkomstår före 1994. Dessutom är sannolikheten större för kvinnor att de inte nått upp till 30 förvärvsaktiva år fram till dess.

Medelinkomsttagare är definierade som personer med medelinkomst under de 15 bästa åren på mellan 3,5 och 6,4 pensionspoäng, vilket gäller cirka 60 procent av individerna i analysen. Då män i genomsnitt har högre förvärvsinkomst än kvinnor återspeglas det i pension per månad. Medelinkomsttagargruppens månadsutbetalning ligger på 12 000–14 000 kronor för kvinnor och 14 000–17 000 för män.

Låginkomsttagare är definierade som individer med medelinkomst under de 15 bästa åren understigande 3,5 basbelopp. Cirka 5 procent av männen och 33 procent av kvinnorna i undersökningen ingår i denna grupp. Medelpensionen för denna grupp motsvarar ungefär 10 000 kronor i månaden och garantipensionen utgör en relativ stor andel av pensionsbeloppet. Observera att varken bostadstillägg till pensionärer eller äldre-försörjningsstöd ingår i beräkningarna vilket leder till en underskattning av månadsinkomsten för de med lägst ålderspension.

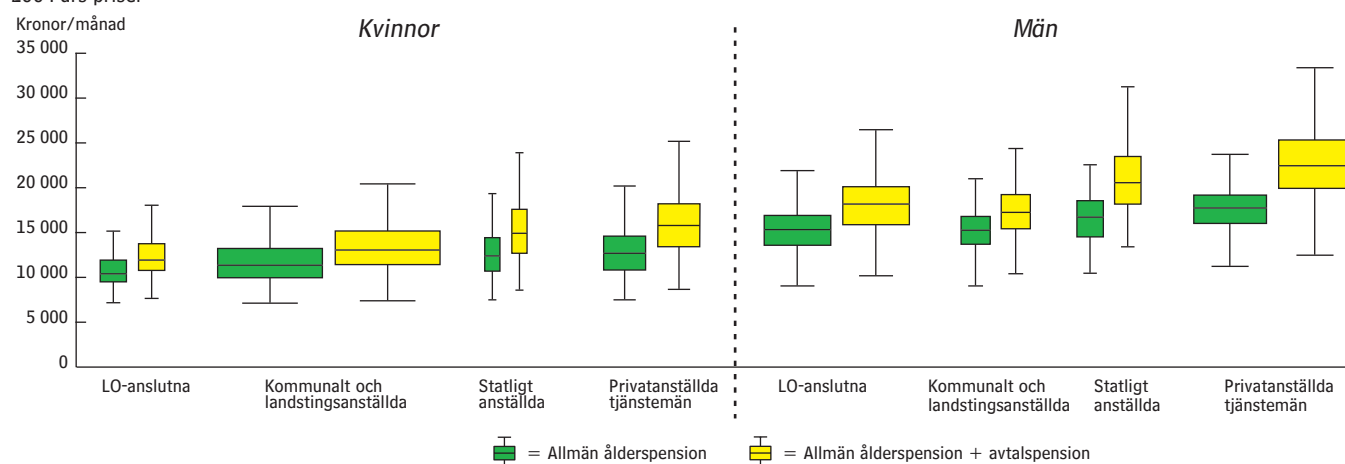
Prognostiserad avtalspension

Förutom allmän ålderspension har de flesta förvärvsaktiva i Sverige även rätt till pension i form av avtalspension; det är privatanställda arbetare, privatanställda tjänstemän, statsanställda och anställda inom kommun och landsting som omfattas av avtalspensionsregler.

Bland de individer som ingår i analysen finns det uppgifter om facklig tillhörighet för 74 procent av individerna vilket tillsammans med uppgifter om yrkesställning används som indikator för vilken avtalsområde individen tillhör. Beskrivningen av allmän ålderspension respektive summan av allmän och avtalspension presenteras på nästa sida. Här framgår bland annat att både förmånsnivån och fördelningen för män och kvinnor skiljer sig mellan olika avtalsområden. Inom de flesta avtalsområden är det inkomster på upp till 30 basbelopp som ger rätt till avtalspension vilket är betydligt högre än det inkomsttak om 7,5 inkomstbasbelopp som finns i det allmänna pensionssystemet. Inkomstskillnader mellan könen leder således till att männen får i genomsnitt en högre avtalspension än kvinnorna.

Allmän ålderspension och avtalspension

2004 års priser

Källa: Data från HEK och LINDA samt egna beräkningar.

Bredden på boxarna visar att för kvinnor är avtalspensionen för kommun- och landstingsanställda den i särklass vanligaste. För kommunalanställda var avtalspensionen enligt de gamla reglerna samordnad med den allmänna ålderspensionen. Ett nytt avtal från år 1998 innebär en stegvis övergång till en avgiftsbestämd avtalspension, med en premie på cirka 1,1 procent av lönen upp till 30 basbelopp.²⁸ Flest män i undersökningen finns bland LO-anslutna och privatanställda tjänstemän. LO-medlemmar omfattas av avtalspensionssystemet SAF-LO där reglerna också har reformerats till att bli avgiftsbestämda. I likhet med systemet för allmän ålderspension införs de nya reglerna successivt; enligt övergångsbestämmelser har individer rätt till förmånsbestämd avtalspension enligt det gamla systemet (STP) som bygger på intjänande t.o.m. 1995.

Skillnaden i allmän ålderspension mellan män och kvinnor och även mellan de olika avtalsområdena beror på skillnader i antal förvärvsaktiva år, inkomst och övergångsreglernas utformning. För kvinnor är medianvärdet av ålderspensionen ungefär detsamma inom samtliga avtalsområden, cirka 11 000 kronor, något högre för statligt anställda och privatanställda tjänstemän. För männen är skillnader mellan avtalsområdena större, främst beroende på att männen har en mindre andel garantipension.

Avtalspensioner ökar det beräknade månadsbeloppet med 10–15 procent, där den största ökningen sker för män och kvinnor inom tjänstemannayrken. Spridningen är störst för privatanställda tjänstemän; avtalspensionen kan i enstaka fall uppgå till 35 000 kronor i månaden. Detta beror på att förmånen för denna avtalsgrupp beräknas utifrån slutlönen samtidigt som intjänandetaket är 30 basbelopp, motsvarande cirka 100 000 kronor i månaden.²⁹ Detsamma gäller statligt anställda med den skillnaden att förmånen beräknas utifrån genomsnittet av de 5 sista års-lönerna. Systemet reformerades dock under 2003 och det sker en stegvis övergång till ett avgiftsbestämt system med en avgiftspremie på 2,3 procent av lönen under intjänandetaket. Över taket behålls dock i princip nuvarande förmånsbestämda regler. Det finns även avgiftsbestämda kompletteringsförsäkringar, ITPK för privatanställda tjänstemän och Kåpan för statlig anställda. Till dessa avsätts 2 procent av lönen, en avgift som den försäkrade själv kan placera.

²⁸ Kommun- och landstingsanställda har från och med år 2000 ett nytt avtal om avtalspension. Hela premien är på 4,5 procent för de kommunalanställda och 3,5 procent för de landstingsanställda. Av detta får löntagarna själva placera 1,1 procent. Även denna grupp har en avtalspension i form av en kompletterande, förmånsbestämd del för de som tjänar över 7,5 basbelopp med en förmån motsvarande cirka 65 procent av inkomsten över intjänandetaket.

²⁹ Slutinkomsten på upp till 7,5 basbelopp ger en ersättning från avtalspension på ungefär 10 procent av denna. Inkomstdelen mellan 7,5 och 20 basbelopp ger rätt till 65 procent i pension och inkomstdelen mellan 20 och 30 basbelopp ger rätt till 32,5 procent i ersättning.

Prognostiserade finansiella och reala tillgångar

I detta avsnitt adderas värdet av eventuella finansiella och reala nettotillgångar till bilden av förmögenhet efter pensioneringen. Med finansiell nettoförmögenhet avses summan av banksparande, fonder, börsnoterade aktier m.m. minus summan av skulder förutom inteckningsskulder. Real nettoförmögenhet är taxeringsvärdet av egna bostäder minus inteckningsskulder.

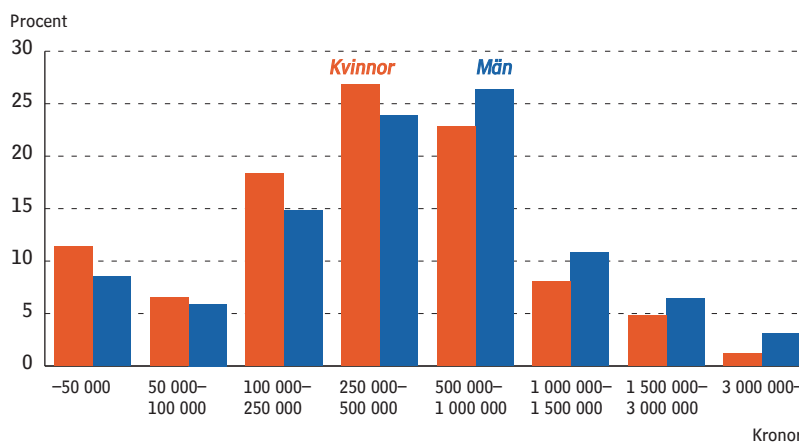
Finansiella nettotillgångar finns hos 65 procent av kvinnorna och 62 procent av männen. Cirka 89 procent av männen och 72 procent av kvinnorna i studien har reala nettotillgångar. Majoriteten av individerna har ett projicerat värde på reala tillgångar motsvarande över en halv miljon kronor i 2004 års priser och cirka 250 000 kronor i finansiella tillgångar. Under 1970-talet, när 40-talisterna nådde en familjebyggande ålder och många investerade i villor, ledde den höga inflationen till en relativ minskning av bostadslånen. Även de dåvarande generösa möjligheterna till ränteavdrag gjorde det attraktivt att lånefinansiera investeringar i småhus. Avreglering av de finansiella marknaderna under 1980-talet har antagligen bidragit till 40-talisternas större finansiella tillgångar i jämförelse med äldre årskullar.

Det är individer som äger reala tillgångar i storstadsregionerna som har de största förmögenheterna. De som har eget boende i Stockholm har närmare en halv miljon kronor större förmögenhet än de som har investerat i reala tillgångar i andra delar av landet.³⁰

³⁰ Andersson B., Berg L., Klevmarken A., (2001) "Senior 2005".

Värdet av prognostiserad finansiell nettoförmögenhet

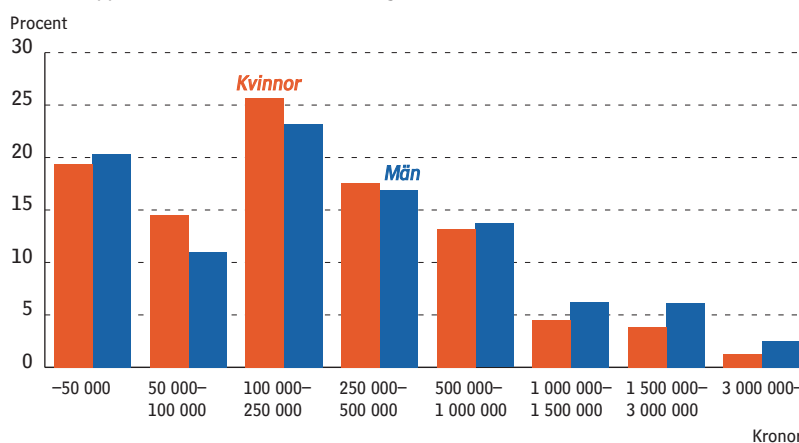
Olika beloppsintervaller av finansiell nettoförmögenhet

Källa: HEK-data samt egna beräkningar.

Värdet av prognostiserad real nettoförmögenhet

Olika beloppsintervaller av real nettoförmögenhet

Källa: HEK-data samt egna beräkningar.

Den samlade prognostiserade förmögenheten vid pensioneringen

Den totala förmögenheten efter pensioneringen är ojämnt fördelad mellan könen; för majoriteten av kvinnorna födda på 1940-talet är den samlade förmögenheten cirka 2–3,5 miljoner kronor vilket motsvarar en livränta³¹ på cirka 11 000–14 000 kronor i månaden. Pensionsförmögenheten från allmän ålderspension är den största förmögenhetstillgången för majoriteten av kvinnorna; för de minst förmögna står dessa tillgångar för mellan 80 och 100 procent av den totala förmögenheten efter pensioneringen.

Majoriteten av männen har en samlad förmögenhet på mellan 3 och 5 miljoner kronor; vilket motsvarar en livränta på 15 000–25 000 kronor i månaden. Även för männen utgör den allmänna ålderspensionen den i särklass största tillgången. För männen inom de högre decilerna utgör dock avtalspensionen en större andel av den samlade förmögenheten än vad den utgör för kvinnorna. Det beror på löneskillnader mellan könen och på att avtalspensionerna försäkrar inkomster över intjänandetaket i det allmänna pensionssystemet.

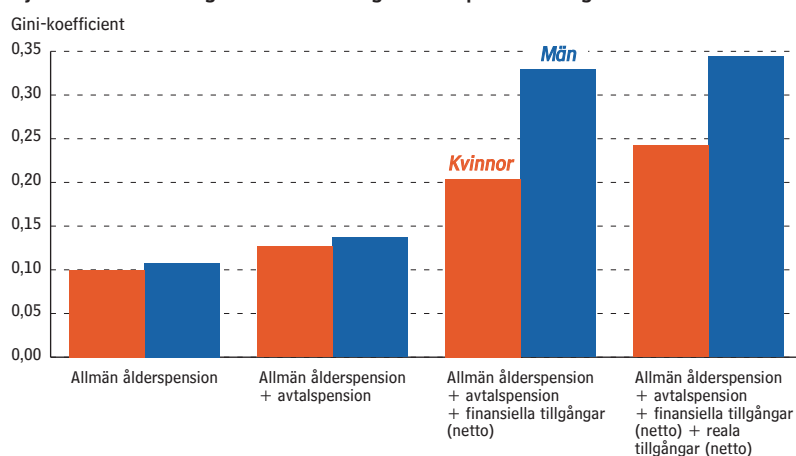
För att redovisa ojämnheten i inkomst- och förmögenhetsfördelningen används ofta Gini-koefficienten³². Koefficienten kan anta ett värde mellan 0 och 1. Gini-koefficienten är *noll* om alla individer har lika stor inkomst och *ett* om inkomstfördelningen är helt ojämn, dvs. att en individ har all inkomst.

Gini-koefficienten för inkomst från allmän ålderspension är 0,100 för kvinnor och 0,108 för män, vilket är en mycket jämnare inkomstfördelning mellan könen än vad gäller förvärvsinkomsten innan pensioneringen. Utjämningen beror främst på intjänandetaket och garantipensionen. Ett av syftena med avtalspensioner är att kompensera arbetstagaren för inkomstbortfall över intjänandetaket på 7,5 inkomstbasbelopp. Det leder till att avtalspensionerna ökar ojämnheten i inkomstfördelningen. Förmögenhetsspridningen ökar drastiskt när hänsyn tas till de finansiella och reala tillgångarna i beräkningen av samlad pensionsförmögenhet. Gini-koefficienten ökar till 0,242 för kvinnorna och till 0,344 för männen när samtliga typer av förmögenhet är inkluderade i beräkningarna.

³¹ Den teoretiska livräntan är framräknad utifrån den totala pensionsförmögenheten där nivån bestäms utifrån den samlade värdet på förmögenheten vid pensioneringstidpunkten, köns-specifik prognosticerad livslängd samt diskonteringsränta (mot-svarande "normen" i pensions-systemet, dvs. 1,6 procent).

³² $Gini = \left(\frac{1}{2n^2 \bar{y}} \right) \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |y_i - y_j|$ där $\bar{y} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n y_i$ och y_i och y_j betecknar den i:e individens inkomst.

Ojämnheten i förmögenhetsfördelningen efter pensionering

Källa: Data från HEK och LINDA samt egna beräkningar.

³³ Detta sparbehov beräknas som:

$$W^{req} - W^{P_{proj}} = sy_c \sum_{t=c}^{R-1} (1+g)^t (1+r)^{R-1-t}$$

där W^{req} är de totala förmögenhetsbehoven efter pensioneringen (baserad på inkomstnormen minus skatt och den antagna livslängden efter pensioneringen), $W^{P_{proj}}$ är värdet av nettotillgångar projicerade till pensioneringstidpunkten (tillgångar från allmän ålderspension, avtalspension, finansiella och reala nettotillgångar). s är sparkvoten, dvs. den andelen av inkomsten från och med beräkningsåret (år c) och fram till pensioneringsåret (år R) som ska sparas för att nå upp till det valda inkomstkravet som pensionär. y_c är individens nuvarande inkomst, g är den individuella lönetillväxten och r är diskonteringsräntan. För mer information om beräkningar av spar- och ersättningskvoter se Andersson B., Lindh T., Röstberg A., (2005), Simulating the Future Pension Wealth and Retirement Saving in Sweden.

Sparbehov och ersättningskvoter

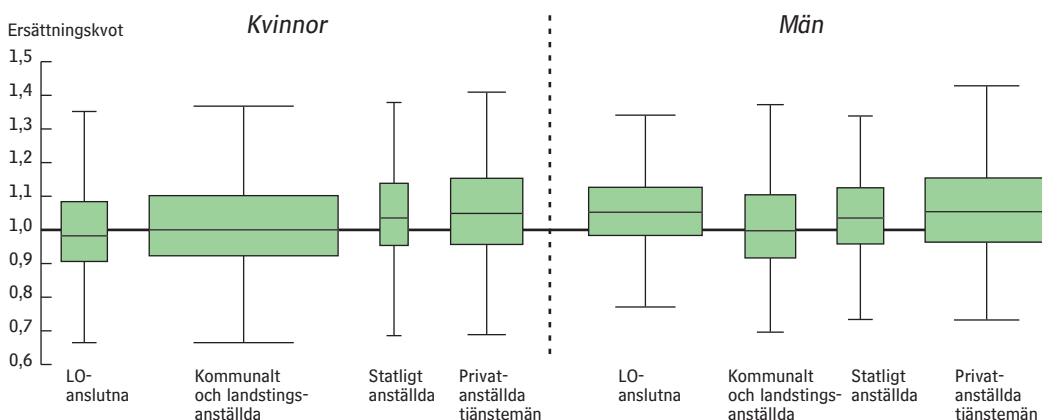
Sparbehovet från och med i dag och fram till pensioneringen beräknas utifrån ett antaget mål om en inkomst efter pensioneringen som motsvarar individens genomsnittliga förvärvsinkomst under yrkeslivet.³³ Individens beslut om konsumtion och sparande i dag och fram till pensioneringen antas bero på nuvärdet av förväntade framtida inkomster, såväl arbetsinkomster som kapitalinkomster.

Figuren nedan illustrerar ersättningskvoter för män och kvinnor inom respektive avtalsområde. Ersättningskvoten anger kvoten mellan en livränta beräknad utifrån en samlad prognostiserad förmögenhet vid pensioneringen och inkomstkravet motsvarande individens genomsnittliga förvärvsinkomst under yrkeslivet.

En ersättningskvot understigande *ett* medför ett sparbehov. Sparbehov innebär att den samlade prognostiserade förmögenheten vid pensioneringen understiger förmögenhetsbehovet enligt det uppsatta inkomstkravet. Ett negativt sparbehov kan ses som en indikator på överförsäkring givet det uppsatta inkomstmålet.

Ersättningskvoter: relation mellan den prognostiserade pensionsförmögenheten och det uppsatta inkomstkravet

Inkomstnivå efter pensioneringen (inkomstkravet) motsvarande den genomsnittliga förvärvsinkomsten under yrkeslivet

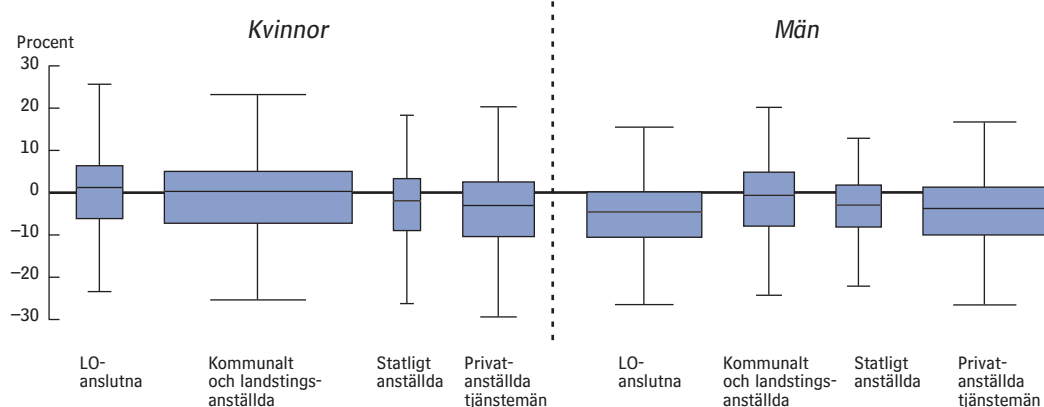

Källa: Data från HEK och LINDA samt egna beräkningar.

Majoriteten av individerna i undersökningen har en ersättningskvot motsvarande 100 procent av den genomsnittliga förvärvsinkomsten. Endast en femtedel av individerna har ett sparbehov, givet det använda inkomstmålet. Denna femtedels genomsnittliga sparkvot beräknas vara 5 procent av gruppens årsinkomst. För resterande fyra femtedelar av individerna i undersökningen överstiger den prognostiserade pensionsförmögenheten det uppsatta inkomstmålet. Det största beräknade sparbehovet finns hos män och kvinnor inom låglöneyrken och är som störst hos individer som har färre än 30 år i arbetslivet. Då beräkningar avser enskilda individers förmögenhet och inte hushållets samlade förmögenhet kan hemarbetande individer finnas bland de med högst sparbehov samtidigt som hushållets tillgångar i form av exempelvis eget boende finns registrerade på maken. Det kan leda till överskattning av sparbehoven. En annan grupp med ett högt sparbehov är de som har en relativt hög andel finansiella och reala skulder.

Beräknade sparbehov givet det uppsatta inkomstkravet

Inkomstkravet efter pensioneringen motsvarar den genomsnittliga förvärvsinkomsten under yrkeslivet

Källa: Data från HEK och LINDA samt egna beräkningar.

Det är fler män än kvinnor som har ett positivt beräknat sparbehov. Det beror främst på att män i genomsnitt har högre förvärvsinkomst vilket medför ett högre krav på inkomst efter pensioneringen samtidigt som kvinnorna oftast har en högre kompensationsgrad från den allmänna ålderspensionen. Detta beror även på den lägre kompensation som avtalspensionerna ger för högre inkomster (20–30 basbelopp), och som i betydligt högre utsträckning utbetalas till män. Individer födda i början av 1940-talet har det lägsta beräknade sparbehovet, främst på grund av ett relativt större inslag av förmånsbaserad pension, både allmän och avtalspension, och på grund av större ackumulerade reala och finansiella tillgångar.

Betydelsen av de olika förmögenhetstyperna

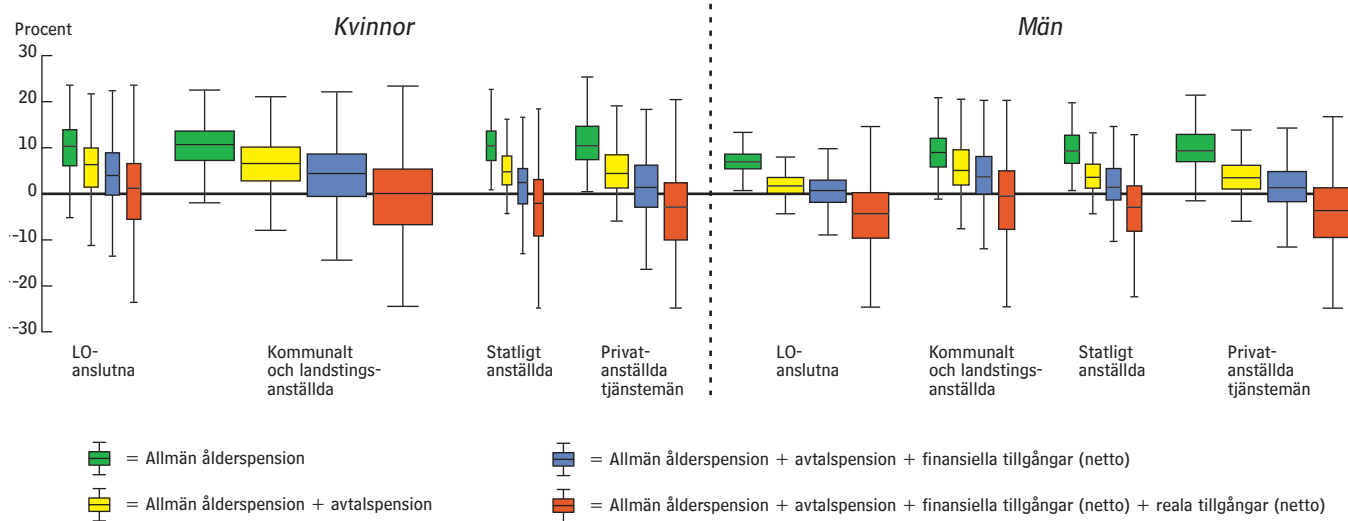
Som tidigare konstaterats föreligger en betydande spridning i individernas pensionsförmögenhet och spridningen tilltar när hänsyn tas till de finansiella och reala tillgångarna. Detta återspeglas även i de beräknade spar- och ersättningskvoterna.

Att den prognostiserade totala förmögenheten efter pensioneringen motsvarar mer än 100 procent av förmögenhetsbehovet enligt inkomstkravet beror i de flesta fall på att de finansiella och reala tillgångarna är inkluderade i förmögenheten. Ersättningskvoten minskar med cirka 10 procentenheter för individer inom samtliga avtalsområden när de reala tillgångarna exkluderas från beräkningarna och med ytterligare 5 procentenheter om även de finansiella tillgångarna exkluderas.

I figuren på nästa sida illustreras betydelsen av de olika förmögenhetstyperna för de beräknade sparbehoven för män och kvinnor inom olika avtalsområden. Av figuren framgår att det är de reala tillgångarna i förmögenheten som leder till att majoriteten av de beräknade sparbehoven ligger kring noll eller lägre. Exkluderas eget boende från beräkningarna ökar sparbehoven med cirka 3–4 procentenheter för individer inom samtliga avtalsområden.

Personer i tjänstemannayrken och de som äger villor eller bostadsrätter i storstadsregionerna är den kategori som i genomsnitt har högst översparande i förhållande till inkomstmålet. Exkluderas eget boende från beräkningarna sjunker ersättningskvoten och det beräknade sparbehovet uppskattas då till 0–2 procent av årsinkomsten.

Betydelsen av de olika förmögenhetstyperna för de beräknade sparbehoven

Källa: Data från HEK och LINDA samt egna beräkningar.

Genomsnittlig förvärvsinkomst är naturligtvis endast ett godtyckligt mått på konsumtionsbehov efter pensioneringen där man bland annat inte tar hänsyn till förändringen av konsumtionsmönster efter pensioneringen, individspecifikt hälsotillstånd, osäkerhet inför framtida ekonomiska situation eller riskaversion. Vidare kan fördelningen av inkomsten under det yrkesaktiva livet påverka efterfrågan på pensionsinkomst. Samtidigt är det ett mått som är tillämpligt på fler individer än vad t.ex. slutlönen skulle vara då många väljer att gå ner i arbetstid under de sista åren i arbetslivet.

Används i stället genomsnittet av de tre bästa årsinkomsterna tio år innan pensioneringen som ett mått på efterfrågad pensionsinkomst, vilket generellt sett är en högre inkomstnorm än den genomsnittliga förvärvsinkomsten, blir ersättningskvoten i de flesta fall 80–100 procent av jämförelseinkomsten, dvs. cirka 10 procentenheter lägre än i de tidigare beräkningarna. För majoriteten av individerna blir då det beräknade sparbehovet mellan 0 och 10 procent med ett medianvärde på 5 procent, en ökning med cirka 5 procentenheter i jämförelse med genomsnittlig förvärvsinkomst som inkomstkrav efter pensioneringen.

Samhällsekonomiska effekter av 40-talisternas pensionsuttag

Det finns tydliga mönster för förmögenhetsfördelningen i landet. De som föddes på 1940-talet har större förmögenhet än de äldre och yngre årskullarna.³⁴ Efterkrigsgenerationen har gynnats av den höga tillväxten och sysselsättningen under 1960-talet och även de ekonomiska förutsättningarna under de senare decennierna med hög inflation i kombination med räntesubventioner till investeringar i egna hem samt avregleringen av de finansiella marknaderna. 40-talisternas pensionsuttag, dvs. realisation av pensionskapital, kommer att få effekter på den privata konsumtionen och sparandet i ekonomin. Vilka effekterna blir är dock svårt att förutspå då framtida pensionärens agerande styrs av varje persons unika livssituation. Investeringar/sparande i eget boende är en "bortglömd" typ av pensionssparande. Enligt en undersökning uppger dock fler än var fjärde intervjuad 40-talist att de efter pensioneringen kommer att flytta till en mindre bostad. Särskilt vanligt är detta bland individer som bor i storstads-

³⁴ Se t.ex. Andersson B., Berg L., Klevmarken A. (2001).

regionerna. Cirka sex procent av samtliga tillfrågade anger att de kan tänka sig att flytta permanent till sitt fritidshus.³⁵ En del av de reala tillgångarna kommer med andra ord sannolikt att omvandlas till likvida medel som i sin tur kan användas till konsumtion efter pensionering.

De reala och finansiella tillgångarna utgör en stor del av 40-talisternas samlade pensionsförmögenhet. Det i sig kan påverka de relativa priserna om tillgångarna realiseras och på det sättet ha effekter på förmögenhets-spridningen för pensionerade 40-talister.

Det aggregerade privata sparandet och konsumtionen har betydelse för tillväxten i ekonomin. Tillväxten påverkar i sin tur indexeringstakten av pensionskapitalet i det reformerade pensionssystemet. I tider med låg ekonomisk tillväxt ökar skevheten i fördelningen av pensionsförmögenhet mellan olika generationer. Förmånsbaserade inslag i den allmänna ålderspensionen enligt övergångsbestämmelser leder till att 40-talisterna under sådana förutsättningar får en relativt högre pension jämfört med individer som har en större andel av sin ålderspension från det tillväxtberoende reformerade pensionssystemet. En minskning av avgiftstillgången i kombination med en relativ ökning av pensionskulden har, via den automatiska balanseringen, en direkt negativ effekt på pensionsförmögenheten för samtliga försäkrade.

Utformningen av den allmänna ålderspensionen har betydelse för inkomstfördelningen bland framtida pensionärer. I ATP-systemet orsakade 15–30-årsregeln en systematisk omfördelning av inkomster från personer som har ett långt yrkesliv med svag reallöneutveckling över tiden till personer som har ett relativt kort yrkesliv och ojämnt fördelade pensionsgrundande inkomster över livet.³⁶ Pensionssystemet kommer under övergångsperioden att i viss mån fortsätta att överkompensera höginkomsttagare med få inkomster och brant inkomstutveckling på låginkomsttagares bekostnad.

Skillnaden i förmånsnivåer mellan olika avtalsområden har effekter på inkomstfördelningen mellan könen; majoriteten av dem som omfattas av kommunal tjänstepension är kvinnor i låglöneyrken samtidigt som majoriteten av privatanställda tjänstemän är män. Regler för avtalspensioner ger dessutom arbetsgivaren rätt att gå utanför ramar för ordinarie pensionsavtal och göra individuella överenskommelser med högre ersättning vid lägre pensionsålder än vad som framgår av basavtalet. Detta i sin tur har effekt på arbetsutbud bland seniorerna.

SCB:s prognoser över befolkningsutvecklingen pekar på att andelen förvärsaktiva förväntas minska samtidigt som andelen äldre ökar under de närmaste decennierna. Pensioneringen av 40-talisterna innebär således en risk för att antal sysselsatta individer minskar, vilket i så fall kommer att dämpa den ekonomiska tillväxten. En sådan utveckling medför ekonomiska påfrestningar bland annat för den offentliga sektorn. I det allmänna pensionssystemets fördelningsdel ökar det risken för att den automatiska balanseringen skall minska indexeringen av pensioner och pensionsrättigheter.

40-talisterna utgör en viktig arbetskraftsreserv med värdefull kompetens och erfarenheter. Därför är det viktigt att det finns ekonomiska drivkrafter till fortsatt arbete för och efterfrågan på den äldre arbetskraften.

³⁵ Skandias Seniorbarometer/Temo, september-oktober 2003.

³⁶ SOU 1994:22.

Ordlista

allmän pensionsavgift

den del av *pensionsavgiften*, 7 procent av inkomsten, som den försäkrade betalar själv. Den allmänna pensionsavgiften dras med preliminärskatten och betalas på inkomster upp till 8,07 *inkomstbasbelopp**.

AP-fonderna, Allmänna Pensionsfonden

juridiskt och administrativt består *fördelningssystemets buffertfond* av fem olika fonder; Första, Andra, Tredje, Fjärde och Sjätte Allmänna Pensionsfonden. *Pensionsavgifterna* tillfaller Första–Fjärde AP-fonden i lika delar och de betalar pensionsutgifter i lika delar. Den Sjätte AP-fonden tilldelas inte några avgiftsinkomster och betalar inte pensioner. Ur fördelningssystemets perspektiv kan, i vissa avseenden, de fem buffertfonderna betraktas som en enda.

arvsvinst

avlidna personers *pensionsbehållning* eller premiepensionskapital som ärvs av övriga försäkrade. Arvsvinster för *inkomstpension* fördelas i form av samma procentuella ökning av pensionsbehållningen för alla i respektive årskull genom s.k. arvsvinstfaktorer*. Arvsvinster för *premiepension* fördelas på ett motsvarande sätt. Uppkomna arvsvinster inom premiepensionen benämns dödsfallskapital.

ATP

se tilläggspension.

automatisk balansering

metod för att via *indexeringen* av *pensionsskulden* avseende *inkomstpension* (*pensionsbehållning* och utgående pensioner) säkra att försäkringens utgifter på lång sikt inte överstiger dess inkomster. Balanseringen aktiveras om *balanstalet* faller under 1, dvs. då pensionsskulden är större än systemets tillgångar. Förräntningen av pensionsskulden sker då med ett närmevärde för systemets *internränta*.

avgiftsdefinierat pensionssystem

pensionssystem där *pensionsrätten* i kronor tillgodoräknas med samma belopp som den *pensionsavgift* som betalats av eller för individen. I ett avgiftsdefinierat pensionssystem bärs den finansiella risken, som kommer av att *avkastningen* på systemets tillgångar respektive dödligheten varierar över tiden, av den försäkrade. Detta innebär att pensionens värde kan variera.

avgiftstillgång

värdet av avgifterna till *inkomstpensionen*. Beräknas genom att multiplicera den årliga avgiftsinkomsten med *omsättningstiden*.

avgiftsunderlag

de inkomster och belopp som det ska betalas *pensionsavgift* för. Huvudsakligen förvärvsinkomster, men också socialförsäkringsersättningar som exempelvis sjukpenning och arbetslöshetsersättning samt *pensionsgrundande belopp* för sjuk- eller aktivitetsersättning, barnår, studier och pliktjänst.

* Belopp och värden finns under *Om försäkringskassan/Aktuella belopp* på www.forsakringskassan.se

avkastning

här används begreppet för den direktavkastning och värdeförändring som *buffertfonden* samt premiepensionsfonderna erhåller.

balansindex

när balanseringen aktiveras, indexeras pensionsbehållningar och pensioner med förändringen i ett balansindex istället för inkomstindex. Förändringar i balansindex är beroende av förändringen i inkomstindex* och balanstalets storlek.

balanstal

fördelningssystemets tillgångar, dvs. *avgiftstillgång* och *buffertfond*, dividerat med systemets *pensionsskuld*. Balanstalet kan betraktas som ett fördelningssystemets motsvarighet till ett *fonderat systems* konsolideringsgrad. Till skillnad från vad som gäller för måttet konsolideringsgrad ger dock inte balanstalet någon information om de fonderade tillgångarnas storlek i förhållande till pensionsskulden.

buffertfond

hanterar periodiska skillnader mellan *pensionsavgifter* och pensionsutgifter i ett *fördelningssystem*. En buffertfonds främsta syfte är att stabilisera pensionsnivån och/eller pensionsavgiften i förhållande till ekonomiska och demografiska variationer. Buffertfonden i *den allmänna pensionen* består av fem olika fonder: Första–Fjärde och Sjätte *AP-fonden*.

delningstal*

tal som speglar den beräknade återstående livslängden vid pensioneringstillfället med beaktande av den ränta som tillgodoräknas pensionen. Delningstalen är desamma för kvinnor och män. Det finns tre typer av delningstal: delningstal för *inkomstpension*, delningstal för *premiépension* samt ekonomiska delningstal. Det senare endast använda för inkomstpensionen.

Vid beräkningen av den årliga inkomstpensionen divideras individens *pensionsbehållning* vid pensioneringstillfället med delningstalet för inkomstpension. Delningstalet vid tidpunkten för pensionering är alltid lägre än återstående medellivslängden till följd av en tillgodoräknad ränta om 1,6 procent.

Delningstal för premiépension baseras på prognosticerad dödlighet samt en tillgodoräknad ränta om, för närvarande, 2,73 procent.

Ekonomiska delningstal används vid beräkning av *pensionsskulden* och beräknas utifrån registret över pensionsutbetalningar. Beräkningsformeln för de ekonomiska delningstalen återfinns i den tekniska bilagan.

den allmänna pensionen

Sveriges allmänna pensionssystem. Den allmänna pensionen består av *inkomstpension*, *premiépension* och *garantipension*. Inkomstpension kan även innefatta *tillägspension*.

fonderat system

finansieringssystem där inbetalda premier avsätts och sparas i fonder till dess pension aktualiseras. Premiépensionssystemet är ett exempel på ett fonderat system.

* Belopp och värden finns under *Om försäkringskassan/Aktuella belopp* på www.forsakringskassan.se

fondstyrka

buffertfondens storlek i kronor vid utgången av ett år dividerad med samma års pensionsutbetalningar. Ett mått på buffertfondens storlek i förhållande till utbetalningsströmmen.

följsamhetsindexering

omräkningen av pensioner med förändring i *inkomstindex* varvid indexförändringen reduceras med den ränta om 1,6 procent som tillgodoräknats i *delningstalet*. Observera att det inte finns något följsamhetsindex, utan endast följsamhetsindexering. Om inkomstindex för år t betecknas med $I(t)$ beräknas följsamhetsindexeringen enligt:

$$\text{Följsamhetsindexering (vid årsskiftet } t-1/t) = \frac{I(t) / I(t-1)}{1,016}$$

fördelningssystem

system där krav saknas på att *pensionskulden* ska motsvaras av fonderade tillgångar av en viss storlek. Ofta beskrivs fördelningssystem som system där avgiftsinkomsterna direkt används för att finansiera pensionsutgifterna. Denna beskrivning fungerar dock inte i fördelningssystem med *buffertfond*.

förmånsdefinierat pensionssystem

pensionssystem där den finansiella risken, som kommer av att avkastningen på systemets tillgångar respektive dödligheten varierar över tiden, bärs av försäkringsgivaren. I ett nationellt pensionssystem är försäkringsgivaren lika med skattebetalarna, vilket innebär att avgiften till systemet kan komma att variera. Pensionen är i förväg bestämd till ett visst belopp eller till en viss nivå av exempelvis slutlön eller medelinkomst.

förräntning

här används ordet synonymt med *indexering*.

förvaltningskostnadsfaktor

administrationskostnaderna för inkomst- och tilläggspension minskar *pensionsbehållningarna*. Kostnadsavdraget görs som ett procentuellt avdrag från pensionsbehållningen med en förvaltningskostnadsfaktor*.

garantipension

ett grundskydd för den som haft låg eller ingen inkomst. Garantipensionen beräknas som en utfyllnad till den *inkomstgrundade pensionen*.

garantiregel/garantitillägg

regel som garanterar de som är födda mellan 1938 och 1953 lägst en pension motsvarande vad de tjänat in till och med 1994 i ATP-systemet.

indexering

omräkningen av *pensionsbehållningar* med förändringen i *inkomstindex* (eller balansindex) respektive omräkningen av pensioner genom *följsamhetsindexering*.

* Belopp och värden finns under *Om försäkringskassan/Aktuella belopp* på www.forsakringskassan.se

inkomstbasbelopp

basbelopp som räknas om varje år med förändringen i *inkomstindex*. Inkomstbasbeloppet* används främst för att beräkna den högsta inkomsten för vilket det tillgodoräknas *pensionsrätt*. Före avdrag för *allmän pensionsavgift* är denna inkomst 8,07 inkomstbasbelopp. Efter avdrag för allmän pensionsavgift är den 7,5 inkomstbasbelopp.

inkomstgrundad ålderspension

inkomstpension och *premiepension* samt *tilläggpension*.

inkomstindex

förändringen i inkomstindex visar genomsnittsinkomstens utveckling. Inkomstmättet som används vid beräkning av inkomstindex utgörs av *pensionsgrundande inkomster*, inklusive inkomster som ligger ovanför intjänandetaket, minus *allmän pensionsavgift* för personer 16–64 år dividerat med antalet personer som intjänat nämnda inkomster.

Indexförändringen beräknas som den genomsnittliga reala inkomstförändringen för den senaste treårsperioden med tillägg för inflationen för den senaste tolv månadersperioden fram till juni. Inkomsterna baseras delvis på en prognos. Korrigering för prognosfel görs i senare års index.

inkomstpension

del av den *inkomstgrundade ålderspensionen* som grundar sig på 16 procent av *pensionsunderlaget*. Beskrivningsmässigt innefattar inkomstpension ibland också *tilläggpension*.

Här används ordet också som benämning på det delsystem som inkomstpensionen utgör inom den allmänna pensionen.

internränta

här, den *förräntning* av *pensionsskulden* som medför att pensionsskulden växer i takt med systemets tillgångar. Internräntan bestäms av förändring i systemets avgiftsinkomster och förändring i dessa avgifters förmåga att finansiera pensionsskulden, dvs. förändringar i *omsättningstid*, och *buffertfondens avkastning* samt kostnaden (vinsten) av förändringar i medellivslängd. Om balanseringen är aktiverad sker förräntningen av pensionsskulden med ett närmevärde för fördelningssystemets internränta.

intjänandetak

se pensionsgrundande inkomst.

omsättningstid

den förväntade tiden från det att *pensionsrätt* tjänas in till det att den betalas ut som *inkomstpension*, mätt som ett med pensionsrätterna och pensionsbeloppen vägt medelvärde. Omsättningstiden beräknas årligen och används för att värdera avgiftsflödet. Beräkningen av omsättningstiden följer samma princip och beräkningsmetod som beräkningen av medellivslängd, dvs. i beräkningen antas observerade relevanta åldersbetingade förhållanden vara konstanta framöver. Omsättningstiden beror av reglerna för intjänande och utbetalning av pension och av varje åldersgrupps förvärvs- och dödlighetsmönster.

* Belopp och värden finns under *Om försäkringskassan / Aktuella belopp* på www.forsakringskassan.se

pensionsavgift

se allmän pensionsavgift, ålderspensionsavgift och statlig ålderspensionsavgift.

pensionsbehållning

summan av fastställda *pensionsrätter* för *inkomstpension* som årligen omräknats med hänsyn till *inkomstindex** (eller balansindex) *arvsvinster* och *förvaltningskostnadsfaktor**.

pensionsgrundande belopp

underlag för tillgodoräkning av *pensionsrätt* som inte bygger på någon faktisk inkomst. Pensionsgrundande belopp kan tillgodoräknas för sjuk- eller aktivitetsersättning, vård av små barn (barnår), studier och pliktjänst.

pensionsgrundande inkomst

den inkomst som, tillsammans med *pensionsgrundande belopp*, används för att räkna ut den försäkrades *pensionsrätt*. I princip årsinkomsten (förfärvsinkomst, sjukpenning, föräldrapenning, arbetslöshetsersättning m.m.) minskad med den *allmänna pensionsavgiften*. För att vara pensionsgrundande måste årsinkomsten från och med 2003 överstiga 42,3 procent av ett *prisbasbelopp**. Den högsta pensionsgrundande inkomsten, det s.k. intjänandetaket, är 7,5 *inkomstbasbelopp**.

pensionsnivå

här, genomsnittlig pension i förhållande till genomsnittlig pensionsgrundande inkomst

pensionspoäng

används för beräkning av *tilläggspension*. Pensionspoäng kan tjänas in till och med 64 års ålder av personer födda före 1954. Poängen beräknas enligt:

$$\text{Pensionspoäng} = \frac{PGI - HPBB}{HPBB}$$

där

PGI = pensionsgrundande inkomst

HPBB = det förhöjda prisbasbeloppet*

pensionsrätt

pensionsrätten är 18,5 procent av *pensionsunderlaget*, lika stor som den sammanlagda *pensionsavgiften*. Pensionsrätten för *inkomstpension* är 16 procent och pensionsrätten för *premiepension* 2,5 procent av pensionsunderlaget för personer födda 1954 eller senare. Pensionsrätten ökar *pensionsbehållningen* respektive *premiepensionskapitalet*.

pensionsskuld

här, pensionsåtagandet vid utgången av varje år. Pensionsskulden till förfärvsaktiva beräknas som summan av alla individers *pensionsbehållningar*. Pensionsskulden till pensionerade beräknas genom att multiplicera pensionsbeloppet för varje årskull med årskullens ekonomiska *delningstal*, som speglar återstående (ekonomiska) medellivslängd. Fram till år 2018 tillkommer också en beräkning av pensionsskulden till förfärvsaktiva avseende tilläggspension.

* Belopp och värden finns under *Om försäkringskassan/Aktuella belopp* på www.forsakringskassan.se

pensionsunderlag

summan av *pensionsgrundande inkomster* och *pensionsgrundande belopp*, dock högst 7,5 *inkomstbasbelopp* per år.

premiepension

del av den *inkomstgrundade ålderspensionen* som är utformad som ett *fonderat system*. *Pensionsrätten* för premiepension är 2,5 procent av *pensionsunderlaget* och placeras i värdepappersfonder efter individens egna val. Premiepension kan tas ut i form av fondförsäkring eller i form av traditionell försäkring med ett garanterat månadsbelopp.

prisbasbelopp*

ett belopp som i den *allmänna pensionen* bland annat används för att beräkna *garantipension* och även för att fastställa pensionsgrundande inkomsten som motsvarar lägst 42,3 procent av det för intjänandeåret gällande prisbasbelopp*. Prisbasbeloppet räknas varje år om med förändringen i konsumentprisindex (juniindex). Det finns även ett förhöjt prisbasbelopp*. Det används för att beräkna *pensionspoäng* och följer också förändringen i konsumentprisindex.

snittinkomst

den genomsnittliga inkomsten.

statlig ålderspensionsavgift

betalas av staten för pensionsgrundande socialförsäkringsersättningar (avgift 10,21 procent) och *pensionsgrundande belopp* (avgift 18,5 procent).

tillväxt

här, årlig procentuell förändring i genomsnittsinkomst.

tilläggspension

motsvarar tidigare ATP plus folkpension och utbetalas till personer födda före 1938. För personer födda 1938–1953 betalas ett visst antal tjugondelar av den *inkomstgrundade pensionen* ut i form av tilläggspension och resterande antal tjugondelar i form av *inkomstpension* och *premiepension*. Antalet tjugondelar bestäms av födelseåret. Tilläggspensionens ATP-del motsvarar 60 procent av genomsnittet av de 15 högsta *pensionspoängen*, folkpensionsdelen motsvarar 96 procent av ett *prisbasbelopp** för ogifta och 78,5 procent för gifta pensionärer. Om en person har färre än 30 år med pensionspoäng reduceras tilläggspensionen.

ålderspensionsavgift

betalas av arbetsgivaren via arbetsgivaravgiften och av egenföretagare via egenavgiften. Ålderspensionsavgiften är 10,21 procent. Den tas ut på hela inkomsten, men den del av avgiften som belöper på inkomstdelar över 8,07 *inkomstbasbelopp** tillfaller inte pensionssystemet utan staten.

* Belopp och värden finns under *Om försäkringskassan / Aktuella belopp* på www.forsakringskassan.se

Teknisk bilaga: Matematisk beskrivning av balanstalet

* Vissa redigeringar har gjorts för att förenkla framställningen.

Utdrag ur förordning (2002:780) om beräkning av balanstal*

Riksförsäkringsverket skall för varje år beräkna balanstalet enligt 1 kap. 5 a och 5 b §§ lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension i enlighet med följande formel.

1. Balanstalet, BT ,

$$BT(t+2) = \frac{AT(t) + BF(t)}{S(t)} \quad (1.0)$$

$$AT(t) = \bar{A}(t) \times \overline{OT}(t) \quad (1.1)$$

$$\bar{A}(t) = \frac{A(t) + A(t-1) + A(t-2)}{3} \times \left(\frac{A(t)}{A(t-3)} \times \frac{KPI(t-3)}{KPI(t)} \right)^{1/3} \times \left(\frac{KPI(t)}{KPI(t-1)} \right) \quad (1.2)$$

$$\overline{OT}(t) = \text{median} [OT(t), OT(t-1), OT(t-2)] \quad (1.3)$$

där

t = kalenderår om variabeln avser flöden, utgången av kalenderåret om variabeln avser stockar

$AT(t)$ = avgiftstillgång år t

$BF(t)$ = buffertfond, det samlade marknadsvärdet av tillgångarna hos Första–Fjärde och Sjätte AP-fonden år t . Med marknadsvärde avses det värde som, enligt 6 kap. 3 § lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder och 4 kap. 2 § lagen (2000:193) om Sjätte AP-fonden, skall upptas i fondernas årsredovisningar

$S(t)$ = pensionsskulden år t

$\bar{A}(t)$ = utjämnat värde för avgiftsinkomsten till fördelningssystemet år t

$\overline{OT}(t)$ = utjämnat värde för omsättningstiden år t

$A(t)$ = avgiftsinkomst till fördelningssystemet år t

$OT(t)$ = omsättningstid år t

$KPI(t)$ = konsumentprisindex för juni månad år t

2. Genomsnittlig pensionsålder, \bar{R} ,

$$\bar{R}(t) = \frac{\sum_{i=61}^{R^*(t)} U_i^*(t) \times D_i(t) \times i}{\sum_{i=61}^{R^*(t)} U_i^*(t) \times D_i(t)}, \quad \bar{R} \text{ avrundas till närmaste heltal} \quad (2.0)$$

där

i = ålder vid utgången av år t

$R^*(t)$ = den äldsta åldersgrupp som det under år t nybeviljats pension för

$U_i^*(t)$ = summan av nybeviljat månatligt pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i år t

$D_i(t)$ = delningstal år t vid ålder i

3. Omsättningstiden, OT,

$$OT(t) = IT(t) + UT(t) \quad (3.0)$$

3.1 Intjänandetiden, IT,

$$IT(t) = \frac{\sum_{i=16}^{\bar{R}(t)-1} \overline{PR}_i(t) \times L_i(t) \times (\bar{R}(t) - i - 0,5)}{\sum_{i=16}^{\bar{R}(t)-1} \overline{PR}_i(t) \times L_i(t)} \quad (3.1.1)$$

$$\overline{PR}_i(t) = \frac{\frac{PR_i(t)}{N_i(t)} + \frac{PR_{i+1}(t)}{N_{i+1}(t)}}{2} \quad \text{för } i = 16, 17, \dots, \bar{R}(t) - 2 \quad (3.1.2)$$

$$\overline{PR}_{\bar{R}(t)-1}(t) = \frac{PR_{\bar{R}(t)-1}(t)}{N_{\bar{R}(t)-1}(t)} \quad (3.1.3)$$

$$L_i(t) = L_{i-1}(t) \times h_i(t) \quad \text{för } i = 17, 18, \dots, \bar{R}(t) - 1 \quad \text{där } L_{16}(t) = 1 \quad (3.1.4)$$

$$h_i(t) = \frac{N_i(t)}{N_{i-1}(t-1)} \quad \text{för } i = 17, 18, \dots, \bar{R}(t) - 1 \quad (3.1.5)$$

där

$PR_i(t)$ = summan av 16 % av pensionsgrundande inkomster beräknade enligt 2 kap. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension och 16 % av pensionsgrundande belopp beräknade enligt 3 kap. samma lag intjänandeår $t-1$, dvs. fastställelseår t för åldersgruppen i

$N_i(t)$ = antalet individer i åldersgruppen i som någon gång fram t.o.m. intjänandeår $t-1$, dvs. fastställelseår t , tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp och som inte registrerats som avlidna

$L_i(t)$ = andel kvarlevande i åldersgrupp i år t

$h_i(t)$ = utveckling av andel kvarlevande i åldersgrupp i år t

3.2 Utbetalningstiden, UT ,

$$UT(t) = \frac{\sum_{i=\bar{R}(t)}^{R(t)} 1,016^{-(i-\bar{R}(t)+0,5)} \times L_i^*(t) \times (i - \bar{R}(t) + 0,5)}{\sum_{i=\bar{R}(t)}^{R(t)} 1,016^{-(i-\bar{R}(t)+0,5)} \times L_i^*(t)} \quad (3.2.1)$$

$$L_i^*(t) = L_{i-1}^*(t) \times he_i(t), \quad L_{60}^*(t) = 1 \quad (3.2.2)$$

$$he_i(t) = \frac{U_i(t)}{U_i(t) + Ud_i(t) + 2 \times Ud_i^*(t)} \quad \text{för } i = 61, 62, \dots, R(t) \quad (3.2.3)$$

där

- $R(t)$ = den äldsta åldersgrupp som uppburit pension år t
- $U_i(t)$ = summan av pensionsutbetalningar i december år t till åldersgruppen i
- $Ud_i(t)$ = summan av sista månatliga pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i som fick pension utbetald i december år $t-1$ men inte i december år t
- $Ud_i^*(t)$ = summan av sista månatliga pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i som fick sin pension beviljad under år t och som inte fick pension utbetald i december år t
- $L_i^*(t)$ = andel kvarstående utbetalningar till åldersgrupp i år t
- $he_i(t)$ = pensionsutbetalningarnas utveckling pga. dödsfall år t , åldersgrupp i

4. Pensionsskulden, S ,

$$S(t) = SA(t) + SP(t) \quad (4.0)$$

$$SA(t) = PB(t) + IPR(t) + TP(t) \quad (4.1)$$

$$SP(t) = \sum_{i=61}^{R(t)} U_i(t) \times 12 \times \left(\frac{De_i(t) + De_i(t-1) + De_i(t-2)}{3} \right) \quad (4.2)$$

$$De_i(t) = \frac{\sum_{j=i}^{R(t)} \frac{1}{2} \times (L_j^*(t) + L_{j+1}^*(t)) \times 1,016^{i-j-1}}{L_i^*(t)} \quad (4.3)$$

där

- $SA(t)$ = pensionsskuld år t avseende pensionsåtagande som inte börjat utbetalas (pensionsskulden till "förvärvsaktiva")
- $SP(t)$ = pensionsskuld år t till pensionerade i fördelningssystemet avseende pensioner som utbetalas
- $PB(t)$ = summan av pensionsbehållningar år t enligt 5 kap. 2 § lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension
- $IPR(t)$ = skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad under år t enligt 4 kap. 2–6 §§ samma lag
- $TP(t)$ = skattat värde för tilläggspension år t till personer som inte börjat att lyfta sin tilläggspension
- $De_i(t)$ = ekonomiskt delningstal för åldersgrupp i år t .

Försäkringskassan
Sveriges län

BESLUT 2004-12-12

Snitt Svensson
Vägen 1
123 45 Sverige

Dina pensionsrätter för 2003

Varje år du arbetar tjänar du in nya pensionsrätter till din allmänna pension. Utifrån din pensionsgrundande inkomst (din årsinkomst upp till 306 750 kr efter avdrag för allmän pensionsavgift) och dina eventuella pensionsgrundande belopp, har Försäkringskassan beslutat:

Pensionsrätt för
inkomstpension 2003

28 196 kr

Pensionsrätt för
premiepension 2003

4 406 kr

Dina nya pensionsrätter läggs ihop med dem du redan har tjänat in.
Hur mycket pengar det är idag ser du på sidan 2.

Skatteverket har fastställt din *pensionsgrundande inkomst* för 2003:

Inkomst av anställning	162 974 kr
Inkomst av annat förvärvsarbete	4 618 kr

Försäkringskassan har fastställt dina *pensionsgrundande belopp* för 2003:

Sjuk- eller aktivitetsersättning	2 864 kr
Plikttjänst	186 kr
Studier	2 071 kr
Barnår	3 511 kr

Det ger dig ett pensionsunderlag på	176 224 kr
-------------------------------------	------------

Mer information om ditt beslut

Du hittar förklaringar till hur vi räknat på sidan 4. Där finns också information om vart du vänder dig med frågor eller om du vill att beslutet omprövas.

Pensionssystemets årsredovisning 2004

Det allmänna pensionssystemet är statens största enskilda ekonomiska åtagande. Utöver de en och en halv miljon svenskar som redan uppbär pension har fler än sex miljoner personer i förvärvsaktiva åldrar ett tillgodo-havande i systemet. Vid 65 års ålder har den genom-snittlige försäkrade en pensionsfordran på omkring två miljoner kronor. År 2004 motsvarar summan av pensionssystemets åtagande 6,3 biljoner kronor – lika mycket som värdet av allt som produceras i Sverige under en period av två och ett halvt år.

I pensionssystemets årsredovisning redovisas systemets tillgångar och skulder med tillämpning av den dubbla bokföringens principer. I denna nya användning av den klassiska bokföringsmetoden tydliggörs de eko-nomiska och demografiska samband och förlopp som styr samhällets förmåga att tillhandahålla en ekonomiskt och socialt uthållig pensionsförsäkring. Redovisningen är därför givande läsning för alla samhällsekonomiskt intresserade.

